

СПИСАНИЕ ЗА БИБЛИОТЕЧНИ И ИНФОРМАЦИОННИ НАУКИ,
КНИГОЗНАНИЕ И ЛИТЕРАТУРНА ИСТОРИЯ

БИБЛИОТЕКА

JOURNAL OF LIBRARY AND INFORMATION SCIENCES,
BIBLIOGRAPHY AND LITERARY HISTORY

LIBRARY



ISSN 0861-847X (Print) • ISSN 2738-845X (Online)
година XXXII (LXXI)

1•2025

ГЛ. РЕДАКТОР д-р ИВЕТА РАШЕВА
КОРИЦА БОРИСЛАВА ГЕОРГИЕВА
ПРЕДПЕЧАТ И ДИЗАЙН БОРИСЛАВА ГЕОРГИЕВА
ПЕЧАТНИ КОЛИ 7 ФОРМАТ 70/100/16. ТИРАЖ 200
НАЦИОНАЛНА БИБЛИОТЕКА „СВ. СВ. КИРИЛ И МЕТОДИЙ“. 1037 СОФИЯ,
БУЛ. „ВАСИЛ ЛЕВСКИ“ 88
ТЕЛЕФОНИ НА РЕДАКЦИЯТА: 9183 220, абонамент и продажби 9183 136
E-mail: sp.biblioteka@nationallibrary.bg; ivkira_2001@yahoo.fr
ПЕЧАТНИЦА НА НБКМ. СОФИЯ, 2024
РЪКОПИСИ НЕ СЕ ВРЪЩАТ

Превод и редакция на резюметата Деница Спасова

Главен редактор:

д-р Ивета Рашева

Editor-in-Chief:

Iveta Rasheva, PhD

РЕДАКЦИОННА КОЛЕГИЯ

проф. дин Вера Бонева, дик
доц. д-р Васил Загоров
доц. д-р Калина Иванова
доц. д-р Красимира Александрова
доц. д-р Радослав Спасов
доц. д-р Християн Атанасов
д-р Бояна Минчева
д-р Ваня Аврамова
д-р Иван Александров
д-р Ивайла Богданова
д-р Мария Бранкова
Десислава Иванова
Кристиана Димчева
Савина Цонева

EDITORIAL BOARD:

Prof. Vera Boneva, DSc
Assoc. Prof. Vasil Zagorov
Assoc. Prof. Kalina Ivanova
Assoc. Prof. Krasimira Aleksandrova
Assoc. Prof. Radoslav Spasov
Assoc. Prof. Hristiyan Atanasov
Boyana Mincheva, PhD
d-r Vanya Avramova, PhD
d-r Ivan Aleksandrov, PhD
d-r Ivayla Bogdanova, PhD
d-r Maria Brankova, PhD
Desislava Ivanova
Kristiana Dimcheva
Savina Tsoneva

Авторите на статиите носят пълна отговорност за тяхната обоснованост, достоверност и оригиналност. Всеки автор получава по 1 брой от списание „Библиотека“, в който е поместен негов текст.

Списание „Библиотека“ се издава от Националната библиотека „Св. св. Кирил и Методий“. Марката „Библиотека“ е регистрирана и има рег. № 99063 от 05.09.2017 г.

Съдържание

5-8	Мария Стефанова По пътя на книгата Доц. д-р Калина Иванова е новият директор на Националната библиотека „Св. св. Кирил и Методий“
Думи на главния редактор 9-10	Ивета Рашева Едно ново начало
11-13	Силвия Филипова Нови технически изисквания
Библиотечни практики 14-19	Боян Аврамов Документален инфотеймънт и видеографски PR в Националната библиотека „Св. св. Кирил и Методий“
20-21	Борислава Стоянова Ефективна комуникация и работа в екип
Библиотеките по света и у нас 22-33	Umida Teshabaeva Gulbakhor Kabiljanova Information-Library System of Uzbekistan: Current State and Development Prospects in a Modern Stage
34-38	Йелена Джонович От събота до събота в библиотеката в Херцег Нови
Книгознание и литературна история 39-49	Елизабета Георгиев „Мост“ - списание за литература, изкуство, наука и обществени въпроси на българите в Сърбия
50-53	Яница Радева С Виолета Христова за детството в човека и за моментите, когато дишаш стихотворения
Културен календар Събития 54-57	Елисавета Мусакова Ивета Рашева Явор Иванов Зорница Желева Годината на глаголицата бе открита в Националната библиотека „Св. св. Кирил и Методий“

58-60	Мария Бранкова Художествени експозиции в Националната библиотека
61-63	Вяра Митева Още веднъж за изложбата „От киноцентъра до музейната витрина“ (интервю с директора на ИМ - Попово: Владимир Иванов)
Минало. Исторически ракурси 64-73	Красимира Танева Ролята на вестник „Лъч“ за българската католическа общност
74-84	Владимир Терзиев Христо и Богомил Даскалови и поредицата „Трявна в миналото“
Съкровища в книгохранилищата 85-90	Бояна Минчева Световният елит танцува в чест на Шекспир
Дебюти 91-93	Хритиян Ташев Следваща спирка...
Библиографски справки. Рецензии 94-98	Яница Радева Издания на Националната библиотека „Св. св. Кирил и Методий“ за 2024 година
99-102	Румяна Тонева Подреждане на хаоса (навременно припомняне и връщане към стандартните първооснови) Рецензия
103-109	Величка Шардина Библиографски справки
110	Талон за абонамент'2025



На 6 януари 2025 г. встъпи в длъжност новият директор
на Националната библиотека „Св. св. Кирил и Методий“
доц. д-р Калина Иванова

По пътя на книгата

Доц. д-р Калина Иванова е новият директор на Националната библиотека „Св. св. Кирил и Методий“

*М. СТЕФАНОВА
НАЦИОНАЛНА БИБЛИОТЕКА „СВ.СВ. КИРИЛ И МЕТОДИЙ“*

Доц. д-р Калина Иванова встъпи в длъжност на 6 януари 2025 г., в присъствието на членовете на Дирекционния съвет на Националната библиотека, официално представена от заместник-министъра на културата Калин Вельов.

Тя е утвърден специалист в областта на библиотечно-информационните науки в България. Познава библиотечната среда, последователно работи за издигане престижа на професията „библиотекар“. Като дългогодишен заместник-директор и директор на Регионалната народна библиотека „П. Р. Славейков“ във ВеликоТърново доц. д-р Иванова е радетел за заемането на подобаващо достойно място на институцията библиотека в българското общество.

Академичната ѝ дейност включва главен асистент към катедра „Журналистика и масови комуникации“, хоноруван преподавател по „Организация и управление на библиотеките“, „Библиотекознание и история на библиотеките“, „Библиотечен и комуникационен мениджмънт“ и „Стратегия и развитие на библиотеките във ВеликоТърновския университет (ВТУ) „Св. св. Кирил и Методий“, доктор по „Книгознание, библиотекознание и библиография“ и доцент по „Обществени комуникации и информационни науки“ в Университета по библиотекознание и информационни технологии.

Активната позиция на доц. д-р Иванова за развитие на библиотеките в България като дом на книгата и знанието и места за насърчаване на четенето е пряко свързана с необходимостта от подобряване на материалната база на библиотеките и технологичното им обновяване. Доц. д-р Иванова призовава за промени, които да направят библиотеките по-привлекателни и достъпни за младото поколение. Стратегическият поглед към мисията на библиотеките води до избирането на доц. д-р Калина Иванова през 2024 г. за председател на най-влиятелната организация у нас, която активно работи за развитието и модернизацията на библиотечния сектор в страната - Българската библиотечно-информационна асоциация.

Доц. Иванова има дългогодишен опит в координирането и управлението на национални и международни проекти, свързани с опазването на книжовното културно наследство и дигитализацията му.

Професионалният път на доц. д-р Калина Иванова продължава с назначаването ѝ за директор на Националната библиотека „Св. св. Кирил и Методий“. С ясна

визия и разумна непоколебимост за съвременната мисия на най-голямата и първа обществена библиотека на България директор Иванова постави ясни приоритети пред екипа на НБКМ.

Основна задача и от изключително значение е популяризирането на фонда на Националната библиотека, който съдържа близо 9 000 000 библиотечни единици. Приоритет остава и дигитализацията, която ще разшири достъпа до книжовното наследство. Не на последно място е квалификацията на кадрите. Основно предизвикателство в изпълнението на Стратегията на НБКМ до 2026 г. остава финансирането, което ще подпомогне изпълнението на най-важната задача - съхраняването на книжовното богатство на България.

Приоритет номер едно остава осигуряването на нова сграда за фонда на Националната библиотека „Св. св. Кирил и Методий“.

Книгите са паметта на нацията, а опазването им през вековете е не само мисия на Националната библиотека, а мисия всенародна, както е завещано от Константин-Кирил Философ в „Проглас към Евангелието“:

*„Голи са без книги всичките народи:
понеже без оръжие не могат
с врага на нашите души да се сразят.“*

Едно ново начало

ИВЕТА РАШЕВА
НАЦИОНАЛНА БИБЛИОТЕКА „Св.св. Кирил и Методий“

Драги читатели,

Вие държите в ръцете си първия брой на списание „Библиотека“ за 2025 г.

Честита и успешна 2025 година!

Списание „Библиотека“ съществува вече повече от 70 години. То е едно от първите български периодични издания след Освобождението. Публикува текстове, свързани тематично с библиотечните и информационни науки, с книгознанието, с литературната история.

Неговата цел занапред ще бъде същата, но ще се опитаме да го утвърдим и като международен фактор. Редакционната колегия ще разчита на принципите на професионализма при сътрудничеството Ви. Статиите ще бъдат рецензирани от двама експерти. Няма да се публикуват текстове, излезли или дадени за печат в други издания.

Постоянните рубрики ще бъдат:

1. *Думи на главния редактор*
2. *Библиотечни практики*
3. *Библиотеките по света и у нас*
4. *Книгознание и литературна история*
5. *Културен календар. Събития*
6. *Минало. Исторически ракурси*
7. *Съкровища в книгохранилищата*
8. *Дебюти*
9. *Библиографски справки*
10. *Юбилей*

Времето тече само напред и трябва да се съобразяваме с него, ако искаме да запазим традицията, достойнството, начетеността.

Технически изисквания:

Приемаме текстове за печат на български и английски език до 10 страници по БДС (18 000 знака, вкл. интервалите)

- Шрифт – *Times New Roman*; кегел – 12 pt.; разстояние между редовете – 1
- Заглавие на български и английски език
- Име на автора/авторите на български и английски език
- Месторабота на автора/авторите и пощенски адрес
- Емейл адрес
- Резюме на български и английски език
- Ключови думи (до 5 броя, на български и английски език)
- Бележки под линия в края на материала
- Списък с използвана литература на български и английски език след бележките под линия
- Приложенията, фигурите и таблиците трябва да бъдат представени в текста, на тяхното място в него трябва изрично да бъде посочено (Фиг. 1., табл. 1.) Снимките да се изпращат в отделни файлове във формат jpg 300 dpi.
- В отделен текстов файл да се изпращат анотациите към всяка снимка

Библиографско цитиране
БДС ISO 690:2021 Информация и документация.

Силвия Филипова
НАЦИОНАЛНА БИБЛИОТЕКА „Св.св. Кирил и Методий“

1. За книга (един до пет автори):

ДАНОВА, Сирма. *Какъв ни е Паусий?: християнство и национализъм в културната биография на „История славянобългарска“*. София: Унив. изд. „Св. Климент Охридски“, 2024, с. 2-8. ISBN 978-619-7433-96-8.

УОНГ, Уолъс, Роджър ПАРКЪР. *Microsoft office 97 for dummies: ръководство за всеки от нас!*. Софтпрес, 1998. ISBN 954-685-043-8.

2. За книга с много автори:

За някои видове информационни ресурси (например енциклопедии), които са разработени от много хора, без някой от тях да има доминираща роля като автор, на първо място се поставя заглавието на ресурса. Авторите не се изреждат.

Европейски консенсус за риносинусити и носна полипоза 2020. Пловдив: Българско сдружение по дет. оториноларингология, 2021.

3. За сборник с много автори и един или двама съставители или редактори:

ДЕЧЕВА, Диана, (ред.) *150 години от рождението на Анастас Андреев Стоянов: сборник с материали*. Шумен: Обединена школа по изкуствата „Анастас Стоянов“; Фонд. „Панчо Владигеров“, 2005.

4. За материали от конференции:

Нови материали и технологии в строителството: сборник с доклади от юбилейна научно-практическа конференция, Варна, 8-9 юни 2001. Варна: Варненски свободен унив. Черноризец Храбър, 2001. ISBN 954-715-018-9.

5. За многотомни издания:

СТЕФАНОВ, Петър. *Детска литература*. Т. 1. В. Търново: Абагар, 2024.

6. За нормативни материали:

Закон за здравното осигуряване: сборник нормативни актове. 16. изд. София: Сиби, 2020. ISBN 978-619-226-145-0.

Кодекс на труда. 36. изд. София: Труд и право, 2020. ISBN 978-954-608-275-6.

7. За продължаващи издания (вестници, списания и т.н.):

Земеделско знаме. 1944-. ISSN 0205-0978.

Знаме (София). Год. 1 (1924), бр. 2 (№2).

8. Съставни части на монографични или продължаващи издания:

- съставна част на книга:

ПЕТРОВ, Камен. Соната за момиче, лодка и двама рибари. В: ВЛАДЕВА, Марина (състав.). *С море в сърцето*. Бургас: Либра скорп, 2015, с.76-80. ISBN 978-954-471-277-8

- статия от вестник:

ЙОСИФОВ, Михаил, Велислав СТОЯНОВ, Милен КОКОШАРОВ, Мирослав ИВАНОВ, Весилин ВЕСЕЛИНОВ, Стефан КОЖУХАРОВ, Атанас ПОПОВ. „Инфинити“ - едно звуково разнолико лице в безграничността на джаза: интервю с членове на джазгрупата. В: *Литературен вестник*, год. 10, бр. 12 (29 март - 4 април 2000), с. 7. ISSN 1310-9561.

- статия от списание:

МАРИНОВ, В. Г., В. К. СТОЯНОВ, М. МИХОВ, А. СТЕФАНОВ. Влияние на алкохола върху вестибуларния апарат при пътнотранспортни произшествия. В: *Българска медицина*, год. 4 (1996), бр. 5-6, с. 44-45. ISSN 0861-9883.

9. Електронни издания:

- книга

КАРАКАЧАНОВ, Александър. *Актуални въпроси на политологията: културантропологичен подход: учебник*. Онлайн ресурс. София: За буквите - О писменехъ, 2024. Достъпен на: <https://digilib.nationallibrary.bg/books/68504328.pdf> [прегледан 2025-01-24].

- продължаващо издание

Australasian journal of educational technology. Online. vol. 16 (Winter 2000), No 2. Tugun, QLD: ASCILITE, 1985-. ISSN 1449-5554. Достъпен на: <https://ajet....> [прегледан 2018-07-23].

- статия

ЧОБАНОВА, Росица. *Новият стадий на икономическо развитие*. Онлайн ресурс. Икономическа мисъл, кн. 2 (2021), 2022-05-31. ISSN 2815-3189. Достъпен на (от): <https://etj.iki.bas.bg/economic-development-innovation-technological-change-and-growth/2022/05/31/noviyat-stadiy-na-ikonomesko-razvitie> [прегледан 2025-01-31].

Belle de Jour. Online. In: Wikipedia (distributor). Wikimedia foundation. Available from: <https://.....> [viewed 2020-07-13].

- книги на електронен носител:

PLOKHNY, Serhii. *Chernobyl. The history of nuclear catastrophe*. [Kindle e-book]. New York: Basic Books, 2018.

10. Архивни материали:

Майсторско свидетелство № 799, издадено от Практическото рибарско училище в гр. Созопол. В: Основен фонд, вх. № 583/6, инв. № I-2040/30 , ед. л. Към: Военноморски музей – Варна.

НБКМ — БИА, ф. 35, а. е. 1190, л. 1–18 и а. е. 1191, л. 1–16.

Документален инфотеймънт и видеографски PR в Националната библиотека „Св. св. Кирил и Методий“

БОЯН АВРАМОВ
НАЦИОНАЛНА БИБЛИОТЕКА „СВ.СВ. КИРИЛ И МЕТОДИЙ“

Резюме: Видеографията се утвърждава като предпочитан формат за възприемане на информация, поради своята визуална привлекателност и емоционално въздействие. Документалният инфотеймънт е жанр, който комбинира елементи от документални филми и информационни програми, за да предостави знание и забавление по завладяващ начин. Този жанр обхваща широк спектър от разнообразни теми, формати и техники за ангажиране на аудиторията.

Документалният филм „145 годин: Храм на духа“ представя значимостта на библиотеката като център на култура и образование и нейната роля за формирането на българската идентичност. Неговото реализиране в жанра на документалния инфотеймънт е нов подход, който едновременно постига информиране на обществеността и утвърждаване на имиджа на институцията. Този видеографски метод на съвременен Public Relations успешно допринася за управлението на репутацията, формирането на доверие и увеличаването на осведомеността.

Ключови думи: документален инфотеймънт, видеография, публична комуникация, информационни техники, видеографски пиар (PR)

Вълнуващият свят на XXI век, в който живеем, се характеризира с динамичност и непрестанно развиващи се технологии за предоставяне на информация и формиране на положителен образ на хора и организации в публичното пространство. Сред тях видео-съдържанието се превръща в безспорен лидер, привличайки вниманието на милиони потребители по целия свят. Видеографията става доминираща сила в съвременното общество поради своята визуална привлекателност, емоционално въздействие, лекота на усвояване, достъпност и възможност за социално споделяне. Използва се за различни цели - от представяне на продукти и услуги до обучение, изграждане на имидж на институции, забавление и маркетинг.

Е. Стоева предоставя фундаментална рамка за разбиране на видеографията и документалистиката, подчертавайки уникалната им способност да трансформират суровата реалност в изкуство чрез селекция, интерпретация и визуално представяне. В книгата „Визията в документалното кино“, Стоева поставя ясни различия между документалния филм и разширения репортаж, като подчертава, че документалният филм не се ограничава до простото записване на реал-

ността, а я преосмисля и интерпретира, използвайки езика на киното. Авторката подчертава: „При игралния филм строим, а при документалния - избираме“. Този творчески процес на избор и интерпретация придава на документалното кино неговата уникална сила да провокира размисъл и да създава емоционални преживявания у зрителя. Сточкова отбелязва също така и „двойствената специфика на изображението - неговата материалност и духовност“ в документалното кино¹. Архивните материали от богатите фондове на Националната библиотека „Св. св. Кирил и Методий“, носещи в себе си отпечатъка на времето, предлагат уникална възможност за документалистите да изследват тази двойственост и да създадат филми, които са едновременно исторически точни, информиращи и емоционално въздействащи. Р. Спасов, в своята книга „Историята в дигиталния свят“, предоставя ценни насоки за разбирането на процесите на визуализация на историческата информация. Неговите изследвания са особено релевантни в контекста на развитието на документалния историко-информационен жанр и на потенциалните възможности на Националната библиотека „Св. св. Кирил и Методий“ да бъде обект на фокус и източник на фондова информация за видеографски проекти. Спасов подчертава, че „онагледяването е важна част от съвременните методи на обучение и използването му е много полезно в образованието“². Чрез визуалните средства, историческите процеси и събития могат да бъдат представени по достъпен и ангажиращ начин. Това е особено важно за по-младите поколения, които са свикнали с бързото темпо на съвременния живот и визуално богатата среда. Спасов е на мнение, че „благодарение на представянето на историята чрез филми се създават условия за по-лесното възприемане“. Визуализацията позволява да се създадат емоционални връзки между зрителя и културните институции, което ги прави по-реални и запомнящи се.

Идеите на Р. Спасов за визуализацията на историята имат пряко приложение в съвременния контекст на развитието на документалния инфотеймънт.

Концепцията за „документален инфотеймънт“ отразява съвременния тренд към създаване на документални филми, които са едновременно образователни и развлекателни. Чрез интегриране на съвременни техники за визуализация и разказване на истории, документалистиката може да достигне до много широка аудитория и да предизвика интерес към историята и културата.

Човешкият мозък обработва визуална и словесна информация по различни, но взаимосвързани пътища. Това означава, че видеоклип, снимка и текст се съхраняват в паметта по качествено различни начини. Съчетаването на визуални и словесни елементи значително подобрява разбирането и запомнянето на информацията.

Изследванията на Колерс и Брайсън потвърждават, че визуалната и вербалната информация се обработват в отделни подсистеми на мозъка. Въпреки това, тези подсистеми са тясно свързани и информацията се прехвърля между тях, създавайки по-богато и трайно представяне в паметта. Ефектът на превъзходството³ на визуалните модели, като снимки и видеоклипове, се обяснява с концепцията за сумирането на думи. Когато даден текст е придружен от изображения, последните осигуряват допълнителни ключови белези, които улесняват извличането на информацията от паметта. С други думи,

изображенията действат като котви, които закрепват словесната информация.

Визуалните сигнали се обработват много по-бързо от текстовата информация. Видеосъдържанието може да предаде огромно количество информация за кратък период от време, за разлика от всички останали източници на информация. Точно по тази причина се появява жанрът документален инфотейнмънт, който използва доминантността на видео изображението, но е и с добавен текст, както визуален (графичен), така и словесен (диктор).

Това е динамично развиващ се стил, който умело съчетава елементи от документални филми и информационни програми, с цел да предостави знание по достъпен, завладяващ и ангажиращ начин. Той функционира като мост между образованието и развлечението, стремейки се да обогати зрителите - както с фактологична информация, така и с незабравимо видео преживяване. Инфотейнмънтът обхваща широк спектър от теми, включително история, наука, актуални събития. За да ангажира вниманието на аудиторията, жанрът използва разнообразни формати - интервюта, диктори или разкази от първо лице, архивни материали, компютърна графика и визуализация на текст. Стимулира се интересът и се задържа вниманието на зрителите, като се използват разнообразни техники - драматизация, музика, визуални ефекти.

Основните и най-често прилагани художествени средства в документалния инфотейнмънт са:

- **Визуална композиция:** Използването на светлина, цвят, кадър и монтаж за създаване на определено настроение и атмосфера.
- **Звук:** Музиката, звуковите ефекти и диалозите играят важна роля за създаването на емоционално въздействие и за подчертаване на определени теми.
- **Монтаж:** Чрез монтажа се създава определена последователност на събитията и се изгражда наративната структура на филма.
- **Ритъм:** Чрез промяна на дължината на кадрите и темпото на монтажа може да се създаде усещане за динамика или напрежение.
- **Интервю:** Интервютата са често използван инструмент в документалното кино, който позволява на зрителите да чуят различни гледни точки по даден въпрос.

Документалният инфотейнмънт е ценен инструмент за разширяване на познанията и разбирането на света в неговата цялост. Жанрът подхранва любопитството и желанието за учене като подтиква зрителите да търсят допълнителна информация и да задълбочават познанията си. Наред с това служи и за повишаване на културната осведоменост на обществеността, както и за формиране на положително обществено възприятие за организация, личност или институция. Според Антъни Дейвис⁴, успехите в ПР се крият в умението на дадена институция да привлече вниманието по начин, който е изгоден за организацията. Използването на документален инфотейнмънт, по стратегически начин, спомага за изграждането на положително възприятие и повишаване на доверието към съответната институция.

Късометражният разказ „145 години Храм на духа“ е съставен от точно 145 кадъра, символизиращи годишнината на библиотеката, и е отличен пример за това как видеографският PR може да бъде използван за постигане на конкретни цели и за изграждане на силен и позитивен имидж на културна институция. Той демонстрира, че библиотеките могат да бъдат не само хранилища на знания, но и динамични центрове на културата, които използват съвременните технологии за достигане до широка аудитория. Режисьорското решение е чрез динамични видео изображения и чрез информативен текст, филмът да пренася аудиторията в Националната библиотека „Св. св. Кирил и Методий“, разкривайки нейната уникалност и значимост за съвременна България.

Видеографската реализация на проекта включва заснети пейзажни кадри - от художествени ракурси на архитектурните решения на сградата на Националната библиотека - интериор и екстериор до документалните моменти, уловени с изключително внимание към детайлите.

Във филма могат да се видят редки издания и архивни документи, съхранявани в библиотечния фонд. Включени са и интервюта с библиотечни специалисти, разказващи за спецификата на своята работа и отдаденост към професията.

Особено внимание е отделено на най-младите служители на Националната библиотека като: Георги Недялков – библиотекар, експерт в направление „Библиографска обработка на библиотечни документи“, Марина Яниславова - архивист в отдел „Български исторически архив“, Деница Спасова - библиотекар експерт в направление „Комплектуване на библиотечни документи“, д-р Габриела Ангелова - архивист в отдел „Ориенталски сбирки“, д-р Явор Иванов - архивист в отдел „Ръкописи и старопечатни книги“. Всички те споделят за честта и за голямата отговорност да упражняват професията си в тази културна институция с национално значение.

Филмът „145 години Храм на духа“ представлява успешен пример за:

- **Популяризиране на Националната библиотека:** филмът успешно представя библиотеката не само като хранилище на книги, а като жив и динамичен център на културата и образованието;
- **Изграждане на имидж:** създава се позитивен образ на библиотеката като модерна институция, която използва съвременни технологии за достигане до широка аудитория;
- **Укрепване на връзките с обществеността:** филмът подчертава значението на библиотеката за формирането на българската идентичност и насърчава хората да я посещават и използват услугите ѝ;
- **Привличане на нови посетители:** чрез своите впечатляващи визуализации и интересен разказ, филмът има потенциала да привлече както млади, така и по-възрастни зрители.

„145 години Храм на Духа“ не само представя изключителната роля на Националната библиотека за България, но и изгражда ползотворни връзки с обществеността. Той служи като катализатор на размисли за значението на културното писмено наследство и за ролята, която това богатство играе в съвременния социум. Документалният инфотеймънт е ефикасен инструмент за публична

комуникация, който в този случай популяризира дейността на Националната библиотека, нейната история, нейните постижения и съвременните ѝ възможности.

Функцията на видеографския пиар е иновативно и ефективно PR решение, специално адаптирано към съвременния начин за оформяне на разпознаваемост и изграждане на позитивен публичен образ, което е съществена част от ефективната комуникацията с обществото. Това е перспективна информационна техника за формиране на общественото възприятие за определена личност, организация или събитие. Положителното възприемане на филма от аудиторията се явява доказателство, че документалният инфотеймънт е ефективен инструмент за образование и развлечение и иновативна комуникационна техника за промотиране, популяризиране и изграждане на положителен имидж.

Бележки

¹ СТОЕВА, Емилия. *Визията в документалното кино*. София: Action, 2005. ISBN 954-90909-2-2

² СПАСОВ, Радослав. *Историята в дигиталния свят*. София: Унив. изд. „Св. Климент Охридски“, 2022, с. 73. ISBN 978-954-07-5581-6

³ KOLERS, P., BRISON, S. On pictures, words, and their mental representation. In: *Journal of Verbal Learning and Verbal Behavior*. Vol. 23, 1984. pp. 105-113. PMC3482868 PMID: 23112778.

⁴ ДЕЙВИС, Антъни. *Всичко, което трябва да знаете за Пъблик рилейшънс*. София: Рой Комюникейшънър, 2007, с. 296. ISBN - 978-9549335-06-4

Литература

ДЕЙВИС, Антъни. *Всичко, което трябва да знаете за Пъблик рилейшънс*. София: Рой Комюникейшънър, 2007. ISBN 978-9549335-06-4

СПАСОВ, Радослав. *Историята в дигиталния свят*. София: Унив. изд. „Св. Климент Охридски“, 2022. ISBN 978-954-07-5581-6

СТОЕВА, Емилия. *Визията в документалното кино*. София: Action, 2005. ISBN 954-90909-2-2

KOLERS, P., BRISON, S. On pictures, words, and their mental representation. In: *Journal of Verbal Learning and Verbal Behavior*. Vol. 23, 1984. PMC3482868 PMID: 23112778.

References

DAYVIS, Antani. *Vsichko, koeto tryabva da znaete za Pablik rilyshans*. Sofia: Roy Comyunikeyshanr, 2007. ISBN978-9549335-06-4

KOLERS, P., BRISON, S. On pictures, words, and their mental representation. In: *Journal of Verbal Learning and Verbal Behavior*. Vol. 23, 1984. PMC3482868 PMID: 23112778.

SPASOV, Radoslav. *Istoriyata v digitalniya svyat*. Sofia: Univ. izd. “St. Kliment Ohridski”,

2022. ISBN 978-954-07-5581-6

STOEVA, Emilia. Viziyata v dokumentalното kino. Sofia: Action, 2005. ISBN ISBN954-90909-2-2

DOCUMENTARY INFOTAINMENT AND VIDEOGRAPHIC PR IN THE CONTEXT OF THE NATIONAL LIBRARY „ST. ST. CYRIL AND METHODIUS“

Abstract: *Videography is establishing itself as a preferred format for information consumption due to its visual appeal and emotional impact. Documentary infotainment is a genre that combines elements of documentary films and informative programs to deliver knowledge and entertainment in a captivating manner. This genre encompasses a wide range of diverse themes, formats, and audience engagement techniques.*

The documentary film „145 Years Temple of the Spirit“ showcases the significance of the library as a center of culture and education and its role in the formation of Bulgarian identity. Its realization within the documentary infotainment genre represents a novel approach that simultaneously achieves public awareness and enhances the institution's image. This videographic method of contemporary Public Relations effectively contributes to reputation management, trust building, and increased awareness.

Keywords: documentary infotainment, videography, public communication, information techniques, videographic PR

BOYAN AVRAMOV
SAINT CYRIL AND METHODIUS NATIONAL LIBRARY
88, VASIL LEVSKI BLVD
SOFIA, BULGARIA
E-MAIL: NATIONALLIBRARY.PR@GMAIL.COM

Ефективна комуникация и работа в екип

БОРИСЛАВА СТОЯНОВА
НАЦИОНАЛНА БИБЛИОТЕКА „Св.св. Кирил и Методий“

На 03.12.2024 г. в Националната библиотека „Св. св. Кирил и Методий“ се проведе обучение на тема „Ефективна комуникация и работа в екип“. Събитието бе предназначено за ръководителите на отдели, с цел подобряване на комуникацията в екипа. Умението за ефективна комуникация на работното място е ключово не само за кариерното развитие, но и за начина, по който ще бъдеш приет от колегите и ръководителите.

Усъвършенстването му изисква полагане на последователни усилия за продължителен период от време.

В програмата бяха засегнати четири основни теми :

- **Комуникационна формула:**

За да бъде проведена ефективна комуникация, тя трябва да има ясна цел относно крайния резултат, както за провокирания разговор, така и за реципиента. За постигане на успех, трябва да са налице няколко условия: какъв тип човек ще участва в разговора; дали е необходимо срещата да се проведе на четири очи или пред други хора; трябва да сме готови да приемем отказ от провеждане на разговор, всеки има право да не участва в комуникация; място и време за провеждане на разговора; продължителност. От основно значение е и правилното структуриране на съобщението, което искаме да предадем, за постигане на търсената цел, а именно просто да съобщим нещо, да провокираме емоция, да получим отговор или да предизвикаме действие.

- **Принципи на комуникацията:**

Съществуват седем принципа, с които е добре да се съобразяваме, когато провеждаме разговор - основно правило е да проявяваме учтивост и съобразителност с типа характер на човека. За да бъдем добре разбрани, е хубаво да се говори конкретно за проблема, информацията да е подробна, но същевременно кратка и ясна, за да бъде разбрана. Важно е да се отбележи, че подаваната информация трябва да бъде изложена коректно/правилно и истинно, без спекулации.

Четири типа характери :

За успешна комуникация е важно да сме запознати с основните четири типа характери и да се съобразяваме с тях :

1. Ентусиасти, това са хората, които отдават значение на креативността, идеите, новостите, промяната.
2. Прагматици, това са хората, които поставят акцент върху постигането на резултати, ползите, целите и отговорността.
3. Емпатици, това са хората, които поставят акцент върху сътрудничеството, искреността, емоциите и взаимоотношенията.
4. Аналитици, това са хората, които поставят акцент върху качеството и точността, данните, логиката, експертизата и компетентността.

Познаването на характера на служителите ще допринесе за правилното осъществяване на вида комуникация, което предполага и по-голяма вероятност за постигане на успех. Опознаването на различните видове характеристики ще изиграе голяма роля в подбора на успешен екип.

- **Осем причини за неразбирателства в екипа:**

За да бъде успешен един екип, преди всичко той трябва да работи в единен дух и разбирателство. Благодарение на познаването на основните причини за неразбирателства като конфликтни ресурси, стилове, възприятия, цели, натиск, роли, ценности и политики, успешният екип не се бои от предизвикателства, тъй като знае как да се справя с тях.

Комуникацията е едно от най-базовите човешки умения. Общуваме помежду си откакто

се помним, така че е логично да предположим, че сме усвоили до съвършенство това умение, но реалността показва друго - повечето хора не се справят добре с него, особено що се отнася до ефективната комуникация на работното място.

Умението за ефективна комуникация на работното място е ключово не само за кариерното ти развитие, но и за начина, по който ще бъдеш приет от колегите и ръководителите ти.

Усъвършенстването му обаче не е лесно и изисква полагане на последователни усилия за продължителен период от време. И най-доброто нещо, което можеш да направиш, е да решиш да се отдадеш на този процес и да имаш предвид, че ще е продължителен.



Information-Library System of Uzbekistan: Current State and Development Prospects in a Modern Stage

UMIDA TESHABAEVA
GULBAKHOR KABILJANOVA
NATIONAL LIBRARY OF UZBEKISTAN

Abstract: *This article explores the current state of the Information-Library System (ILS) in Uzbekistan and its development prospects in the context of socio-economic reforms. It highlights the government's commitment to advancing libraries as key cultural, educational, and informational institutions. The discussion covers the implementation of national strategies such as the "Concept of Development of the Information-Library Sphere" and emphasizes the importance of integrating modern information and communication technologies (ICT) into library services. The article also addresses the challenges faced by Uzbekistan's libraries, including outdated educational programs for librarians and insufficient funding. Finally, it outlines strategic priorities for the future, such as enhancing library staff training, expanding digital services, and preserving cultural heritage. With a well-established network of over 13,000 libraries, Uzbekistan's information-library system plays a crucial role in promoting education and access to knowledge, especially among youth, ensuring libraries remain pillars of community engagement and development.*

Keywords: *Uzbekistan, library, information and library infrastructure, National Library, digital library, Information-Library System (ILS), Library development, ICT in libraries, Cultural heritage preservation, Library staff training, Digital libraries, public access to information, Socio-economic development, National Library of Uzbekistan*

Libraries in Uzbekistan play vital social and communicative functions, serving as foundational elements of the country's cultural, educational, and informational infrastructure. They contribute significantly to the socio-economic development of the nation. The goals and objectives of library development must align with the ongoing changes in the country and international best practices.

Currently, the professional information-library community of Uzbekistan views information-library institutions as democratic socio-cultural institutions and a foundational base for the development of modern information society culture and the country's socio-economic growth. The state of information-library services is seen as an indicator of society's cultural level. In recent years, the government of Uzbekistan has paid considerable attention to the development of information-library activities in modern conditions. In this regard, the priority task is the formation of a qualitatively new system of information-library services that ensures citizens' constitutional rights to free access to information, including access to national values and world

culture, practical and fundamental knowledge. Preserving and enriching the national cultural heritage stored in libraries, and improving the organization of activities of information-library institutions based on the widespread introduction of information and communication technologies is essential.

The Information-Library System of Uzbekistan has undergone significant transformation in recent years. With the rapid advancement of technology and the growing importance of information accessibility, Uzbekistan has prioritized the development of its library system to meet modern demands. This article explores the current state of Uzbekistan's libraries, the challenges they face, and the prospects for future development.

As of the latest report (2023 year), Uzbekistan has a well-established network of **13,046 information and library institutions** across the country. These institutions play a critical role in providing access to knowledge and fostering a culture of reading among the population. The total library collection in Uzbekistan stands at an impressive 43,494,650 copies. This extensive collection includes books, periodicals, and other media, catering to the diverse informational needs of the citizens. Libraries remain a vital resource for education and personal development, offering materials that span various genres, academic disciplines, and formats. During the reporting year, a significant volume of **72,191,175 copies** was loaned out to users, reflecting the high demand for library resources. The number of users engaging with library services totalled **50,121,722**, indicating strong public interest and libraries' active role in the community. Library Staff: Uzbekistan's library sector is supported by a workforce of **21,714 staff members**, of whom **18,173 are women**. This workforce is dedicated to maintaining the quality of library services, ensuring that users have access to the resources they need. The user base is diverse, with the following breakdown by age group:

- Children under 14 years: 11,394,125 users
- Youth aged 15-24 years: 3,587,030 users
- Adults aged 25 years and older: 6,155,402 users

This data highlights the widespread appeal of libraries, particularly among younger audiences, emphasizing the importance of maintaining and enhancing library services to meet the needs of all age groups.

Information-Library Infrastructure

Agencies	Agency of Information and Mass Communications under the Administration of the President of the Republic of Uzbekistan	The Academy of Sciences of Uzbekistan	Ministry of Public Health	Ministry of Pre-school and School Education	Ministry of Culture	Ministry of Higher Education, Science, and Innovations	Ministry of Agriculture	Ministry of Defence	Uzbekistan Federation of Labor Unions	Libraries under the Mahallas Councils and Other Agencies	Total
Leading library	National Library of Uzbekistan	The Fundamental Library of the Academy of Science	The Republican Scientific Medical Library	The Republican Children's Library	Republican Central Library for the Blind	Information Library Center under the National University of Uzbekistan	Tashkent State Agricultural University	Library under the Ministry of Defence	Library of Education Center under the Council of the Federation of Trade Unions	Within the Project "Modern Mahallas"	
Quantity of libraries	200	34	114	9942	14	516	113	113	132	9500	13046

The Table offers a comprehensive breakdown of the library network across various sectors in Uzbekistan, highlighting the total number of libraries under each agency's jurisdiction. Let's consider Uzbekistan's library environment. Its structure consists of three levels.

Based on the "Strategy of Actions on Five Priority Directions of Development of the Republic of Uzbekistan in 2017-2021" and the "Strategy of Development of New Uzbekistan in 2022-2026," the Presidential Decree of June 7, 2019, No. 4354 approved the "Concept of Development of the Information-Library Sphere of the Republic of Uzbekistan for 2019-2024."

To achieve strategic goals and ensure the effective development of the information-library sphere, the following tasks have been identified:

- Accelerating the reform of information-library activities considering the development of information and digital technologies and modern global trends;
- Improving the regulatory and legal framework for information-library activities to ensure social guarantees for the population regarding information-library services, and guarantees for the development of information-library institutions in line with modern requirements;
- Developing the material and technical base of information-library institutions, including the construction of new buildings and premises and the reconstruction of existing ones, equipping them with modern equipment;
- Introducing the latest technologies, including information and communication technologies, and developing corporate systems;
- Developing public-private partnerships in the information-library sphere, networks of private and digital (virtual) information-library institutions;
- Ensuring the security of information-library institutions and the preservation of information-library funds as part of the national and world cultural heritage;
- Forming an information culture in society, a sustainable interest in national history and culture, promoting and fostering a culture of reading;
- Providing information-library institutions with qualified personnel.

The concept defines the main priority directions for the development of librarianship under socio-economic reforms, requiring new approaches to the role and place of libraries in a changing modern society. In line with the outlined tasks, the following priorities have been identified:

- Aligning the legislative framework with the development goals of information-library services for the population.
- Creating a mechanism for the acquisition of information-library institutions and forming a system of information about publications, including on electronic and other media.
- Ensuring the preservation of information-library funds.
- Introducing and developing new information technologies, creating a national information-library network.
- Developing a system for training, retraining, and advanced training of information-library personnel based on modern information-library technologies.
- Developing and implementing new types of information-library services, including paid ones.
- Creating favorable conditions for the effective work of information-library institution employees and their social support.

- Strengthening the material and technical base of information-library institutions.
- Developing scientific research and methodological activities.
- Coordinating the management of information-library institutions across all systems and departments.
- Developing international cooperation and integrating into the global information-library community.

The implementation of these tasks will significantly enhance the level of information-library activities, reader services, fund acquisition and preservation, automation of library processes, scientific research, and organizational-methodological activities, as well as staff training, retraining, and incentive systems, and the development of international cooperation.

First level. The NLU is involved as the most advanced library in technical equipment and creation of electronic resources, which is a scientific and methodological center. Currently, it is subordinate to the Agency for Information and Mass Communications under the Administration of the President of the Republic of Uzbekistan. The most important functions of the agency are support and implementation of scientific research in the field of information and library activities; study of foreign experience in this area, development of recommendations for its implementation; systemic analysis of the regulatory framework and preparation of proposals for its improvement for the effective implementation of measures in the field of state support for information and library activities; monitoring the implementation of regulatory legal acts; preparation and submission of proposals for improvement of legislation in this area to the President of the Republic of Uzbekistan.

The NLU has created the Center for the Consolidated Electronic Catalogue, which performs the following functions: formation and maintenance of the consolidated electronic catalogue; acceptance and editing of the Base of knowledge from second-level libraries.

Second level. Leading libraries of all ministries and departments are involved. For example, for the corporate network of universities, includes the Information resources centers of the National University of Uzbekistan (the methodological center of all university IRCs of the republic; about 130 libraries, for medical libraries - the Republican Scientific Medical Library of the Ministry of Public Health, for school libraries - the Information Technology Center under the Ministry of PreSchool and School Education, etc.).

At this level, each library should use the principle of proactivity to develop a program for strategic development not only for the library, but also for the organization in which it operates. This plan should include actions in the conditions of the library's work in a complex system, taking into account the influence of the upper and lower levels of management.

Third level. The remaining libraries of ministries and departments are involved: universities, schools, public, medical, etc., which are subordinate to their departments and have scientific and methodological centers (second level). Functions of third-level

libraries: provision of information library services to the population by the list of responsibilities; preparation of primary statistical information for transfer to second-level libraries; receipt of electronic KBs from second-level libraries, formation (replenishment) of a local electronic library or use of personal accounts in second-level libraries.

The robust network of information and library institutions in Uzbekistan demonstrates the country's commitment to fostering knowledge and education. With a vast collection and a significant number of active users, libraries continue to serve as essential pillars of the community, providing invaluable resources to all age groups. The substantial number of women employed in these institutions also highlights the sector's contribution to gender equality in the workforce.

Forth level. Many regional districts are divided into a number of sectors called makhalla. Makhalla in Uzbekistan is a traditional neighborhood or community-based organization, deeply rooted in the country's cultural and social fabric. It has existed for centuries, playing a central role in daily life. Makhallas are both geographic neighborhoods and local governance units that manage community affairs. Libraries within mahallas (neighborhoods) in Uzbekistan often serve as important community hubs for information access and educational activities. These libraries are typically small, localized institutions, contributing to the overall literacy and cultural development of the residents. They provide:

1. **Access to Information:** Mahalla libraries offer books, newspapers, and digital resources to the local population, helping promote reading and learning.
2. **Educational Support:** They often support schoolchildren and students with supplementary materials and spaces for study. Some even host tutoring sessions or study groups.
3. **Cultural Preservation:** Many mahalla libraries contribute to preserving local culture by organizing events, storytelling sessions, and talks focused on Uzbek history, traditions, and folklore.
4. **Community Activities:** These libraries can serve as venues for local cultural or educational activities, promoting engagement and social interaction among residents.

Though the scale of these libraries may be smaller compared to city or national libraries, their presence in the mahalla system reinforces community bonds and enhances access to knowledge at the grassroots level.

To sustain the growth and development of the library sector, Uzbekistan has established several educational institutions dedicated to training future librarians. The State Institute of Art and Culture and the Tashkent University of Information Technologies (TUIT) are the primary institutions offering programs in Information and Library Systems. These programs cover a range of topics, from digital cataloging and library management to scientometrics and the use of artificial intelligence in libraries.

However, the education and training of librarians face challenges. The current

curriculum in higher education institutions is outdated, and there is a lack of specialized training programs that meet modern requirements. As a result, more than 70% of library staff lack a formal library background, affecting the overall quality of library services. Unfortunately, the system of retraining and advanced training of library personnel does not meet modern requirements. There is a high turnover due to low salaries, and electronic catalogs, including consolidated, as well as electronic libraries, often do not meet international requirements. It is necessary to develop a system for assessing the level of qualification (competence) of library employees. It should meet not only the requirements of information services in the republic but also international standards and competencies, which will allow the development of the country's information infrastructure and international cooperation.

Currently, only three Higher Educational Institutions have appropriate educational programs to prepare future library staff:

The State Institute of Culture has the faculty of "Library and Information Activity," with about 300 students obtaining a Bachelor's degree and 10 students studying in the Master's program. The institute also has a Department of Librarianship and a Department of Library Funds and Bibliography.

Tashkent University of Information Technologies (TUIT), one of the most important higher educational institutions, has a Department of Information and Library Systems, where about 60 full-time students, 6 Masters, and 4 postdoctoral students are studying. The university has regional branches in Fergana and Nukus cities, where about 85 students' study in this field.

Namangan State University prepares 25 bachelors in Library Studies.

Currently, within the system of the National Library of Uzbekistan, the Republican Information-Library Center conducts professional development courses for library staff in the field of information and library sciences. The center has outlined key tasks focused on addressing priority areas for the development of the information-library field. One of the main objectives is to create a system for providing continuous information and library education to library staff by regularly retraining them in modern directions of information-library work.

The Republican Information-Library Center holds training sessions both in traditional and distance learning formats. The center features a Model Automated Library, established as a training ground for information-library specialists using RFID technologies. This allows specialists attending professional development courses to practically apply the theoretical knowledge they acquire. The Model Library is equipped with modern devices such as RFID tags, programming devices, inventory devices, self-service book borrowing and returning machines, and a security system, all integrated with the IRBIS information-library system.

Additionally, the center is equipped with special scanners for digitizing library collections and an electronic reading room connected to important international scientific databases (such as Ebsco, Springer, Wiley), offering researchers access to valuable resources.

The center has the capacity to accommodate 100 specialists at one time. It also includes a 35-seat conference hall, two theoretical classrooms with 20 seats each, and

computer rooms with 25 seats. Upon successful completion of the courses, participants receive a certificate issued by the Center for Quality Control in Education.

From April 22 to July 12, 2024, training programs under the theme "Fundamentals of Information-Library Activity Management" were developed, forming eight groups. During this period, 183 heads of information-library centers and staff members underwent professional development training.

The National Library of Uzbekistan named after Alisher Navoi is one of the oldest and largest public libraries in Central Asia. The library's collection includes over 8 million resources in 75 languages of the world. A significant portion of the collection consists of publications on history, geography, philosophy, mathematics, physics, and other humanities. A special place is occupied by the collection of over 27,000 manuscripts, unique and particularly valuable editions, including collections of printed publications, literary and artistic works, manuscripts, graphic documents, albums, and periodicals of scientific, artistic, and cultural value.

Among them are works of the X–XI century scholar and Islamic scholar AbulhasanMawardi, "Laws of Power and Religious Governance," a unique copy of the Quran in German, translated in 1901 by the German orientalist Max Benning, the "Turkestan Collection," the "Turkestan Album" containing photographs dedicated to the history, ethnography, geography, economy, and culture of Central Asia, rare editions of works by William Shakespeare, Montesquieu, Voltaire, Honore de Balzac, and other world-renowned writers.

Collections of the National library:

- Maps collection
- Gramophone's collection
- Music sheets collection
- Poster's collection
- Newspaper's collection
- Microfiche's collection
- Microfilms collection
- The National Library also has the possibility of digitizing gramophone records, and this process is carried out through a special device and software.

There are more than 22 000 candidate and doctoral dissertations in the fund of the National Library of Uzbekistan which is defended in the Republic of Uzbekistan in all areas of science, since 1991, passed the approval of the Higher Attestation Commission.

The electronic archive of the National Periodical Press is access to full-text electronic versions of newspapers published on the territory of the Republic of Uzbekistan. The electronic archive contributes to improving the efficiency of user service through online access to digital publications and ensures the safety of the printed collection of national periodicals.

Manuscripts, unique and especially valuable publications of the National Library of Uzbekistan contain 698 rare collections of newspapers with 406 titles,

published at the end of the 19th and the beginning of the 20th century. The collection of manuscripts, unique and especially valuable publications of the National Library of Uzbekistan is stored in a special place. Currently, the fund contains a collection of unique and rare books of the 12th – 20th centuries, these are manuscripts, books, periodicals, lithographed publications, as well as a huge number of copies of medieval European printing.

One of the rare works in the collection of manuscripts and relating to the period of the Abbasid Caliphs “Al-Ahkam al-Sultaniyawa-al-walayatat-diniya” (“Laws of government”) by Abul Hasan Ali bin Muhammad al-Mowardi. The most valuable works of Alisher Navoi in the form of manuscripts and lithographs are kept in the collections of the National Library of Uzbekistan. Among them is the work “Mahbub al-qulub” (“Beloved of Hearts”), which is the last indicative work of Alisher Navoi. The manuscript was rewritten by the calligrapher Khaliknazar Khalifa ibn UstaKurban in 1239/1823

A special place in the collection of valuable publications of the National Library of Uzbekistan is occupied by the unique “Turkestan Collection” - a kind of encyclopedia on the history, ethnography, geography, economics and culture of Central Asia. The collection is a thematic selection of clippings from periodicals, sometimes including entire individual books. The total number of volumes is 594, covering literature for the period from the early 60s of the 19th centuries to 1917.

Also worthy of special attention is the “Turkestan Album”, which consists of 10 volumes, divided into four parts: historical, archaeological, ethnographic and commercial in terms of volume, completeness and uniqueness of the material captured in the photographs. The task of the National Library is the careful preservation of the cultural and historical wealth that has come down to us in the form of manuscripts, historical documents and publications, which are considered rare and especially valuable these days, since they have withstood the tests of time and are preserved in a single copy. The conditions of the foundation fully maintained in accordance with international standards in terms of lighting, temperature and hygroscopic conditions.

Manuscripts and rare publications are stored in a library with stable temperature and humidity. Conditions are monitored and controlled automatically. For this purpose, the funds are equipped with special equipment. Funds of printed publications and materials are placed on shelves depending on their type and size in accordance with “Preservation of documents. General requirements”.

Sample of a duplicate of a rare publication requiring special treatment and restrictions on the use of the original. The National Library of Uzbekistan has developed software designed to reflect in more detail the collection of rare and manuscript publications. This program gives users the opportunity to familiarize themselves with a catalog of unique books, as well as full-text databases.

To date, information about more than thirty percent of rare books has been entered into the database and this process is intensively ongoing. Also, the National Library of Uzbekistan attracts information and library institutions of the republic that have rare and manuscript publications in their collection to implement such software and create a unified search system for users, which reflects information about the storage location

of the publication, as well as providing full-text materials for viewing.

Centralized accounting of unique and especially valuable information- library resources is carried out in the National Consolidated Electronic Register of Unique and especially valuable resources.

The National Library of Uzbekistan has been a member of the EIFL (Electronic Information for Libraries) consortium since 2001. Within the framework of membership, 90 libraries, institutions and research centers in the Republic are being provided with the opportunity to use more than 10 foreign electronic resources through the licensed program of the EIFL. Currently, the list of e-resources includes:

- ACM Digital Library
- e-Duke Journals Scholarly Collection
- Edward Elgar Publishing Development Studies & Environment e-books
- Edward Elgar Publishing Journals
- European Respiratory Journal
- IWA Publishing Journals
- Mathematical Sciences Publishers Journals
- OpenEdition Journals
- Royal Society Journals Collection
- The Company of Biologists' Journals

The National Library of Uzbekistan implemented the National Subscription project for the first time in 2016. From June 1, 2016 to May 31, 2019, the National Library subscribed 120 organizations of the Republic to 12 databases of EBSCO Information Services. The National Library, in cooperation with the Agency for Information and Mass Communications, expanded the project to 19 full-text databases of the EBSCO Information Services company for 125 organizations of the Republic (subscription fee was covered by the library and the agency) in 2021 and organized an online subscription annually. These organizations include university, school libraries, public libraries and libraries of other scientific organizations.

At the same time, in January 2014, the National Library began to organize a public subscription to the ProQuest Dissertations and Theses Global database, and currently 6 research institutes of the Academy of Sciences of the Republic of Uzbekistan and 14 regional information library centers have subscribed to this database.

Additionally, there have been subscriptions of e-resources such as Web of science, Springer, Press Reader, East View, EBS Znanium in the National Library of Uzbekistan.

One of the main challenges facing Uzbekistan's library system is the absence of permanent training courses for librarians. The available short-term courses often rely on obsolete educational materials, further exacerbating the skills gap in the sector. Moreover, the library profession is not highly sought after, leading to difficulties in attracting new talent.

To address these issues, a comprehensive reform of the library education system is needed. This includes updating the curriculums, establishing model automated

libraries, and creating specialized labs to showcase new technologies. Additionally, promoting the library profession and improving the employment prospects for graduates are crucial steps toward ensuring the sustainability of the sector.

However, the library community often encounters several challenges that should be addressed:

- The educational program on Library Science has become obsolete and needs to be renewed according to global progressive tendencies in preparing high-skilled library staff (library departments in universities, colleges, and advanced training courses).
- Salaries of library staff are inadequate. One of the most crucial issues is to set up salaries of the library staff according to their skills, knowledge, and experience; systematically holding certification and evaluating their competence.
- Constant application of a systematic approach and advanced technologies is necessary to develop the information and library infrastructure - advanced library software, training of library staff to apply this software.
- Development of efficient access to global educational databases as a basis for developing library consortiums and information services in Information and Library Centers, University libraries, etc.

The Information-Library System of Uzbekistan is undergoing a significant transformation, shaped by government initiatives aimed at modernizing library services and expanding public access to knowledge. While considerable progress has been made in digitizing library resources, improving infrastructure, and fostering a culture of reading, several challenges remain. These include outdated educational programs for librarians, limited financial resources, and the need for more systematic staff training. Addressing these issues is crucial to sustaining the growth of Uzbekistan's libraries and aligning them with global standards.

Prospects for the information-library sector depend on continued investment in technology, staff development, and international cooperation. With strategic reforms, Uzbekistan's libraries have the potential to become key drivers of the nation's socio-economic and cultural development, providing vital resources to citizens and preserving the country's rich cultural heritage for future generations.

References

- Decree of the President of the Republic of Uzbekistan on the Approval of the Strategy "Digital Uzbekistan-2030" and Measures for its Effective Implementation. Tashkent, № УП-6079, 2020.
- Resolution of the President of the Republic of Uzbekistan. "On further improvement of information and library services for the population of the republic of Uzbekistan.". 2019 , pp.4354.
- Resolution of the President "On measures for the implementation of the investment project 'Creation of the National Network "Electronic Education" in the Republic of Uzbekistan".No. PP-1740, 2012.
- Resolution of the President of the Republic of Uzbekistan "On measures for the further

development of the higher education system" № ПП-2909. 20.04.2017 No. 18, Article 313, No. 19, Article 335, No. 24, Article 490, No. 37, Article 982.

RAKHMATULLAEV, M. *The information library infrastructure of Uzbekistan*. The three-level management model. Scientific and Technical Libraries. Available in: <https://doi.org/10.33186/1027-3689-2022-1-103-118> [reviewed 2025 - 01- 01]

RAKHMATULLAEV, M., HEDRICH, A. *ACADEMIC LIBRARIES OF UZBEKISTAN: CHALLENGES AND DEVELOPMENT PROSPECTS*. Slavic & East European Information Resources, USA. DOI: 10.1080/15228886.2024.2312686

UMIDA TESHABAEVA

DIRECTOR OF THE NATIONAL LIBRARY OF UZBEKISTAN

GULBAKHOR KABILJANOVA

THE HEAD OF INTERNATIONAL RELATIONS DEPARTMENT OF THE NATIONAL LIBRARY OF UZBEKISTAN

1, NAVOI STR.,

TASHKENT, 100017,

REPUBLIC OF UZBEKISTAN,

E-MAIL: M.MUKHTARAMA@GMAIL.COM

От събота до събота в библиотеката в Херцег Нови

ЙЕЛЕНА ДЖОНОВИЧ
ГРАДСКА БИБЛИОТЕКА И ЧИТАЛНЯ ХЕРЦЕГ-НОВИ
ЧЕРНА ГОРА

Резюме: *В ерата на бързо технологично развитие работата с деца за насърчаване на четенето е много важна във всяка библиотека, така че ролята на библиотекарите в организирането на работилници и подобни програми е от съществено значение. В статията са представени съботните програми, работилници за деца и подрастващи, които с години наред организира библиотеката в Херцег Нови. Опирайки се на личен опит в работата с деца, авторът представя основните дейности на институцията, от която идва, като подчертава важноността на всички организирани програми за най-малките.*

Ключови думи: *библиотека, Херцег Нови, работилници, деца*

Градската библиотеката в Херцег Нови¹ е една от Черногорските библиотеки, която се откроява с дългогодишна и добре осмислена работа с деца. Особено важни са съботните програми, които от години наред се провеждат в два цикъла - пролетен цикъл от януари до юни и есенен цикъл от октомври до декември. Като част от ранното огромяване, тези програми са предназначени за най-малките, но на тях могат да присъстват и възрастни (родители, настойници, баби, дядовци и др.), което е и желателно.

Всяка събота в читалнята на библиотеката (с изключение на лятната и зимната ваканция) се провеждат програмите *С игра до книгата* (*Игром до књиге* - за деца от 5 до 8 г.) и *Чета, мечтая, творя...* (*Читам, маштам, стварам...* - за деца от 8 до 12 г.). Изследователският подход, новите мултидисциплинарни методи на обучение, придобиването на знания по нетрадиционен начин, използването на налични цифрови, видео и аудио ресурси, както и абсолютната отдаденост на библиотекарката Йелена Джонович, като автор и водещ на работилниците, характеризират тези автентични програми, които децата обожават.

Чрез изразително четене, по изобретателен и интересен начин, чрез актьорска игра, актьорски задачи и насърчаване на асоциативно мислене, в тези работилници децата учат с всичките си сетива. Всяка събота, по зададени и различни теми, децата създават чудеса. Всичко става чрез рисуване и изключително важно драскане, чрез игри с преструвки и различни видове играчки. Библиотеката не спира дотук с поощряването на детското творчество. Всеки понеделник на таблото в отдела за работа с читатели се подготвя изложба от детски творби, създадени в работилниците във връзка с прочетените текстове или във връзка с разговора с децата. Изложбата продължава до следващата програма и всеки потребител и гост на библиотеката има възможност да види

творбите на малките художници. В края на всеки програмен цикъл, децата, участвници в работилниците, получават своите портфолия.

В съответствие с новите тенденции, в социалните мрежи се публикуват снимки, които проследяват начина на работа с децата и тяхното настроение, създавайки положителна визия за потребителите и последователите на детските програми, но и на Библиотеката като цяло. Тези програми се отличават и с постоянен график, с изключение на случаите, когато часовете в училищата се провеждат в събота. Тогава Библиотеката планира работилниците със самите училища, като ги адаптира към темите, които децата разглеждат по учебната програма.

Въпреки някои пречки и неблагоприятните условия², детското любопитство предизвикано от разнообразието и актуалността на темите, които Библиотеката предварително публикува на официалната си страница във Фейсбук, както и желанието на децата за присъствие в съботните работилници, не стихват. Напротив, непрекъснато се разрастват и от година на година, от събота до събота, тези програми са все по-популярни и местата винаги са запълнени.

Ръководителят на работилниците, библиотекарката Йелена Джонович, която е добре обучена в работа с деца и младежи, използва иновативни методи за изграждане на социалната идентичност на библиотеката, като по този начин поддържа нейния имидж, с идея и цел тези програми да се превърнат в марка на туристическия град Херцег Нови. Това се постига, като се използват местни и необичайни теми от крайбрежния район и морския живот на местното население. „Морските“ истории от крайбрежните и вътрешните райони, а и историите от морското дъно, както и такива от брега, които са връзка с материалното и нематериално културно наследство и множество културно-исторически паметници³, са източник на нови теми за работилниците в библиотеката. Този интерес се дължи на *библиотекаря на новото време*, който следва технологичния напредък и трябва да е в крак с него и времената, които изискват знания в дигиталния и маркетингов свят, но също така знае, че библиотеката не е единственият източник на информация, но е важно често, чрез нови програми, които проследяват множество събития в града, да се „показва“ публично.

Данните ни убеждават, че библиотеката, която сътрудничи с почти всички образователни, културни и други обществени институции в града, всеки трети ден от годината има програма, предназначена за деца. Затова е изключително важно да съществува отделно помещение както за по-качествена работа, така и за нуждите и нарастващия интерес на децата, които искат да участват в програмите.

Обединявайки понятията „учене през целия живот“ и „учене извън стените на библиотеката“, ръководителката на работилниците използва дисперсивни методи в преподаването на различни нива на образование, в съответствие с формалната и неформалната образователна система. Тя разпознава възможностите за разширяване на услугите и дейностите в изграждането на културната идентичност на града, на цяла Бока Которска и Черна гора в откритите пространства в града: парковете или „Розата на ветровете“ в комплекса Лазуре

в Меляни, стълбищата и мемориалните плочи на важни писатели, поради които Херцег Нови е наричан „градът на писателите“.

Библиотеката организира и работилници, свързани с всички многобройни традиционни събития в града, в които участват деца: балове с маски, партита и фестивали (Фестивал на мимозата, Парад на цветята, Тротинияда, детски карнавали в Херцег Нови, Тиват и Бока, Малък портокалов фестивал и Примавера). Тези събития се организират в сътрудничество с „НПО Ръце“ и други неправителствени организации, които се занимават специално с програми за деца и младежи, както и филмовият фестивал и фестивалът на комиксите и всички други фестивали.

Трябва да се отбележи, че съботните работилници, както и другите библиотечни програми, се основават на принципите на „зелените“ и хортикултурни библиотеки, но също така и на 17-те устойчиви цели на Програмата на ООН*2030, които се прилагат в съответствие с подходящо подбраните теми, като се стремим децата преди всичко да разбират важността и смисъла на определени цели.

Разположена на един от най-красивите площи в Стария град, на Белависта, до църквата „Св.Михаил Архангел“ и Градската чешма, в автентична и атрактивна каменна сграда, Библиотеката развива дейност, за да задоволи нуждите както на най-малките и жителите, така и на туристите, които с радост приемат програмите на открито като Международния панаир *Площад на книгата (Трг од књиге)* и вечери, предназначени за деца (посещения на известни писатели и театрални представления). Тук са и летните програми за четене, в рамките на фестивала Family Fun, в сътрудничество с туристическата организация на Херцег Нови.



Особено се откроява програмата *Малките книгопочитатели на Херцег Нови* (*Мали новски книгољупци*). Става дума за специална форма на игра, в която участват местни деца и деца туристи. През 2016 г. тази програма беше представена на Которския детски театрален фестивал и на *Площада на книгата*. Придържайки се към основната концепция, програмата може да се повтаря, обновява и разширява с ново съдържание и с нови поколения, а също така може да се развива като дългосрочна програма с продължения, в един или повече цикъла по време на съботните работилници.

С цел създаване и възпитание на бъдещи читатели и потребители, както и за постигане на основната мисия и визия, Библиотеката отделя най-голямо внимание на разработването на програми за деца, мотивирайки най-малките за различни видове четене, включително например аудиозаписи и жестомимичен език.

Засега единственият библиотекар в детско-юношеския отдел непрекъснато се усъвършенства, следи и внедрява новите световни тенденции в работата с деца. Новите знания и новите умения позволяват успешна работа. Адаптирането към нуждите и желанията на децата също е рецепта за успех. По този начин изцяло се изгражда новата социална идентичност на библиотеката, а ролята на четенето заема важно място в живота на всеки малък потребител, на всички деца в Херцег Нови. С всички горепосочени програми, библиотеката не спира дотук. Тя създава нови програми, адаптирани към днешните поколения деца.

Бележки

¹ Публичната институция Градска библиотека и читалня Херцег-Нови в Херцег Нови е национална (обществена) и регистърна библиотека на територията на община Херцег Нови. Основател на библиотеката е Община Херцег Нови, датира от 1850г. Електронната библиографска обработка на библиотечните материали започва през 1989 г., от 2003 г. Библиотеката е включена в информационни и комуникационни мрежи. Фондът включва около 60 000 единици монографични издания, около 70 000 единици периодични издания и др.

² Има се предвид недостатъчното пространство и липсата на персонал

³ Крепости от далечното минало които са символ на град Херцег Нови: Канли Кула, Форте Маре, Шпаньола и Сахат Кула

FROM SATURDAY TO SATURDAY IN THE LIBRARY IN HERCEG NOVI

Abstract: *In the era of rapid technological development, working with children to promote reading is very important in every library, so the role of librarians in organizing workshops and similar programs is essential. The article presents the Saturday programs, workshops for children and adolescents,*

which the library in Herceg Novi has been organizing for years. Drawing on personal experience in working with children, the author presents the main activities of the institution from which he comes, emphasizing the importance of all organized programs for the youngest.

Keywords: *library, Herceg Novi, workshops, children*

JELENA DŽONVIĆ
HERCEG-NOVI CITY LIBRARY AND READING ROOM
6 TRG HERCED STJEPANA OPCINA
HERCEG-NOVI CITY, MONTENEGRO
E-MAIL: BIBLHN@T-COM.ME

„Мост“ - списание за литература, изкуство, наука и обществени въпроси на българите в Сърбия

ЕЛИЗАБЕТА ГЕОРГИЕВ
НАРОДНА БИБЛИОТЕКА „ДЕТКО ПЕТРОВ“, ЦАРИБРОД

Резюме: В статията се предоставя основна информация за списанието за литература, изкуство, наука и обществени въпроси на български език „Мост“ на българите в Сърбия. Списанието се издава от издателство „Братство“ от 1965 до 2012 г. и за този период са издадени общо 220 броя. Освен литературни текстове на представители на българското малцинство в Югославия, т.е. в Сърбия, в списанието са публикувани поетични и прозаични произведения на български, преводи на сръбски писатели, както и научно-популярни и публицистични текстове. Това списание е от изключителна важност за всички изследователи на българската култура в Сърбия, защото носи информация за културното развитие на тази малцинствена група, предимно в Царибродско и Босилеградско, но също така представя ролята на българското малцинство за свързването на сръбската и българската култура в най-широк смисъл.

Ключови думи: списание „Мост“, българско национално малцинство, култура, литература

В Сърбия живеят повече от 40 национални малцинства, които правят около 13 % от общото население. Съгласно Закона за защита на правата и свободата на националните малцинства¹ те имат право да развиват културата на народа, към който принадлежат. Унгарци, румънци, хървати, руси, словаци и други във Войводина, но и албанци, бошняци, българи и други - в Централна Сърбия, развиват култура и литература на родните си езици, според възможностите и ресурсите, които притежават.

Литературата на малцинствата в Сърбия съществува благодарение на издателската дейност на отделни издателства, сред които са и библиотеките, и чрез периодични издания, които популяризират културата и литературата както на отделно малцинство, така и на болшинството, в превод на езика на малцинството.

Списанията, свързани с определена географска област, са важни източници на информация, научни и културни знания, места за представяне на творческите постижения на културни дейци от определена среда. Тези периодични издания, които са свързани с малцинствени групи в рамките на болшинството, имат особено значение, тъй като отразяват всички обществени събития и културния живот на малцинството, а това ги прави и важен източник за изучаване на историческото и

културно наследство на даденото малцинство. Като местни хроники, те са незаменимо четиво за историци и етнологзи, а литературните списания са своеобразни антологии на художествени и теоретични текстове.

В историята на културата на българското малцинство в Сърбия се открояват три периодични издания, които са от голямо значение за неговото развитие. Става дума за седмичника „Братство“, детското списание „Другарче“ и списанието за литература, изкуство, наука и обществени въпроси „Мост“. Тези издания представят постиженията на българската етническа общност в Югославия и Сърбия за почти пет десетилетия и са връзка между сръбската и българската култура. След 2012 г. работата на издателство „Братство“ изпада в криза, така че „Братство“, „Другарче“ и „Мост“ спират да излизат².

Списанието, оставило незаличима следа в историята и културата на българското малцинство в Сърбия, е „Мост“. В периода от 1965 г., когато е основано, до 2012 г., когато излиза последния 218–219–220 брой, на страниците на списанието са публикувани няколко хиляди литературни, научнопопулярни, публицистични и други текстове, чиито автори са предимно представители на българското малцинство в Сърбия, но и български, и сръбски писатели, изследователи и учени.

Периодични издания на български език в Сърбия след Втората световна война

В периода след Втората световна война голям брой национални малцинства в тогавашна Югославия сериозно се захващат на работа да развиват литературна и културна дейност и задвижват литературни списания. Четири години след войната, на 17 януари 1949 г., в Белград излиза първият брой на седмичника „Глас на българите в Югославия“, първи вестник на български език в страната.

„Глас на българите в Югославия“ става важен информатор за обществено-политическата и просветно-културната дейност на Димитровградско и Босилеградско. Вестникът е в духа на тогавашната пропагандно-политическа обстановка, но въпреки това с неговото издаване се поставят основите на информационната дейност на български език. Особено важна е ролята му в началото на книжовното творчество на българите в Югославия, но той е значим и за развитието на други сфери на културата. Вестникът спира да излиза през 1954 г.

След спирането на издаването му, културните дейци от Димитровград и Босилеград се опитват да намерят решение. Тъй като една част от тях работят в Пирот, в редколегията на пиротския седмичник „Слобода“³, през 1955 г. започва да се отпечатва подлистник на български език „Свобода“, предназначен за представителите на българското малцинство в тогавашния Пиротски окръг. Поради технически и финансови проблеми подлистникът „Свобода“ излиза само пет месеца.

След три години в Югославия се появява нов вестник на български език: „Братство“. „Братство“, орган на ССРН за Димитровградско, Босилеградско, Сурдулишко и Бабушнишко, е седмичник, който започва да излиза благодарение на ентусиазма на журналисти и културни дейци, бивши членове на редколегиите на „Гласът на българите в Югославия“ и подлистника „Свобода“. В първите години

след основаването си редакцията се намира в Пирот, въпреки че решението на Парламента на Сърбия определя Ниш за нейно седалище.

Основен приоритет на седмичника „Братство“, за разлика от „Глас на българите в Югославия“, който набляга на външнополитически и общопартийни национални теми, е предимно да информира представителите на малцинството за най-актуалните събития в районите, в които живеят.

През цялата си история седмичникът „Братство“ е не само вестник, но и оказва голямо влияние върху образованието, културното и научно развитие на малцинството. В значителна степен той влияе върху изграждането на езиковата култура на своите читатели, обогатяването на речниковия запас и общуването. „Братство“ е изключително важно и в последващото все по-интензивно развитие на информационната дейност на българското малцинство. Този вестник е добър летопис и основен източник за всички изследователи на социалната и културна история на Димитровградско и Босилеградско. Поради финансови проблеми, след петдесет години непрекъснато издаване, през 2008 г. „Братство“ започва да излиза нередовно, а през декември 2012 г. спира да излиза.

През 50-те и в началото на 60-те години на миналия век учениците и учителите в училищата в Димитровградско и Босилеградско са изправени пред проблема с липсата на допълнителна литература на български език. В редакцията на вестника и в издателство „Братство“ се опитват да решат този проблем, като за начало задвижат страници за деца. Така се ражда „Другарче“. То е детско списание на български език, което излиза за първи път през 1959 г. като подлистник на седмичника „Братство“.

Първият брой на „Другарче“, като самостоятелно списание, излиза на 10 февруари 1962 г. Списанието се превръща в детско списание, което представя на страниците си поетични и прозаични произведения на български и югославски детски писатели, интересни неща от света на науката, литературни творби на творци от малцинството, новини от училищата, но също така и рисунки и литературни произведения на ученици от димитровградските и босилеградските училища.

Списанието „Другарче“ е от голямо значение за изследване на развитието на литературата за деца от българското национално малцинство на територията на Югославия, като същевременно е своеобразен наръчник в обучението по български език и литература за ученици в основните училища в районите, където живеят представители на българското малцинство. Последният брой на списанието излиза през декември 2013 г.

Списанието „Мост“ – развитие и значение

С появата на седмичника „Братство“ и детското списание „Другарче“, на страниците на тези издания се появяват автори от малцинството, които представят своите поетични, прозаични и научноизследователски творби. Според думите на съвременниците от началото на 60-те години на миналия век, все повече се усеща нужда от появата на списание, което да събира по-голям брой литературни дейци, учени, художници, представители на малцинството, които търсят начин да пред-

ставят своите литературни и научноизследователски творби на роден български език. Във вече съществуващия седмичник „Братство“ няма място за подобни произведения, а тогавашните обществено-политически обстоятелства създават две течения - за и против списанието. Въпреки проблемите и съмненията в способността на членовете на редакционната колегия на „Братство“ и техните сътрудници дали ще успеят да реализират подобен проект, инициативата за създаване на списание става все по-реална.

Според Миле Николов Присойски⁴, един от създателите на списанието, идеята се осъществява в началото на 1965 г., когато се появяват голям брой творби, планирани за два сборника. По негово предложение и с подкрепа на значителен кръг културни дейци, най-вече с подкрепата на ръководството на Издателство „Братство“, се създава предложение за списание, което да се занимава с култура, наука и изкуство в най-широк смисъл. По предложението на Асен Лазаров, тогавашен директор на „Братство“, се сформира инициативен комитет в състав: Марин Младенов и Миле Николов, Спас Сотиров и самия Лазаров⁵.

Инициативният комитет влиза в ролята на временна редакционна колегия. Тъй като е решено списанието да бъде от общ тип, материалът е разделен на три раздела: литература и изкуство, наука и обществени въпроси и културна хроника.

Когато инициативният комитет обмисля основната концепция на бъдещото списание, започва изборът на име. В началото е прието списанието да бъде смесено - не само за литература, не само за научна и обществена тематика, но едновременно за литература, наука и обществена тематика, за да може да задоволява нуждите и интересите на по-широк читателски кръг, като по този начин да печели по-голям брой сътрудници от различни области. Според Присойски най-голяма болка причинява изборът на име, което да отговаря на позицията и ролята на списанието в културната дейност на българите в Югославия. Всеки от присъстващите на това учредително събрание изписва по няколко имена, сред които са *Изгрев*, *Светлина*, *Знаме*, *Мост*. От всички предложени имена, най-подходящо е името *Мост*⁶.

„Това понятие най-цялостно изразява културната мисия и съдържание на списанието - чрез него навлизат литературата, науката, публицистиката на нашите млади културни дейци; чрез превеждането от други югославски езици, списанието запознава своите читатели с достиженията в областта на културата на югославските народи и народности. По този начин допринася за тяхното сближаване и сплотяване; чрез своята културна мисия то да стане спойка в културното сближаване на югославските народи и народности, от една страна, включително и българската, и културата на българския народ, от друга. Разбира се, върху окончателния избор на заглавието решително въздействат думите на двамата великани на балканското международно работническо движение, близки съратници и приятели, Тито и Димитров, според чиито думи българската народност в Югославия трябва да изиграе ролята на мост в сближаването между югославския и българския народ“.

Първият брой на „Мост“ излиза в края на май. Издателят е издателство „Братство“ от Ниш. Списанието е отпечатано в печатница „Глас“ в Белград. По решение

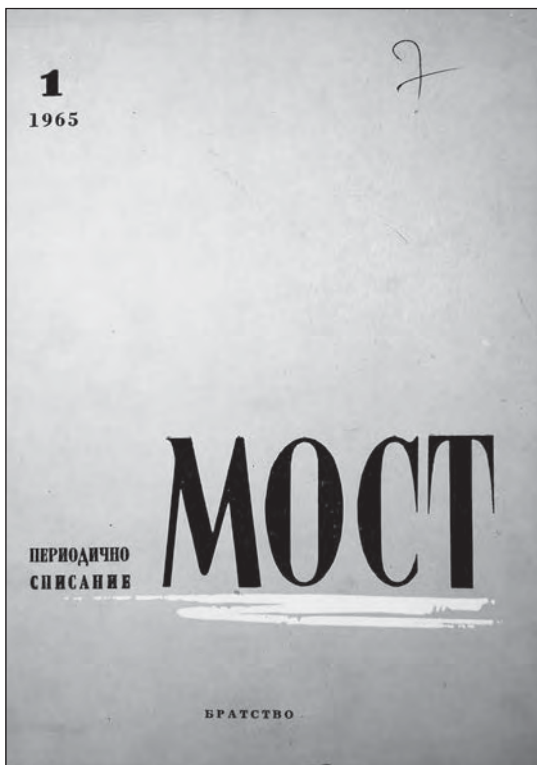
на редакционната колегия, през първите години „Мост“ излиза два пъти годишно, а още в края на шейсетте години редовно започват да излизат четири броя годишно. Редакцията получава ръкописи на български и сърбохърватски, македонски и словенски език – от сътрудници, представители на други нации и народности.

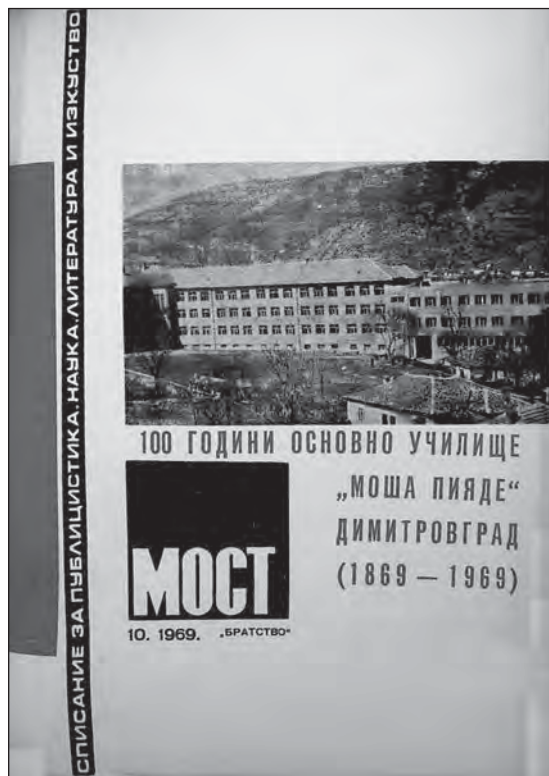
В текста, който предхожда първия брой на списанието, между другото се посочва, че са налице условията българският народ в Югославия, макар и малък, да започне да издава списание, което на едно място да представя творчески и научни постижения на културните дейци на малцинството - художници, писатели, журналисти, таланти актьори, социални работници, които се посвещават на сериозна творческа работа. В края на петдесетте години броят на тези дейци на културата се увеличава, творчеството им става все по-разнообразно и оригинално.

„Ръководейки се от нуждите на развиващото се художествено, научно-популярно публицистично творчество, група ентузиазирани обществени културни дейци повдигат въпроса за издаването на периодични публикации в рамките на издателската дейност на „Братство“. Резултат на тази акция е предложеният сборник-списание „Мост“, чиято цел е да стане трибуна на творческата ни дейност, да обхване всички, занимаващи се с литературна, научна и публицистична работа; да подтикне към още по-засилено творчество; да поддържа всеки талант, да подпомогне общественото признание и израстването му в зрял творец“⁷.

Още със създаването си, „Мост“ се превръща в значимо за българите в Югославия списание. Съвременниците на появата му през 60-те години на миналия век потвърждават, че без никаква предварителна реклама, за мнозина списанието представлява истинска изненада, най-много за преподавателите и за учениците в гимназиите в Босилеград и Димитровград, защото повече години не са имали възможност да държат в ръцете си нова книга на български език⁸.

Списание „Мост“ започва да излиза като периодично издание за обществено-политическа, научно-популярна и литературна дейност на българския народ в Югославия с главен редактор Миле Николов и редакционна колегия в състав: Асен Лазаров - обществено-политически живот, Спас Сотиров - научно-популярни статии и Марин Младенов - литература и изкуство.





Още след първия брой на „Мост“ идва потвърждението за качеството и значимостта на списанието. Следват коментари, че списанието е изключително важно за българското малцинство и че с появата си запълва празнините в културата и науката на малцинството. Тиражът от 3000 екземпляра потвърждава подкрепата на културната общественост, преди всичко на Босилеград и Димитровград, за новата рожба на „Братство“.

Освен положителните реакции на културни, обществени и научни дейци от районите, където живее българското национално малцинство, според свидетелствата на първите сътрудници и членове на редакционната колегия на списанието, има и положителни реакции на обществено-политическите дейци от това време. Те подкрепят новата инициатива на българското

малцинство, което със сигурност е добър знак и вятър в гърба на ентузиастите, събрани около този проект.

За успешното преодоляване на първоначалните трудности при редактирането и издаването на списанието, според думите на съвременници, от особена важност е фактът, че редакционният екип е работил задружно и отговорно – всеки член, с изключение на своята рубрика, е намирал сътрудници с качествени материали за цялото списание. Освен автори от редовете на малцинството, от самото начало са ангажирани и утвърдени автори извън малцинството.

Един бегъл поглед върху „Мост“ може да потвърди колко известни имена от литературата и науката са сътрудничили на списанието и че от самото начало то е отворено за широко сътрудничество, както за творци от малцинството, така и от други националности, при едно условие – текстовете да са на подходящо художествено и научно ниво.

Големият културен деец от малцинството Богдан Николов в своя авторски текст „Мостът е открита трибуна за всички“ от 1967 г., говорейки за някои злостни критики към списанието, казва: „Мост“ е открита трибуна за всички наши граждани, които пишат, изследват, творят или работят в която и да е област на обществения ни живот. Това особено се отнася за евентуалните ни сътрудници из редовете на българската народност в СФРЮ. Задачата на списанието е да събере около себе си всички досега проявили се творци, онези, които тепърва ще откри-

ват творческата си личност. Първите броеве ясно показват колко широка позиция е заело списанието - първите ни сътрудници са от Димитровград, Босилеград, Ниш, Белград, Нови Сад, Скопие, Михайловград и пр. Само зли езици и безплодни критици могат да си позволят да говорят за някакъв „затворен кръгоколо „Мост“. Такъв кръг не съществува, нито пък редакцията ще позволи да се формира. Редакцията всички кани на сътрудничество: политически дейци, политолози, социолози, научни работници от всички области, специалисти от отделните отрасли, работници, поети, разказвачи, критици, художници, скулптори и други дейци на изкуството от народността ни. Редакцията дори практикува по-слабите работи да се връщат на адоратка. С други думи: всяка една сериозна работа има оптимален шанс да бъде поместена в списанието! На критикарите препоръчвам по-малко приказки, повече работа!“⁹.

В първите години от издаването на списанието се откриват данни, които потвърждават колко много членовете на редакционната колегия работят за формиране и развитие на кръг предимно от творци от малцинството. Те безрезервно подкрепят младите автори, като им показват как да развиват своята креативност. В този период постепенно се развива и издателската дейност на българите в Югославия и се появяват първите авторски книги, като книгата „Нашенец“ от Марин Младенов¹⁰.

През всичките години на своето съществуване „Мост“ е стожерът, около който се развива културата на българите в Югославия, по-късно в Сърбия. С цел събиране, откриване и възнаграждаване на нови млади сили в областта на литературата, изкуството, културата като цяло, науката и журналистиката, най-редовно се организират конкурси, както литературни, така и конкурси за научно-популярни и публицистични текстове. Появяват се нови имена, творци на български език, а произведенията, които представат на страниците на „Мост“, се отличават с качество и оригиналност.

През 1947 г. редакторите се сменят, но концепцията на списанието не се променя много. През цялото време голямо внимание се обръща на утвърждаването на млади творци и научни работници, като с всеки следващ брой списанието доказва мисията си на мост в свързването на сръбската и българската култура.

През седемдесетте и осемдесетте години на миналия век „Мост“ играе важна роля в представянето на поетичното и прозаично творчество на други малцинства в Югославия, тъй като Димитровград по това време е организатор на „Майските срещи на националните малцинства на Република Сърбия“. Така на страниците на списанието са представени литературите на унгарците, хърватите, румънците, словациите и другите малцинства в републиката.

Списание „Мост“¹¹, освен културното си значение за българското национално малцинство в Сърбия, има още две много важни роли, които просветната и културна общественост в Димитровград и Босилеград осъзнават едва след спирането на това периодично издание през 2012 г.

- Списание „Мост“ оказва голямо влияние върху изучаването на български език¹² сред всички групи читатели. Текстовете, публикувани в това списание, са достъпни за различни читателски структури - от деца и младежи, през културни

и просветни дейци до обикновени читатели. Списание „Мост“ е помощна литература и средство за по-креативно обучение на учителите по български език. Освен текстове от класическата и съвременна българска литература, литературна критика, културна история и интересни езикови уроци, списанието предлага възможност за представяне на творчеството на младежи, което със сигурност е стимул за по-старателното им изучаване на езика. „Мост“ е източник на творчеството на нови поколения писатели от малцинството.

- „Мост“ незаменима литература за всички изследователи на културата, културната история и литературата на българската национална общност в Сърбия. На страниците на списанието има множество текстове, които говорят за културното развитие, развитието на образованието, политическите и обществени отношения в Димитровград и Босилеград.

Съществена роля в популяризирането на списание „Мост“ има Народна библиотека „Детко Петров“ в Димитровград: чрез изготвяне на библиографията на списанието. Поради нуждата на потребителите по най-бързия начин да намерят желаната информация, през 1995 г., библиотекарят Момчило Андреевич изготвя библиография на „Мост“ от 1 до 139-140 брой, която е отпечатана в отделна книжка. Водени от нарастващия интерес към информацията в списанието и добрия резултат след издаването на първата библиография, библиотеката продължава традицията за създаване на библиография на списанието. Библиографията на отделни броеве на „Мост“ е публикувана четири пъти в самото списание (*Библиография на списание „Мост“ от 140 до 150 книжка* в бр. 151 за 1998 г. - подготвил Момчило Андреевич; *Библиография на списание „Мост“ от 151 до 159–160 книжка* в № 161 за 2000 г. - подготвил Момчило Андреевич, *Библиография на списание „Мост“ от 172 до 188–189–190–191 книжка* в бр. 192 за 2006 година – приготвила Елизабета Георгиев). През 2008 г. излиза DVD издание на библиографията от брой 141 до брой 196/197, която също подготвя Елизабета Георгиев.

Въз основа на библиографиите на „Мост“, може да се установи, че на страниците на списанието са представени над 3300 библиографски текста.

Със спирането на издаването на списание „Мост“ българското малцинство губи много, най-вече що се отнася до бъдещето на малцинствената българска литература. Спорадичните литературни екскурзии на български език от неколцина останали автори на страниците на двуседмичното списание „Ново братство“, което започна да излиза през юни 2016 г., не са потвърждение, че литературата на българите в Сърбия ще оцелее. Без списание като „Мост“, или подобно решение, за тази литература в бъдеще можем да говорим само в минало време.

Заклучение

Списанието на български език в Сърбия „Мост“ наистина е своеобразен мост, който свързвае различни по индивидуалност и език, но сходни по съдържание и култура народи. Страниците на „Мост“ са широко отворени за поезия и проза, за модерно изкуство, за културна традиция и съвременен критичен поглед към сръбската и българската критика, история, социология и по този начин превръщат

това списание в бюлетин, в който две братски култури са представени по възможно най-добрия начин.

Благодарение на „Мост“ малцинството получи повече качествени литературни творци, които потвърдиха своя литературен потенциал с издаването на авторски книги на български и сръбски език. Чрез словото „Мост“ съхранява и документираща отличителните черти на малцинството, промените в неговото социално, морално и психологическо ниво.

От гледна точка на времевата дистанция символиката на името е голяма, което може би най-добре се определя от думите на посланика на Република България Георги Димитров от 2005 г., представени в четвъртия брой на списанието, посветен на 40-та годишнина от публикуването му: „То е призвано да бъде мост над границите, в периоди, когато те бяха непробиваеми, мост между поколенията - за да бъде конфликтът между тях съзидателен, неразрушителен, мост между хората да се разбират по-добре, мост между изкуствата намерили мирен дом под Вашата стряха“¹³.

Бележки

¹ ZAKON O ZAŠTITI PRAVA I SLOBODA NACIONALNIH MANJINA. Достъпен на: https://www.paragraf.rs/propisi/zakon_o_zastiti_prava_i_sloboda_nacionalnih_manjina.html [прегледан 2025-01-01].

² От 2016 г., благодарение на съпричастността на Националния съвет на българите в Сърбия, излиза „Ново Братство“

³ Първият брой на подлистника излиза на 10 септември. Вестникът „Слобода“, т.е. „Свобода“ е бил орган на Окръжния комитет на СРСН на Пиротска околия.

⁴ Миле Николов Присойски (1929-2019) завършва гимназия в Босилеград, а южнославянска филология във Философския факултет в Белград.

⁵ Асен Лазаров е известен журналист от малцинството, един от първите редактори на в. „Гласът на България в Югославия“. Той е и народен представител на Босилеградско в Народното събрание на Сърбия и заместник-председател на Окръжния комитет на СРСН за Лесковашка околия

⁶ ПРИСОЙСКИ, Миле. Трибина на творческата ни дейност. В: *Мост*, год. 10 (1976), бр. 36, с. 4.

⁷ *Мост*, год. 1 (1965), бр. 1, с. 3.

⁸ ПРИСОЙСКИ, Миле. Възрожденската мисия на 'Мост'. В: *Мост*, год. 40 (2005), бр. 188, 189, 190, 191, 25.

⁹ НИКОЛОВ, Богдан. Мост е отворена трибуна. *Мост*, год. 2, (1967), бр. 4, с. 73.

¹⁰ Марин Младенов е роден през 1928 г. в Сливница край Димитровград. Завършва гимназия на български език в родния си град. Магистърска и докторска степен получава във Филологическия факултет в Белград. Работил е като професор и журналист. Умира 2012 година.

¹¹ ГЕОРГИЕВ Елизабета. Од А до Я – колекција периодичних издања на бугарском језику Бугара у Србији – из фонда Народне библиотеке „Детко Петров“ у Димитровграду. В: *Колекције периодике у српским библиотекама: Зборник радова Дани матичних библиотека*.

Ужице: Народна библиотека Ужице, 2015, с. 222.

¹² Причината за това е, че населението на Димитровградско и Босилеградско се намира в специфична езикова ситуация - българският език има статут на майчин, но не се говори стандартно, образованието е предимно на сръбски език.

¹³ ДИМИТРОВ, Георги. Мост над границите. В: *Мост*, год. 40(2005), бр. 188–189–190–191, 9.

Литература:

ГЕОРГИЕВ Елизабета. Од А до Я – колекција периодичних издања на бугарском језику Бугара у Србији – из фонда Народне библиотеке „Детко Петров” у Димитровграду. В: *Колекције периодике у српским библиотекама: Зборник радова Дани матичних библиотека*. Ужице: Народна библиотека Ужице, 2015.

ДИМИТРОВ, Георги. Мост над границите. В: *Мост*, год. 40(2005), бр. 188–189–190–191, 9.

НИКОЛОВ, Богдан. Мост е отворена трибуна. *Мост*, год. 2, (1967), бр. 4.

ПРИСОЈСКИ, Миле. Възрожденската мисия на 'Мост'. В: *Мост*, год. 40 (2005), бр. 188, 189, 190, 191, 25.

ПРИСОЈСКИ, Миле. Трибина на творческата ни дейност. В: *Мост*, год. 10 (1976), бр. 36.

ZAKON O ZAŠTITI PRAVA I SLOBODA NACIONALNIH MANJINA. Достъпен на:

https://www.paragraf.rs/propisi/zakon_o_zastiti_prava_i_sloboda_nacionalnih_manjina.html [прегледан 2025-01-01].

References

GEORGIEV Elizabeta. Od A do Ya – koleksija periodičnih izdanja na bugarskom jeziku Bugara u Srbiji – iz fonda Narodne biblioteke „Detko Petrov” u Dimitrovgradu. V: *Koleksije periodike u srpskim bibliotekama: Zbornik radova Dani matičnih biblioteka*. Užitse: Narodna biblioteka Užitse, 2015.

DIMITROV, Georgi. Most nad granitsite. V: *Most*, god. 40(2005), br. 188–189–190–191, 9.

NIKOLOV, Bogdan. Most e otvorena tribuna. *Most*, god. 2, (1967), br. 4.

PRISOYSKI, Mile. Vazrozhdenskata misia na 'Most'. V: *Most*, god. 40 (2005), br. 188, 189, 190, 191, 25.

PRISOYSKI, Mile. Tribina na tvorcheskata ni deynost. V: *Most*, god. 10 (1976), br. 36.

ZAKON O ZAŠTITI PRAVA I SLOBODA NACIONALNIH MANJINA. Dostapen na:

https://www.paragraf.rs/propisi/zakon_o_zastiti_prava_i_sloboda_nacionalnih_manjina.html [pregledan 2025-01-01].

"MOST" - A MAGAZINE FOR LITERATUR, ART, SCIENCE AND PUBLIC AFFAIRS OF BULGARIANS IN SERBIA

Abstract: *The article provides basic information about the magazine for literature, art, science and social issues in Bulgarian "MOST" of the Bulgarians in Serbia. The magazine was published by the "Bratstvo" publishing house from 1965 to 2012 and during this period a total of 220 issues were published. In addition to literary texts by representatives of the Bulgarian minority in Yugoslavia, i.e. in Serbia, the magazine publishes poetic and prose works in Bulgarian, translations of Serbian writers, as well as popular science and journalistic texts. This magazine is of exceptional importance for all researchers of Bulgarian culture in Serbia, because it provides information about the cultural development of this minority group, mainly in the Tsaribrod and Bosilegrad regions, but also presents the role of the Bulgarian minority in connecting Serbian and Bulgarian culture in the broadest sense.*

Keywords: *Most magazine, Bulgarian national minority, culture, literature*

ELIZABETA GEORGIEV
PEOPLE'S LIBRARY DETKO PETROV
ST. BRA №2
TSARIBROD, SERBIA
E-MAIL: BETAGEORGIEV@YAHOO.COM

С Виолета Христова за детството в човека и за моментите, когато дишаш стихотворения

ЯНИЦА РАДЕВА
НАЦИОНАЛНА БИБЛИОТЕКА „Св.св. Кирил и Методий“

През декември 2024 г. Виолета Христова гостува на Клуб „Писмена“, където представи новата си книга за деца – „Ухото на света“ и стихосбирката „Светлият край на тъгата“.



– Наскоро издадохте книга за деца – „Ухото на света“, а миналата година стихосбирката „Светлият край на тъгата“. Нужна ли е някаква особена вътрешна или дори външна настройка, когато пишете за деца и когато – поезия?

– Не бих се наела да обобщавам как се случват нещата при другите хора, защото познавам само себе си и собствените си механизми. При мене писането на поезия и на детски книги са две отделни неща, които протичат по различен начин. И по-мистичният от тях е писането на поезия. Писането за деца се случва по-лесно при общуване с деца. Сякаш едно електричество влиза в тебе, магия някаква и започваш да гледаш на нещата с очите на собстве-

ното си детство, спомняш си вкуса на намазана с мармалад филия, безцелното наблюдаване на мухата на прозореца, на снежинките отвън, излязъл си за миг от въртележката на ежедневието и тепърва правиш неопитните си житейски изводи – невинаги верни, но много вълнуващи. С поезията е по-друга работа, там водата се събира от друг улук и никак не можеш да я докараш по обичайния водопровод, даже и при най-добро желание и старание, най-много да се получи някой полуфабрикат. Имаш паузи, имаш спиране и си мислиш, че никога няма да пропишеш отново, че някой друг командва парада в душата ти и изведнъж този някой натиска копчето и започваш да мислиш в стихотворения, да гледаш стихотворения и да дишаш стихотворения. После пак нищо. Като кръговрат е.

– Как се роди идеята за „Ухото на света“ и защо избрахте музиката за основна тема?



– Започнах да пиша тази книга някъде през 2017, връщала съм се към нея на няколко пъти, докато изведнъж тя започна да се оформя и я видях като книга. Важното решение беше да е и писмо. Не знаех откъде ми е хрумнала тази идея, но когато се появи в илюстриран вид и видях прекрасните илюстрации, които дъщеря ми – Ина Христова, направи, познах в нея детството си. Бях много малка и мечтаех да свиря на пиано. Майка ми, която е музикален педагог, реши да ме учи на нотите и ми ги рисуваше като цветни човечета, всяко със свой цвят и свой образ, никога не ги бърках – казваха се Дорето, Рени, Мими, Фани, Солчо, Лалка, Симо и Дончето. Възприемах ги наистина като деца, които тичат по нотната стълбица. Та..., когато книгата излезе, видях, че е съвсем същото. То, детството, си живее скрито вътре в човека и всъщност това, което си днес, е стъбло, листа и цветове, отровни шипове и бодли. Но семенцето за всичко това е в детството.

Та идеята е от там. Сигурно Ина има какво да разкаже за илюстрациите и за процеса на рисуване, но трябва да споменем и това, че книгата излезе благодарение на подкрепата от НФК по Програма „Създаване“, за което сме много благодарни.

– Имате ли планове за продължение на „Ухото на света“ под други форми или книги и инициативи?

– Да, благодаря за този въпрос. На 1 ноември издателство „Буболече“ обяви Национален конкурс за детско писмо до МИрая (героинята от книгата). Най-хубавите писма ще получат награди в Седмицата на детската книга през април, а всички деца ще получат диплом за участие. Самата книга „Ухото на света“ предполага силна възможност за обратна връзка с читателите си. Че освен да караме децата да четат, много ни се ще да поискат и да пишат, да изразяват себе си, да общуват, да

споделят. Това са не по-малко важни неща днес. Всъщност... много важни.

– Издавате и книги за още по-малките, книги от типа залъгалки. Работите освен с дъщерите си и с млади мексикански художници. Такава е „От слон до мишка в една книжка“. На какво ви научи тази съвместна работа?

– Бебешката ни книжка с броилки излезе през миналата година. Тогава се роди внучката ми Леда и за Ина беше трудно да рисува активно, затова предложи да пробваме с друг илюстратор – младата мексиканска художничка Лусия Сарабия. Едно очарователно момиче, което вложи много душа и амбиция в тази книга. Като издател искам да работя и с други художници, дори съм хвърлила око на двама-трима прекрасни български илюстратори. От своя страна Ина има поглед върху своите колеги – и тук, и в Испания, където живя дълго време, най-вече в Мексико, където живее сега. Светът предлага много възможности в тази посока и се надявам да изненадваме себе си.

– Нека поговорим и за стихосбирката Ви „Светлият край на тъгата“. Тя е необикновена книга за българския културен контекст – произведение на изкуството, но не само на словесното. Как решихте тя да бъде книга албум?

– Художниците ме убедиха. Ина работи твърде отдавна в сферата на книгата албум, в момента пише дипломния си проект върху това, завършва магистратура по детска книга и литература в Испания. В Мексико преподава в университет. Има и свой курс, в който преподава подобни неща. Жоан Хавиер Васкес – другият художник на книгата, също има сериозен опит в илюстрацията и оформлението на книги. При мене имаше много клишета: „Много илюстрации пречат на поезията“, „Илюстрираните книги със стихове струват доста и са непродаваеми в България“ и още сто такива. Но ми показаха мексиканската, изобщо различните практики по света в тази посока. Далече съм от мисълта, че съм видяла кой знае колко, но ме убедиха. После двамата твориха в изключителен синхрон. Ина беше превела текстовете на испански, за да работят заедно. И създадоха не илюстрации на Ина, илюстрации на Жоан Хавиер и мои стихотворения, това беше синхронно дописване от двамата с визуални средства на всяко стихотворение. Затова съм изключително вдъхновена от резултата – словесна и визуална поезия в общо книжно тяло. Вероятно е клише и това, че илюстрацията в поетичната книга е нещо вторично, което трябва да подсили вече съществуващия текст и като някакъв просто илюстративен материал го лишаваме от естественото му право и възможност да бъде партньор на текста – равностоен партньор.

– От години се говори за отлив на читателите от поезията. Дали книги албуми като „Светлият край на тъгата“, които са диалог между изкуствата, биха се възприемали по-добре от публиката?

– Не зная дали има чак такъв отлив от четенето на поезията. Но напоследък ми се струва, че всякакви неща започнаха твърде лесно да се наричат „поезии“. Дос-

татъчно е да отворим някоя социална мрежа и ще ни посрещнат общества, бълващи, издаващи и преиздаващи текстове, които сами синаричат „поезия“, „по-голяма поезия“, „най-голяма поезия“. Награди се раздават на кило, суперлативи – на тон. И бездарни са все „другите“. Днес всеки си избира стихоплетение според вътрешната си кройка и настройка и му се диви, и го поставя в личния си лексикон. И няма как да речеш на dragия лиричен читател, че не е прав, че няма никой в любимата му творба, а че и творба няма. Всеки си е господар на собствената гледка и на собственото мнение и щастливо си господарува там. Всяко подобно общество си седи в свой курник и който кудкудяка най-силно, явно той е снесъл най-голямото яйце. Ако пишеш, добре е да поглеждаш какво пишат извън кокошарника, най-малкото, за да не изпаднеш от каруцата, докато четеш единствено себеподобност. Извинявам се за този стил. Но и изкуственият интелект довършва тази обща снимка на лесномилаемото словосъчетаване и всеобщо венцехвалене в различен стил. И да не останете с чувството, че съм песимист – има толкова добра литература наоколо и тя е точно толкова, колкото винаги е била – нито повече, нито по-малко. Пък щом има писатели, сигурно има и читатели. Да живее евентуалната срещата между тях.

– *Какво ново предстои във Вашето издателство „Буболече“?*

– Надявам се да успеем до пролетта да издадем една книга, която очаквам с нетърпение. Всичко е в ръцете на илюстратора ни. В плана е включена и книга на чужд автор, но засега очакваме нещата там да узреят. Отчитането на конкурса за детско писмо е през април. Панаири на книгата, фестивал в Болоня, нови срещи с деца през новата година. Ето такива хубави неща си пожелавам – и на себе си, и на Буболечето.

– *Благодаря Ви за разговора!*

– Аз също благодаря за вниманието към нашите усилия. Пожелавам на всички една прекрасна и смислена 2025 година.

*Разговора води: Яница Радева
Фотограф: Стефан Рангелов*

Годината на глаголицата бе открита в Националната библиотека „Св. св. Кирил и Методий“

*ЕЛИСАВЕТА МУСАКОВА
ИВЕТА РАШЕВА
ЯВОР ИВАНОВ*

*ЗОРНИЦА ЖЕЛЕВА
НАЦИОНАЛНА БИБЛИОТЕКА „Св. св. Кирил и Методий“*

През настоящата 2025 г. се навършват 1170 години от създаването на българската азбука и славянската книжовност и в Националната библиотека „Св. св. Кирил и Методий“ ще се проведат поредица от събития под надслов – Година на глаголицата¹.

С Ден на отворените врати, на 20 януари т. г., Националната библиотека „Св. св. Кирил и Методий“ откри Годината на глаголицата. За два часа бяха изложени оригиналите на Енинския апостол и Аргировия триод, които бяха представени от експертите проф. Елисавета Мусакова и д-р Явор Иванов. На събитието присъстваха директорът на Библиотеката доц. д-р Калина Иванова и заместник-директорите на институцията.

Енинският апостол е старобългарски паметник от X-XI в. и е най-старият кирилски паметник, съхраняван на територията на България². Изписан е на пергамент със старинна кирилица - с висящо уставно писмо и съдържа апостолски четива от времето на 35-та неделя след Петдесетница до вечернята на Велика събота и от 1 септември до 3 октомври, ден на св. Дионисий Ареопагит. Освен този ранен вид кирилско писмо, в текста на ръкописа са запазени и два глаголически инициала буква „Б“, които заедно с другите езикови, текстологически и орнаментални особености на паметника, показват връзката му с най-ранната глаголическа традиция. Това е и първият български паметник, вписан в регистъра на световното писмено наследство по програмата „Паметта на света“ на ЮНЕСКО, през 2011 г. Запазеният фрагмент от 39 л. е най-ранният запазен препис от славянския превод на Апостола, направен от св. св. Кирил и Методий. Текстът свидетелства за една от най-старите форми на кирилско писмо. Част от украсените инициали представляват глаголически букви, преработени в кирилски. Ръкописът е намерен случайно в стара яма за гасена вар при реставрацията на църквата „Св. Параскева“ в казанлъшкото село Енина към края на 1960 г.

Аргировият триод датира от началото на XIII в.³. Фрагментът от 58 листа, изписан върху пергамент, съдържа части от богослужебната книга Постен и Цветен триод. Ръкописът е дело на един книжовник, който вероятно е преписал текста от по-стар глаголически ръкопис, или ръкопис, запазил връзката с глаголическата традиция, както показват изписаните с глаголица букви на л. 26 „на гроб“, в



службата за Лазарова събота. Друга особеност на паметника са употребените нотни знаци от старовизантийската невмена система. В единия случай, на л. 31б, те са нанесени безразборно, а в другия: на л. 43а, два пъти е поставен музикален знак „тита“. Предполага се, че ръкописът произхожда от Охридско, а названието си приема по името на Стоян Аргиров, бивш директор на Университетската библиотека в София, който е донесъл основната част от листовите в Народната библиотека през 1939 или 1940 г. Два листа са дарени от Васил Балджиев, родом от Пирдоп, преподавател в Юридическия факултет на Софийския университет. Известно е, че един лист се намира в Скопие, в Архива на Северна Македония, а друг лист е останал в архива на проф. Кирил Мирчев.

Проф. Мусакова коментира, че да се отбележи тази годишнина е важно, защото това е исторически момент, в който Европа признава още една азбука на народи, които по онова време не са заемали видно място на картата. Тя изтъкна, че в България няма запазен нито един изцяло писан на глаголица ръкопис, а тези, които изобщо са оцелели, се намират в чужди хранилища на различни места по света.

Пред посетителите д-р Явор Иванов поясни, че старобългарският език е разполагал с две азбуки - кирилица и глаголица. Глаголицата е използвана като първа славянска азбука във Велика Моравия и Панония и за неин създател се смята Константин-Кирил Философ. По думите на Иванов, с течение на времето глаголицата е изместена от кирилцата, но има свидетелства, че през XI и XII в. глаголическата традиция все още е била жива и че двете системи са съжителствали в определен период.

По-късно през деня се проведе и първото от планираните четири ателиета „Аз пиша на глаголица“, посветени на Годишната на глаголицата. То беше открито от директора на Националната библиотека „Св. св. Кирил и Методий“ доц. д-р Калина Иванова, която приветства с „добре дошли“ учениците от 5. клас на 2.

СУ „Акад. Емилиян Станев“, гр. София. Ателиетата са насочени към ученици и целта е те да научат повече за най-старата славянска азбука и нейните уникални графемни. По време на едночасовите ателиета, участниците ще се научат да пишат и смятат с глаголическите букви.



Идеята за реализирането на ателиетата е развита от д-р Ивета Рашева, главен редактор на сп. „Библиотека“. Тя води и първото ателие, по време на което разказа на учениците историята на глаголицата, показва им нейните графемни и им поясни, че всяка от тях е съчетание от трите свещени знака – кръст, триъгълник и кръг. В рамките на един час децата успяха да изпишат имената си на глаголица, а в края на ателието нарисоваха по една графема от глаголическата азбука. В края на годината тези рисунки ще бъдат изложени в Националната библиотека.

¹ Съвременните учени се обединяват най-общо около две теории за годината на създаването на глаголицата: 855 или 863 година. Тъй като Черноризец Храбър посочва в произведението си „За буквите“, годината 6363 от създаването на света, по византийския календар това е 855-та, а по александрийския - 863-та. Осъвремененият езиково паметник е достъпен на: <https://chitanka.info/text/16262> [прегледан 2025 - 02-12].

² За ръкописа вж. МИРЧЕВ Кирил, КОДОВ, Христо. *Енински апостол. Старобългарски паметник от XI в.* София, 1965; МИРЧЕВ Кирил, КОДОВ, Христо. *Опис на славянските ръкописи в Софийската народна библиотека.* Т. 4. София, 1971, с. 10-11; ХРИСТОВА, Боряна (съст.). *Български ръкописи от XI–XVIII в., запазени в България. Своден каталог.* Т. 1. София, 1982, с. 19.

³ За ръкописа вж. СТОЯНОВ, Маньо, КОДОВ, Христо. *Опис на славянските ръкописи в Софийската народна библиотека*. Т. 3. София, 1964, с. 93-94; ПЕТРОВ, Стоян, КОДОВ, Христо. *Старобългарски музикални паметници*. София, 1973, с. 127–129; ХРИСТОВА, Боряна (съст.). *Български ръкописи от XI–XVIII в., запазени в България. Своден каталог*. Т. 1. София, 1982, с. 26; БОЯДЖИЕВ, Андрей. Колко листа са запазени от Аргировия триод? В: *Старобългарска литература*, год.30, (1998), с. 76-81.

Художествени експозиции в Националната библиотека

МАРИЯ БРАНКОВА
НАЦИОНАЛНА БИБЛИОТЕКА „Св.св. Кирил и Методий“

В Националната библиотека „Св. св. Кирил и Методий“, в края на 2024 година, в зала „История на книгата“, в поредицата документални изложби „Книжовен калейдоскоп“, се отбелязаха 160 години от рождението на Анри дьо Тулуз-Лотрек и 155 години от рождението на Анри Матис, френски художници-модернисти.

Анри Мари Реймон дьо Тулуз-Лотрек-Монфа, по-известен като Анри дьо Тулуз-Лотрек е френски художник от втората половина на XIX век, представител на постимпресионизма.

Роден е на 24 ноември 1864 г. в замък Боск в град Алби, Франция. Родителите му са потомци на стари аристократични фамилии. На 14 г. възраст, в резултат на счупване на двата крака, остава недъгав за цял живот. Болестта изиграва голяма роля в по-нататъшното му развитие и се отразява в творчеството му. От 1884 г. се установява в бохемския парижки квартал „Монмартър“. Става редовен посетител на известните развлекателни заведения „Елизе Монмартр“, „Мулен дьо ла Галет“ и „Ша Ноар“. Сюжети на творбите му са кабаретата, техните постоянни посетители и артистите. От произведенията му може да се усети истинската атмосфера на Париж от това време, пресъздадено от художника с насмешлив, понякога дори саркастичен тон. Недъгът на Тулуз-Лотрек не сломява духа му, но повлиява на гордостта му и живописата е единственият начин за него да се утвърди. В зрелите си години Лотрек работи много в областта на плаката, на афиша и рекламата. Създава ярки, запомнящи се образи, избирайки най-точния момент и характерната поза. Творческото наследство на Тулуз-Лотрек включва около 600 картини, 330 литографии, 31 плаката, 9 гравюри „суха игла“, 3 монотипии, хиляди рисунки и скици. На 20 август 1901 г. получава паралитичен удар. Умира на 9 септември, на 36-годишна възраст.

Националната библиотека отбеляза годишнината от рождението на Тулуз-Лотрек с кратка експозиция с издания от колекциите на отдел „Картографски и графични издания“. Най-интересното издание, изложено в експозицията, е албумът „110 непубликувани рисунки“ (Cent-dix dessins inedits) от 1955 г. Това е ограничено издание от 500 копия – копието на Националната библиотека е с номер 288. Този албум е факсимилно възпроизвеждане на оригиналните рисунки на Лотрек и представя раждането и развитието на творчеството му. В скиците в него проличава талантът на художника, който тогава е само на 14 години. Любовта му към конете и ездата се сливат със страстта му към рисуването.

Тези скици носят белега на завършен художник. Албумът проследява ослепителните етапи на една еволюция, която от самото начало утвърждава абсолютния стил на Анри дьо Тулуз-Лотрек. Това е привилегия, запазена само за гении.

Анри-Емил-Беноа Матис е френски художник и скулптор, известен с умелото използване на цветовете и с флуидния и оригинален рисунък.

Той е приеман за един от художниците, довели до революционните промени в пластичното изкуство в началото на XX век. Майсторството му на изразяване, проявявано в продължение на повече от половин век, донася на Матис признанието на водеща фигура в модерното изкуство.



Анри Матис е роден на 31 декември 1869 г. в Льо Като-Фуварг, Франция. Той разкрива своята страст към изкуствата още в ранна възраст и започва да учи живопис в Сен Квентин и Париж. През този период развива техниките си и постепенно обръща внимание на цветовете като изразителен елемент в своите произведения. В началото на XX век, Анри Матис става част от фовисткото движение. Фовизмът е художествено течение, което се характеризира със своето предпочитане за ярки цветове и дързък стил. Матис работи с интензивни цветове и различни текстури, които придават на произведенията му живост и емоция. След фовизма, Матис развива интерес към кубизма и едновременно с това започва да сътрудничи с други големи художници.

Националната библиотека направи изложба с издания на Матис, които са част от фондовете на отдел „Специални колекции“. Наред с другите албуми, представени в експозицията, особен интерес предизвиква албумът със сигнатура Гр II 14523



- Matisse his art and his textiles.

Текстилът е ключът към визуалното въображение на Матис. Неговите предци са били тъкачи – жизнеността в текстурата на тъканите са били в кръвта на твореца. Въпреки че Матис надраства всяко друго влияние, текстилът запазва силата си да вдъхновява въображението му през целия му живот. Неговото ателие в Ница е съкровищница от екзотични персийски килими, деликатни арабски бродерии, богато оцветени африкански завеси, костюми, шарени паравани и др.

Тази разкошно илюстрирана книга, която включва над 100 творби на Матис, заед-

но с многобройни цветни платове е каталогът на революционната изложба в Musée Matisse Le Cateau-Cambresis, Кралската академия на изкуствата, Лондон и Метрополитън музей на изкуствата, Ню Йорк. Тук за първи път се разкрива връзката на Матис с текстила, който го заобикаля от най-ранните му дни. Разкривайки как платовете, които рисува, се превръщат в самата тъкан на неговите картини, авторите изследват начините, по които Матис използва това, което той нарича своята „работна библиотека“ от текстил, за да обзаведе, поръча и състави някои от най-новаторските произведения на изкуствата на XX век.

Националната библиотека отбелязва и 100-та годишнина от рождението на българския художник-маринист Георги Баев.

Георги Баев (известен и с прякора си Джурлата) е роден в Бургас на 9 ноември 1924 г. През 1949 г. завършва специалност „Живопис“ в Художествената академия в София, в класа на акад. Илия Петров и проф. Дечко Узунов. До 1960 г. работи предимно графика и сценография в кукления театър в Бургас.

Първото му международно признание е през 1957 г. на VI-ия световен младежки фестивал в Москва. Следват десетки участия в България и в чужбина, много отличия, членство в СБХ, почетен член и член-кореспондент на Австрийското обединение на художниците „Кюнстлер хаус“, на Японската асоциация на художниците „Ника-кай“.

Георги Баев е знаково и емблематично име, свързано най-вече с пейзажната живопис от втората половина на XX век. Към най-зрелия му период спадат 70-те и 80-те години на XX век,

време на динамична творческа активност. Морето става основна тема в творчеството му. Морският пейзаж на Баев изпъква сред множеството традиционни интерпретации на темата от други български маринисти с неочаквано ярък и наситен колорит, с обобщени и изчистени форми. Платната на Баев създават усещане за статичната красота на морето, за близостта на така мечтания хоризонт.

Тежък момент в неговия живот е 1983 г. е, когато запалват ателието му и при пожара изгаря всичко. През 1986 г. Баев става носител на Хердеровата награда на Виенската академия за изкуства. Представен е в 34-томния речник на изкуствата на лондонското издателство „Макмилън“, многократно номиниран за „Мъж на годината“, „Личности с влияние“, „Кой-кой е?“ на американски и английски биографични институти. Георги Баев е депутат в VII Велико народно събрание (1990-1991). Умира през 2007 г.

Изложбата ни представи албуми с репродукции на Георги Баев, които са част от колекциите на отдел „Картографски и графични издания“ на Националната библиотека.



Още веднъж за изложбата „От киноцентъра до музейната витрина“ (Интервю с директора на ИМ - Попово Владимир Иванов)

ВЯРА МИТЕВА
НАЦИОНАЛНА БИБЛИОТЕКА „Св.св. Кирил и Методий“

На 10 декември 2024 г. Националната библиотека „Св. св. Кирил и Методий“ тържествено отбеляза своята 146 годишнина и едновременно с това откри изложбата „От киноцентъра до музейната витрина“, посветена на 180 години от рождението на Капитан Петко войвода. Тя представя автентични народни облекла, които са ползвани като реквизит при заснемането на хитовия телевизионен сериал „Капитан Петко войвода“ през 80 - те години на XX в. Дарена е на поповчани от кинооператора Димо Коларов.

– При нас е директорът на Историческия музей на гр. Попово: г-н Владимир Иванов, благодарение на когото тази експозиция беше на разположение от 10 до 20 декември 2024 г., в Централното фоайе на Библиотеката.

– Г-н Иванов, защо носите - част от реквизита на филма „Капитан Петко войвода“, се намират точно в ИМ - град Попово?

– Филмът „Капитан Петко войвода“ е заснет от великия български кинооператор Димо Коларов, който е роден в Попово. Обичал е много родния си град. След завършване на филма именно той дава идеята носите да се предадат за съхранение на културно – просветна организация „Дружеството на тракийските българи“ в село Светлен, Поповско. Оказва се, че Тракийското дружество в село Светлен няма подходящи условия за съхранение на тези уникални носии и така те се предават на Исторически музей – Попово, където условията за съхраняването и опазването им са много по - добри.

– Какво включва тази колекция, какъв е произходът ѝ?

– Това е една уникална колекция, която включва близо 300 елемента от носии и аксесоари, изработени най-вероятно през XIX век. Събрани са от селищата в районите на Елховско, Ивайловградско, Гюмюрджина, Софлу, Доган Хисар. Това са районите, в които е живял и развивал своята революционна дейност



Капитан Петко войвода. Местното население с голяма отзивчивост се включва в тази кампания, предоставяйки ценни семейни облекла и предмети. Някои от събраните носии са на повече от 200 години и са много добре запазени.

– *Чия беше идеята изложбата „От киноцентъра до музейната витрина“ да стане „подвижна“? Освен в градовете на България, показвана ли е извън пределите на страната и къде?*

– Тези уникални носии са съхранявани дълги години в етнографския фонд на музея. Те обаче не са били достъпни за публиката. През 2015 г. директорът на Исторически музей – Попово, Пламен Събев, решава да покаже това истинско богатство, създавайки подвижна изложба, озаглавена „От киноцентъра до музейната витрина“, която започва да гостува предимно на исторически музеи в цялата страна. Хиляди българи вече са я видели. През 2024 г., благодарение на кураторството на д-р Ивета Рашева, изложбата гостува в родното село на Капитан Петко войвода - Доган Хисар – Гърция, с покана на Българското културно- просветно дружество от остров Крит.

Интересът към пътуващата изложбата е много голям. Графикът за посещения в страната за 2025 година е почти запълнен. Когато е в гр. Попово, тя може да се види в новооткрития през 2024 г. „Център за археология, етнология и образование“ към Исторически музей – Попово.

– *Разкажете ни нещо повече за Исторически музей – Попово. С какво друго интересно привличате посетителите?*

– Попово е град с петвековна история, известен като „Бялото градче“. Има богато минало, запазени традиции, дух. Попово е град с физиономия. Така е наречена и експозицията в централната сграда на музея. Съвременна, модернистична, различна за българските стандарти в музеологията. Посетителите я определят като „удивителна“ – музей с човешко лице, който предизвиква емоции. Фондовете му съхраняват 34000 движими паметници на културата от праисторията до наши дни, от които 700 са показани в експозиционните зали. Новата постоянна експозиция на Исторически музей – Попово, е сред малкото цялостни обновени експозиции в исторически и археологически музеи в страната. Тя е дело на екип, който включва научни специалисти, консултанти, сценографи, изложбени и графични дизайнери. Заедно успяхме да постигнем забележителен успех в това да направим експозиция, свързана със съвременните посетители на музея, като разказваме историята на града чрез неговите жители. Всички експозиционни зали са оборудвани с виртуален аудио гид, управляван с QR кодове на български и английски език, има фоново аудио озвучаване на експозиционните зали. Налице е интерактивен говорещ кът, посредством инсталиране на запис в стара телефонна централа и интерактивен кът във фойето на музея с киоск и VR SET 3D очила. Изработен е 3D компютърен виртуален модел – възстановка на късноантична крепост „Ковачевско кале“. Използваме съвременни

аудио-визуални технологии и оборудване в начина на представяне на информацията пред публика. От началото на 2025 г. сме в процес на изработване на нова постоянна археологическа експозиция в туристически комплекс „Ковачевско кале“, който се стопанисва и управлява от музея. От 2024 г. Исторически музей – Попово е част от 100-те национални обекта на България със свой печат, своя марка и лого: „Отваряме очи – докосваме сърца“.

– Благодаря за отзивчивостта и интересния разказ, г-н Иванов!

Разговора води: Вяра Митева
Снимка: личен архив на В. Иванов

Ролята на вестник „Лъч“ за българската католическа общност

КРАСИМИРА ТАНЕВА
УниБИТ
ЦБ-БАН

Резюме: Статията разглежда католическия периодичен печат и в частност вестник „Лъч“, механизъм, използван с цел разпространение на католическата доктрина. Направен е исторически обзор на католицизма по българските земи, проследяват се теми, които са засегнати във вестника, през цялото му течение, с примери и цитати. Разгледани са голяма част от темите, вълнували католическата общност в навечерието на Балканската война. Авторът посочва политики за неуспеха на вестник „Лъч“.

Ключови думи: вестник „Лъч“, католическа общност, католическа доктрина

Въведение:

Католическата следа в българската история започва още от времето на княз Борис I Михаил и покръстването на българите. През 864 г. България приема, след дипломатическа мисия в Рим, християнството от Константинополската патриаршия¹. По това време между източното и западното християнство вече има големи догматични разногласия, но разделението между Рим и Константинопол става факт след около два века с Великата схизма през 1054 г.

През 1204 г. цар Калоян (1197–1207) се договаря с папа Инокентий III и сключва уния, с което признава върховенство на католическата църква, а папата го провъзгласява за крал и му връчва корона и скиптр. Преди сключването на унията, цар Калоян води преговори с Византия за признаване на царската му титла, междувременно през 1199 г. получава ласкателно писмо от папа Инокентий III, в което папата го подканя България да се присъедини към Римокатолическата църква. Когато се уверява, че византийският император Алексий III Ангел няма да удовлетвори исканията му, Калоян отговаря на писмото на папата – с настояване короната му да е царска, а не кралска. Всички български епископии стават диоцез² на Римокатолическата църква. През 1235 г. унията е отменена.

В резултат на османското владичество по българските земи се унищожават не само политическата независимост, но и духовният и културен напредък на страната. Народът е лишен от държавни и църковни институции. През първите векове на чуждата власт страната е силно изолирана от външния свят. Писмени сведения от този период за българската история са пръснати и се откриват много трудно. В чуждестранните архиви се намират многобройни документи от този период. Ценен източник на сведения за българската история са докладите и писмата, които

действащите по това време по българските земи католически мисионери изпращат в Рим.

Значително широко публикуване на документи от архивите на католическата пропаганда, които се отнасят за българската история, е на българина францисканец Евсевий Ферменджин³. Няколко десетилетия по-късно проф. Любомир Милетич проучва езика, книжнината и историята на българските изселници в Седмиградско (Трансилвания), Банат, Влашко и Молдова. Проучва българските павликяни, католишката пропаганда в България през XVII век. През 30-те години на XX век Иван Дуйчев допринася в издирването и публикуването на документи от архивите на Ватикана. През 2017 г. в университетската библиотека на италианския град Модена е открит, от проф. Лилия Илиева, целият авторов ръкопис на „История на България“ на Петър Богдан. През 2020 г. е издаден като книга – като факсимилно издание, с превод на български и коментари от д-р Цветан Василев⁴.

С развитието на католически диоцези на Балканите, ролята на католическата църква по българските земи се засилва. Възникват малки, но добре развити католически общини (епархии), които започват да се занимават с книжовна дейност. Значими личности на тази книжовна, културна и обществена дейност са Петър Богдан, Филип Станиславов, Павел Гайдаджийски, Петър Солинат, Франческо Соймирович, Антон Стефанов, Петър Парчевич, Кръстьо Пейкич.

Петър Богдан – католически архиепископ, францисканец и книжовник, е централна фигура в историята на католическата пропаганда по българските земи през XVII век. В последните години от живота си той пише история на българите на латински език, отпечатана след смъртта му. „История на България“ е написана около 100 години преди „История славянобългарска“ на Паисий Хилендарски. Той пише и други две книги на историческа тематика, на български език с латински букви, хубави и съдържателни описания на редица селища преди Освобождението: София, Търново, Никопол, на някои павликянски села и др. Пише доклади до Рим, които съдържат исторически сведения. Петър Богдан се счита за един от най-ревностните радетели за организиране на борбата на българския народ и има определен принос за подготвяне на вътрешнополитическата атмосфера на Чипровското въстание.

Изчерпателна информация за епископ Петър Богдан Бакшев, негови писма и доклади, може да се намери в трудовете на Божидар Димитров от 1985 г. и в сборника - издание на Софийски университет „Св. Климент Охридски“ – „Документи за католическата дейност в България през XVII“⁵. По данни от сборника, по предложение на Петър Богдан, през 1643 г. Конгрегацията за разпространение на вярата взема решение да отдели от Софийската архиепископия земите на Централна и Североизточна България и Молдавия. Обособява се нова архиепископия с името Марцианополска или Преславска – нейните архиепископ Марко Бандулович и Петър Богдан сключват писмено споразумение за границите между двете епархии.

През 1648 г. се създава Никополската католическа епархия, която е от съществено значение за българския XVII век в религиозно, културно и политическо отношение, епископ на епархията е Филип Станиславов.

Заради разгрома на Чипровското въстание през 1688 г. хиляди католици са прогонени от родните си места. По-късно, около век и половина след това, Никопол-

ската епархия едва се доближава до славното си минало. През 1781 г. папа Пий VI поверява грижата за католиците в Северна България на мисионерите от Ордена на пасионистите. През 1855 г. Драган Цанков тайно приема католическа вяра и става водач на униатското движение в България, целта е откъсването на България от Патриаршията и приобщаването ѝ към Римокатолическата църква, а инструмент за пропаганда е издвиганият в печатницата на Драган Цанков вестник „България“.

Според Светлозар Елдъров⁶, в навечерието на Освобождението, в обединената титулатура на Никополската епархия с Апостолическата администрация на Влахия, се намират 9 католически енории, 5 от тях в централната част на Северна България и 4 в Северна Добруджа. В границите на Влашката администрация по това време има 12 енории. Преместването на Никополската епархия в северна посока не изиграва добра роля за нейното положение. През 1878 г. от Берлинския конгрес са начертани границите на Балканския полуостров и това допълнително усложнява положението на Никополската епархия. По данни на историческото изследване на Светлозар Елдъров, през 1881 г. католиците в Княжество България възлизат на 5562 души, което е 0,28% от цялото население. В навечерието на Балканската война енориите са 17, а католиците наброяват около 15 000 души. Този голям прираст е резултат от миграционните процеси. Данните са приблизителни. През 1883 г. Ватикана извършва цялостна реорганизация на църковно-административната структура на Католическата църква на Балканите. Така епархията получава устройството и границите, които има и понастоящем.

Методология: За проучването на католическото издание е извършена директна работа с течението на вестник „Лъч“, който се съхранява в НБКМ – де визо преглед. Направен е анализ на цялото течение. За постигане на по-голям обективизъм, авторът на настоящата статия е прегледал течението като база за сравнение на православния „Църковен вестник“, издаван от Светия синод, за същия времеви период.

Резултати от изследването:

Организирането и управлението на епархии, отдалечени от традиционните католически диоцези, изисква специално внимание в провеждането на пропагандна дейност чрез средствата на печата. Целта на настоящото изследване е да проследи съдържанието на католическия вестник „Лъч“, чиято идея е била да отразява разнообразни теми и събития през призмата на католическата религия, като по този начин спомага нейното утвърждаване и разпространение.

Вестник „Лъч“ е издаван малко преди Балканската война – от 1 ноември 1910 г. до 5 ноември 1911 г., за българската католическа общност⁷. Отпечатва се в тираж 400 екземпляра, в град Бургас. Първите три броя се издават в печатница „Труд“, град Сливен. След 3-ти брой, вестникът се печата в печатница „Н. В. Велчев“, град Бургас (3-ти и 4-ти брой са заедно, като 3-ти е повторен). Издадени са 24 броя, всеки от които съдържа 4 страници. Вестникът дава информация по разнообразни теми, не само с религиозна насоченост, описания на бита, обществени и политически въпроси, духовен живот, научно-популярни мотиви. Обширният сюжет прави вестника ценен източник за проблемите, вълнували католическата общност в България. Водеща област на разглеждане в изданието е и принизяването на позициите на основните идеологически съперници на апостолическия престол.

Цензурата на вестника се извършва от отговорния редактор Роберт Фитъов в качеството му на католически свещеник, правата са му дадени от римокатолическия архиепископ, апостолически викарий на Софийско-Пловдивския апостолически викариат Роберто Менини.

Програмната статия на вестника е поместена на третата страница със заглавие „Добрия и лош печат“. В нея е заложена идеята и политиката за създаването на вестника, но не съдържа лозунги или точни и ясни правила за действие. Тя носи посланието, че има „Лъч“ надежда, въпреки вредите, нанасяни от „лъжепророците“ на масонството и заплахата от война. Авторът пропагандира пред читателската аудитория идеята, че постъпването на повече *схизматици* в лоното на католическата доктрина ще спомогне за решаването на наболелите обществени проблеми. Изложени са примери за „лошия“ печат, за пагубното му обществено въздействие и примери за „добрата“ преса, както и няколко заключителни думи за християнския печат: „Животът на никоя политическа партия, на никое въобще развито предприятие, па и самата религия, и самата църква не може без печатъ. Той е следователно необходим за народите на земята. Той е още по-необходим за християнството, което обема народи, пръснати по всичките краища на земята. Печатът съставлява неговата стража, която постоянно пази и воюва за неговите духовни, нравствени и обществени интереси.“⁸.

„Злото“, представено под формата на секта (франкмасонството), заплашва „доброто“ – католическата общност. В подлистника на първа страница на първия брой се разглежда франкмасонството – как масонското общество се обявява против християнството и до голяма степен против католичеството, зараждането на масонското движение и заложената стратегия на „тайната секта“. В тяхната програма има общо пет точки, третата от които силно безпокои католическото общество: „Разделение на Църквата от държавата, следствието и няколко още точки относително запрещение на свещениците да предават в училищата; унищожение на всички религиозни общества“⁹.

Уводната статия в първия брой на вестника съдържа песимистични прогнози за предстоящата Балканска война. Разглежда се новата политика на Турция в резултат на младотурската революция, както и сключването на военната конвенция с Румъния. Авторът на статията продължава с анализите в посока създаване на конвенция между България и Сърбия¹⁰, чрез която да вземе надмощие над Турция и Румъния. Обсъждат се и други стратегически ходове, които да спомогнат запазването на целостта на балканските „държавици“, например съюзяването между България, Сърбия, Черна Гора и Гърция.

Във финалната колонка на първи брой на вестник „Лъч“ е позиционирана рубриката „Последни новини“. В нея се съдържат няколко кратки обзора – „на 16. X. 1910 г. се отворило Народното събрание с топовни гърмежи, а Царят го открил“; „на 15 октомври султанът пристигнал в Одрин, бил бляскаво и тържествено посрещнат от гражданските и цивилни власти и от населението на града“. С удебелен шрифт е изписана последната новина от рубриката със заглавие „Новини от Македония“. Тя информира читателя, че в Скопие били докарани 60 души арестанти от Кратовския затвор, те имали белези по лицата и дрехите си

от изтезания, които са им били нанесени там¹¹.

Представянето на толкова много информация в един брой – за вестник, състоящ се само от четири страници, амбициозно заявява претенции за всеобхватност и актуалност на съдържанието. Задача на всяка религия е да разпространява нравствени послания и да укрепва моралните устои на вярващите. Поначало големите религиозни групи са етични системи, които обединяват различни морални норми и ценности, в повечето случаи общочовешки, и по този начин допринасят за правилното развитие на личността – което значи да се грижат всеки да бъде добър гражданин на обществото, в което живее. В това идейно поле работи и вестник „Лъч“, но основната му мисия е да популяризира теми, чрез които да пропагандира католическата религия.

Статиите на политическа тематика във вестника са често разглеждани в първите издания, като постепенно политическата тема спира да бъде обект на разискване. В един от първите броеве са цитирани сведения от в. „Вечерна поща“ от 8 ноември 1910 година, свързани с касирания избор на един кандидат депутат – д-р Табурнов¹², авторът на статията е с позиция, че резултатът е недействителен и съответно касиран. В заключителните думи редакторът дава своята подкрепа на кандидата Табурнов и уведомява своите читатели, че е католик. В следващия брой на вестника, в статия „Сливенска хроника“ създателя на същата известява за нов данък, който ще бъде наложен на обществото – данък смет. В няколко реда авторът с негативен уклон излага факти за тежките и досега данъци, несправедливо експлоатираните граждани, обезпокоен добавя коментари, че новият данък смет ще утежни допълнително финансовото положение на гражданите. В края на статията завършва своите разсъждения, задавайки и отговаряйки си сам на възникналия въпрос: „Защо кметството не се интересува и не вземе отношение. Но не, то знае само на дума да пази интересите на гражданите“¹³. Следващата политическа статия, представена в редовната рубрика на вестника – „Ergo“, разисква с какво се занимава Народното събрание. Една наболяла тема и ситуация и днес, 114 години по-късно. Според нейния автор, Народното събрание е открито от месец, а народните представители са заети да водят „празни и широки дебати“ по допълнителни избори, да се провеждат анкети относно тези избори и разпределяне на бюджета за различните министерства, което, по негови думи, ще отнеме останалото време до закриването на сесията. Важните за обществото и значими въпроси, свързани с високите данъци, отново засегнати и в тази статия, авторът смята, че трябва да бъдат основната задача за решаване от народните представители. Той отправя остри критики срещу политиката и несправедливото облагане на данъци, които не са според индивидуалните доходи на всяко лице, а разкрива, че дори много често лица с ниски доходи плащат много високи данъци и обратно – лица с високи доходи, плащат много ниски данъци. Политическите въпроси, засегнати в цялото течение на вестник „Лъч“, са тези няколко на брой статии, всички с умерена интенция, която накланя везните към избора на политически кандидат с католическо вероизповедание.

Във вестник „Лъч“ читателите са имали възможност да изпращат статии до редакцията, а те да бъдат публикувани, при условие, че нямат обидно съдържание и новината е съобразена с политиката на вестника. Една статия от читател със загла-

вие „Бургаска хроника“ съобщава за калта в град Бургас. Читателят сигнализира, че кметството е отделило средства само за две улици в града и те ще бъдат павирани, а останалите са занемарени и това ги прави непроходими.

Предмет за разсъждения в страниците на вестника и най-обсъждана тема, от началото до края на неговото издаване, това е франкмасонството. В брой 15 се намира статия, свързана с въвеждането на развода в повечето европейски страни. Изнесени са статистически данни – Франция заема първо място по разведени двойки, за този проблем, със зачестилите случаи на прекратяване на брака, „Лъч“ обвинява масонската организация. Накрая завършва с красноречив цитат на Faguet от „Le féminisme“¹⁴ – „подземният антропоид, право, което улеснява и узаконява страстното желание на мъжа да вземе една жена, да я държи шест месеци и да я изхвърли изъ своята антропоидска пещеря!!!“, „крачката именно към варварщината, към която се върви весело и бърже!“. По-нататък в изданието е представена информация каква тактика използват ложите¹⁵, за да привлекат католици (сведенията са поставени на разискване от периодичното им издание „Масонски преглед“) – масоните съветват да не се води открита борба с католиците, по този начин няма да имат повод за бунт срещу тях и успехът ще бъде по-голям, защото прикритата борба е много по-успешна от откритата. Организацията предлага например – за да присъедини католици, да организират забавления, разходки и спортни игри, по такъв начин поклонниците ще пропуснат неделната литургия. В по-късен брой се разказва за един осквернителен акт от страна на масоните спрямо католическата църква. Действието се развива във Франция, няколко души се представили, че искат кръщение, но вместо дете, авторът на статията пише, че за подигравка е била поднесена кукла на свещеника. Един от участниците възразил на абата при отказа да кръсти кукла, с доводите, че се кръщават параходи и аероплани. Смята се, че целта на постановката е да дискредитира католическата религия.

Франкмасонството играе ролята на събирателен образ с отрицателен характер, за всички общности, било религиозни или други учения извън католицизма – добър пример се обрисова със статията „Отпадъка на Лутеранството“. В нея се отбелязва напредъкът на протестантството в Берлин за периода от началото на XX век. Има изнесени данни колко души са се присъединили за една година към настоящия момент на извадката. Като заключение установяват, че най-големият контингент е в по-големите градове, и особено съставен от работническата класа. Последното изречение омаловажително съобщава, че „жалкия феномен изпъква все с по-големи пропорции, в полза на социализма, чиито пропаганда днес е отявлено с характер противохристиянски“¹⁶.

За да се добави авторитет и засилят позициите на католицизма, периодично са публикувани писмата между цар Калоян и папа Инокентий III, чрез които се припомня славното минало, когато България е признала върховенство на католическата църква. Читателят става свидетел на този велик момент от историята, когато папата ще сключи уния с български цар и ще му връчи корона и скиптер, когато цар Калоян твърди, че българите произлизат от римска кръв пред папата, а това може би ще подсили днешното положение на католиците в страната, ще засили самочувствието на общността. Кореспонденцията между Калоян и папата са пуб-

ликувани дословно, без допълнителни коментари или дискусии към тях.

„Добрият“ и „лошият“ печат или „добрият“ и „лошият“ пример са представени и разисквани през призмата на издателите на вестник „Лъч“ и съобразно с католическите догми. Сред „добрите новини“ са множество статии: „Най-величественият паметник на света“ разказва за базиликата на св. Петър във Ватикана и внушителните му размери, интригуваща статия с богато описание се намира още в първите страници на вестника, носеща наименованието „Морски таралеж“, преведена от отговорния редактор. Друга уведомява читателя, че *400 англичани преминали в католичеството*, рубриката „Вяра и наука“ запознава читателя с различни личности (но все пак католици), една от тях е Ампер (1775–1736)¹⁷ – „човекът енциклопедист, великий математик, дълбокий философ и метафизик е направил в набожност и ревност големите си открития, що обезсмъртиха неговото име на земята и които се намират в неговата книга „Теория на електро-динамическите явления, извлечена от опити“. В друг брой, в рубриката „Вяра и наука“ има статия за А. Chauchy (1789–1857)¹⁸, според която той е бил най-знаменитият математик на XIX век. Изумен от неговите многобройни научни и бляскави открития, авторът заявява на читателите, че не може да се каже кое е предпочитал: вярата и набожността или науката, но бил голям привърженик на католическата религия. Любопитна новина е разказана в началото и в края на течението на вестник „Лъч“, темата е една новост за времето си – безжичен телефон. „Англичанина Сарман е изнамерил един нов безжичен телефонен апарат, чрез който две лица, едното поставено на известна дълбочина в земята, а другото отвън, могат превъзходно да се съобщават. Ползата от туй изобретение е, че за в бъдеще, когато бъдат затрупани работниците на някоя мина, ще може да се говори с тях и да им се помогне по-лесно...“. Втората подобна статия носи заглавието „Джебенъ телефонъ“ – „Неотдавна е било направено едно интересно откритие, което облекчава разговора с глухи хора. След дълги опити, на изобретателя се удало да направи удобен за носене апарат, който може да се нарече джебен телефон.“ По-надолу е пояснено – „Камарата на апарата е както на обикновения електрически фенер; в нея се намират микрофон, индукционна пружина и суха батерия: тая батерия може да се заменя с нова от тия по образца на джобните фенери: при поставянето батерията в апарата, желязната пръчка прилепва към микрофона и индукционната пружина; преминаването на тока става така, както при джебните лампички. Тая камара на микрофона се съединява с помощта на проводник с приемния апарат“¹⁹. Научно-популярните теми, добрите новини, присъстват във всеки брой.

Заклучение:

Вестник „Лъч“ приключва своята дейност поради недостатъчно абонати и съответно финансова загуба. В предпоследния брой, когато редакторът обявява, че „Лъч“ приключва своята дейност, изказва своето възмущение към читателите си, дълбоко засегнат и огорчен, той пряко ги обвинява за неуспеха на изданието поради слабия интерес и неплатени абонаменти – феномен, характерен за издателската дейност у нас през този период.

Неуспехът на вестника е резултат от идеалистичната представа на издателите, с която стартира изданието. Доза непостоянство по отношение на разглежданите

теми – например политическата, често анализирана в първите броеве и след това, не бива обект на разискване, също допринася за последвалия завършек на вестника.

Навярно наивно нахвърлени идеи подтикват отец Роберт Фитъв и неговите сътрудници да започнат едно дело, в името на „каузата“ да се издава печат, който ще събере повече католици, ще носи добри нравствени послания, но без ясно очертана политика за работния процес, отсъствие на стратегия за поддържане на читателския интерес и прочие фактори. Благородната идея в сферата на издателската дейност често претърпява неуспех. Техният опит не дава желаните резултат, тъй като липсата на абонати и фалитът на вестника показва произведения ефект от усилието за привличане на повече католици и сплотяване на българската католическа общност.

Благодарности

Тази публикация е реализирана по проект „Печатната българо-католическа книжнина в системата на българското книгоиздаване (1878–1944)“ с Договор № КП-06-М80/1 от 07.12.2023, финансиран от Фонд „Научни изследвания“, с ръководител гл. ас. д-р Габриела Петрова Ангелова.

Бележки

¹ Вселенската или Цариградската патриаршия е автокефална поместна православна църква, със седалище в Истанбул.

² Област – териториалните граници на една църква, епархия.

³ *Документи за католическата дейност в България през XVII.* – София: Унив. изд. „Св. Климент Охридски“, 1993, с. 556.

⁴ *Кой е Петър Богдан – авторът на най-старата история на България.* Достъпен на: <https://bnr.bg/hristobotev/post/101529130/lilia-ilieva> [прегледан 2024 -07-10].

⁵ ДИМИТРОВ, Божидар. *Петър Богдан Бакиев: Български политик и историк от XVII век.* София: Наука и изкуство, 1985, с. 203. *Документи за католическата дейност в България през XVII.* – София: Унив. изд. „Св. Климент Охридски“, 1993, 556 с.

⁶ Светлозар Елдъров е племенник на монсеньор Георги Елдъров – единственият българин, който взема участие във Втория ватикански събор (1960–1965) като експерт. В продължение на 27 години е визитатор на Светия престол за българите католици в чужбина. Проф. Георги Елдъров е основател на Българския католически книжовен архив „Абагар“ и българския книжовен дом „Абагар“. В периода 1966–1991 г. монсеньор Елдъров ръководи българската секция на радио „Ватикана“. Още информация тук:

Официален сайт на Българско национално радио. Достъпен на <https://bnr.bg/radiobulgaria/post/100229576/prof-georgi-eldyrov-i-bogatstvata-na-minaloto> [прегледан 2024-05-16]

⁷ Католическият вестник „Лъч“ излиза два пъти в месеца, отговорен редактор е свещеник Роберт Фитъв, от 5-ти брой е Минко Демирев.

⁸ Лъч, Год. I, бр. 1, с. 3.

⁹ Пак там.

¹⁰ На 29 април 1912 г. е сключена военна конвенция между Сърбия и България под наименованието Българо-сръбски договор.

¹¹ Лъч, Год. I, бр. 1, с. 4.

¹² Д-р Паскал Табуурнов е депутат от XVII Народно събрание на Царство България, изпълнявайки 5-годишен мандат от 20 март 1914 г. (стар стил) до 15 април 1919 г. (нов стил).

¹³ Лъч, Год. I, бр. 2, с. 4.

¹⁴ Става въпрос за Емил Фаге, книгата „Le feminisme“, която разглежда въпросите за брака, секса и семейството.

¹⁵ Масонска ложа. Поделение на масонска организация.

¹⁶ Лъч, Год. I, бр. 22, с. 4.

¹⁷ Андре-Мари Ампер – знаменит френски физик, математик и естествоизпитател, той е считан за един от основните откриватели на електромагнетизма. В негова чест единицата за сила на тока е наречена *ампер*.

¹⁸ Огюстен Луи Коши – френски математик, пионер в математическия анализ. Член на Френската академия на науките.

¹⁹ Лъч, Год. I, бр. 20, с. 4.

Литература

БНР. Официален сайт. Проф. Георги Елдъров. Достъпен на:

<https://bnr.bg/radiobulgaria/post/100229576/prof-georgi-eldyrov-i-bogatstvata-na-minaloto> [прегледан: 2024- 05-14].

Български католически книжовен архив „Абагар“: <http://bg.cultural-opposition.eu/registry/?uri=http://courage.btk.mta.hu/courage/individual/n9537> [прегледан 2024 - 07-11].

Документи за католическата дейност в България през XVII в. София: Унив. изд. „Св. Климент Охридски“, 1993, с. 556.

Държавна сигурност/ проф. Георги Елдъров. Достъпен на:

<https://desebg.com/vi/3957-2019-05-06-07-16-57> [прегледан 2024- 07-09].

ЕЛДЪРОВ, Светлозар. *Католиците в България 1878-1989: Историческо изследване*: Кн. 1-2. София: БАН, 2001

Достъпен на: <https://www.protobulgarians.com/Polezni%20knigi/S%20Eldarov%20-%20Katolitsite%20v%20BG.pdf> [прегледан 2024-05-14]

ИВАНЧЕВ, Димитър. *Български периодичен печат 1844-1944: Анотиран библиографски указател*. Кн. 1-3. София: Наука и изкуство, 1962-1969.

Лъч (Бургас). 1910-1911.

Кой е Петър Богдан – авторът на най-старата история на България. Официален сайт на БНР. Достъпен на:

<https://bnr.bg/hristobotev/post/101529130/lilia-ilieva> [прегледан 2024-07-10].

РАЙЧЕВСКИ, Стоян. *Академик Любомир Милетич/ Стоян Чилов Райчевски*. София: Изд. „Захарий Стоянов“, 2020, с. 384.

Униатството на Драган Цанков: Българска история. Достъпен на:

<https://bulgarianhistory.org/dragan-cankov/> [прегледан: 2024 - 07-10].

References

BNR. Ofitsialen sayt. Prof. Georgi Eldarov. Dostapen na:

<https://bnr.bg/radiobulgaria/post/100229576/prof-georgi-eldyrov-i-bogatstvata-na-minaloto> [pregledan: 2024- 05-14].

Balgarski katolicheski knizhoven arhiv „Abagar“: <http://bg.cultural-opposition.eu/>

registry/?uri=http://courage.btk.mta.hu/courage/individual/n9537 [pregledan 2024 - 07-11].

Dokumenti za katolicheskata deynost v Bulgaria prez XVII v. Sofia: Univ. izd. „Sv. Kliment Ohridski“, 1993, s. 556.

Darzhavna sigurnost/ prof. Georgi Eldarov. Dostapen na:

<https://desebg.com/vi/3957-2019-05-06-07-16-57> [pregledan 2024- 07-09].

ELDAROV, Svetlozar. Katolitsite v Bulgaria 1878-1989: Istorichesko izsledvane: Kn. 1-2. Sofia: BAN, 2001

Dostapen na: <https://www.protobulgarians.com/Polezni%20knigi/S%20Eldarov%20-%20Katolitsite%20v%20BG.pdf> [pregledan 2024-05-14]

IVANCHEV, Dimitar. Balgarski periodichen pechat 1844-1944: Anotiran bibliografski ukazatel. Kn. 1-3. Sofia: Nauka i izkustvo, 1962-1969.

Lach (Burgas). 1910-1911.

Koy e Petar Bogdan – avtorat na nay-starata istoria na Bulgaria. Ofitsialen sayt na BNR. Dostapen na: <https://bnr.bg/hristobotev/post/101529130/lilia-ilieva> [pregledan 2024-07-10].

RAYCHEVSKI, Stoyan. Akademik Lyubomir Miletich/ Stoyan Chilov Raychevski. Sofia: Izd. „Zahariy Stoyanov“, 2020, s. 384.

Uniatstvoto na Dragan Tsankov: Balgarska istoria. Dostapen na:

<https://bulgarianhistory.org/dragan-cankov/> [pregledan: 2024 - 07-10].

THE ROLE OF THE NEWSPAPER "LUCH" FOR THE BULGARIAN CATHOLIC COMMUNITY

Abstract: *The article examines the Catholic periodical press and in particular the newspaper "Luch", a mechanism used to disseminate Catholic doctrine. A historical overview of Catholicism in the Bulgarian lands is made, topics that are touched upon in the newspaper throughout its course are traced, with examples and quotes. A large part of the topics that concerned the Catholic community on the eve of the Balkan War are examined. The author points out policies for the failure of the newspaper "Luch".*

Keywords: *newspaper "Luch", Catholic community, Catholic doctrine*

KRASIMIRA TANEVA
BULGARIAN ACADEMY OF SCIENCES, CENTRAL LIBRARY
1,15 NOVEMBER STR.
SOFIA BULGARIA
E-MAIL: LIBRARY@CL.BAS.BG

Христо и Богомил Даскалови и поредицата „Трявна в миналото“

ВЛАДИМИР ТЕРЗИЕВ
СУ „Св. КЛИМЕНТ ОХРИДСКИ“

Резюме: Публикацията е посветена на една забравена и недобре позната на съвременния читател книжовна поредица „Трявна в миналото“, излизала през 20-те и 30-те години на XX в. Идеята за написване на история на селището се заражда у учителя и общественик Христо Никифоров Даскалов (1843 – 1917), който системно събира и описва различни аспекти от миналото на родната Трявна. Делото му е продължено от сина му Богомил Даскалов (1876 – 1944), който въз основа на записките от баща си, продължава да издирва нови сведения, съставя и издава общо десет поредни книжки, замислени обаче като далеч по-обемна поредица, която не успява да се реализира.

Ключови думи: Трявна, Христо Н. Даскалов, Богомил Хр. Даскалов, краезнание, книжовна поредица

Христо Никифоров Даскалов (1843 – 1917) от Трявна е дългогодишен български учител, книжовник и общественик, който живее и твори на границата между две епохи – преди и след Освобождението. В свободното си време Даскалов се занимава с издирване и записване на различни фолклорни, исторически и други свидетелства, засягащи на първо място миналото на родното му селище Трявна, но и за други места, където просветителят е живял и работил. Неговият син Богомил Христов Даскалов (1876 – 1944) наследява привързаността на баща си към учителската професия, а също и страстта му за събиране на материали от историографията и етнографията. Богомил наследява и огромния документален архив на покойния си баща, в който е съхранена по-голямата част от творчеството му¹.

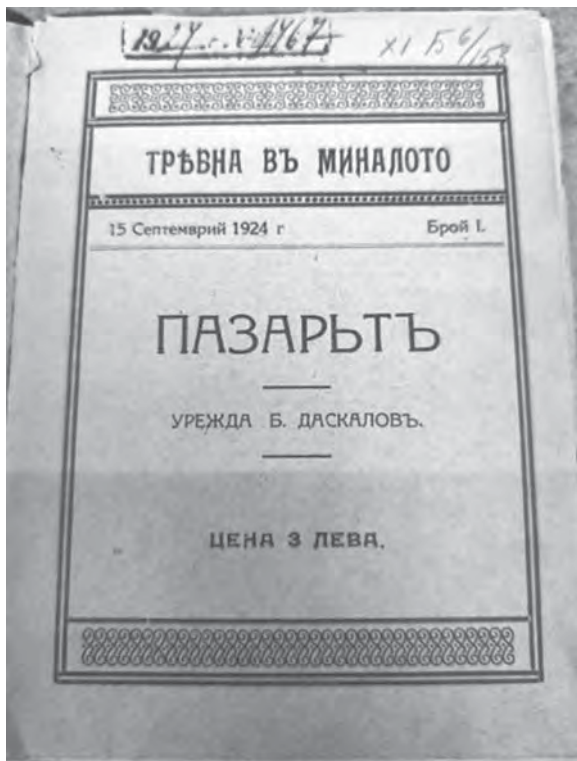
Христо Н. Даскалов проявява интерес към историята и етнографията още от ученическите си години (50-те години на XIX в.), вероятно под влияние на някои от неговите учители като например небезизвестните просветители Петко Р. Славейков (1827 – 1895) и Христодул Костович Сичан-Николов (1808 – 1889).

Христо Н. Даскалов е автор на един обемист ръкопис, озаглавен „История на Трявна“, съхраняващ се днес в личния му архивен фонд № 129 от колекциите на Българския исторически архив (а. е. № 166, л. 5 – 137). И до днес този ръкопис остава непубликуван. Въпреки това, той отдавна е в научна експлоатация от редица автори, които по един или друг начин се занимават с проучване на тревненското минало. Трябва да се отбележи, че освен този ръкопис, който има обособено начало и край, сред архивното наследство на стария Даскалов, в същата архивна единица, се срещат и фрагменти от други сходни ръкописи, някои дори и припокриващи се по съдържание с части от споменатия текст.

Като мотив за започване на работа по ръкописите, свързани с тревненската история, Христо Даскалов подчертава в уводните си думи на първия ръкопис следното: „Ако има нещо, за което най-малко да се знае за нашият народ, то е неговия домашен живот в време на робството, неговите сношения с околните му народи и с неговите господари – турците. Ако да беше се завзел някой преди 70-80 години поне да позапише нещо, то щяхме да имаме пак доста сведения от миналий си живот“². Даскалов е провокиран от нравите на българите след Освобождението да се „гнусят от старите си селски обичаи, храна, дрехи и др“, поради факта, че са „захванали да се цивилизуват“, да пристъпи към своето начинание. „Подбуждан от това завземам се, макар [накрат]ко да напиша всичките предания и раскази, които съм слушал било в детинство, било по-после от по-стари, с което изложение ще запозная читателите с живота само на мойт роден градец Трявна“³. Сред архивните листове се открива един, носещ заглавието „Конспект за заселването на Трявна“, който представлява по-скоро план на съдържание на евентуална пълна история на родното му селище⁴. Какви са били намеренията на Даскалов за начините на популяризация на неговите сборки от етнографски и исторически материали, не може да се каже със сигурност. Едва много малка част от тях той успява да издаде приживе по страниците на „Сборника за народни умотворения, наука и книжнина“ и списание „Българска сбирка“.

Конволюътът от ръкописи на Христо Даскалов, обединени от общата тема - историята на Трявна, са предадени срещу откуп на Архивния отдел към Народната библиотека още през 1928 г. от сина му Богомил. Тези материали също служат за вдъхновение, но и като основа, за бъдещите издания на Богомил Даскалов, посветени на тревненската история⁵. През 20-те години на XX в. Б. Даскалов се отдава на усърдна книжовна дейност, а особено и след като се пенсионира през 1927 г. Подобна е и съдбата на неговия баща, който, след оттеглянето си от учителското поприще, се посвещава още по-пълноценно на книжовните си трудове.

„Verbavolant, scriptamanent“ или „Думите отлитат, писаното остава“: с тази латинска сентенция Богомил Даскалов полага

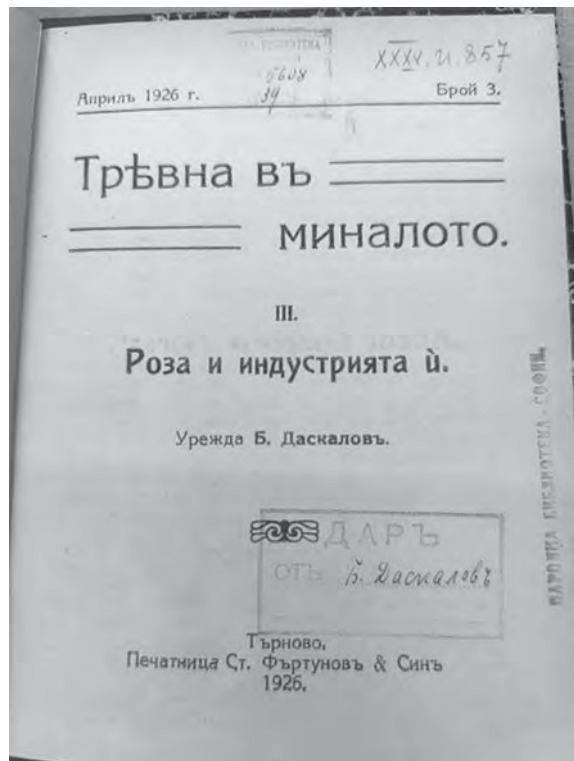


Кн. I „Пазарът“ от серията „Трявна в Миналото“. Източник: НБКМ, общ фонд

началото на поредицата „Трявна в миналото“⁶. Сред мотивите си той изтъква, че историята на Трявна не е позната за читателите, а написването ѝ би събудило интерес не само у тревненци, но и у „всички просветени българи“⁷. Неуспешните опити да се създаде комитет, който да издава свидетелства за миналото на селището, са още един стимул за предприемане на начинанието. Началото на поредицата е положено през 1924 г. Замисълът на серията е да излиза периодично, под формата на малки книжки, по-скоро брошури, поради неголемия обем на повечето, с популярен характер. „По частна инициатива, с вяра, че ще намерим подкрепа в българското общество предприемаме издаване материали от «Трявна в миналото», откъслечно, а не компактно, поради липса на материални средства. „От приема и указаната помощ ще зависи издаването на бял свят огромния събиран от 1849 г. до днес материал по миналото на градеца ни“ споделя Б. Даскалов в своето обръщение към читателите⁸.

Първата книга излиза от печат на 15 септември 1924 г. под името „Пазарът“. В нея е представен кратък увод за заселването на Трявна, въпрос, разглеждан многократно в записките на Христо Даскалов, но акцентът е върху развитието на стоко-

во-паричните отношения в селището през османския период. От задната корица на съчинението се разбира, че е готова за печат и втората книжка – „Левски в Трявна“, която е отпечатана през същата 1924 г. (15 декември). В нея са използвани сведения на някои стари тревненци, сред които и починали към момента на издаване, но отново и записки на Христо Даскалов⁹. През 1925 г. от печат излиза „История на Тревненската черква „Свети Архангел“ по инициатива на настоятелството на църквата. Автор, или по-скоро съставител, е Богомил Даскалов, който използва за пореден път сведения, събрани от баща му, автентични документи на членове на фамилията, които имат роля в развитието на храма, а също и собствени сведения, които е открил. За тази книга не е отбелязано да е част от поредицата никъде по страниците ѝ¹⁰. На гърба ѝ са посочени вече споменатите първи две книжки от поредицата, които могат да се намерят в



Кн. № 3 „Роза и индустрията ѝ“ от серията „Трявна в миналото“. Източник:

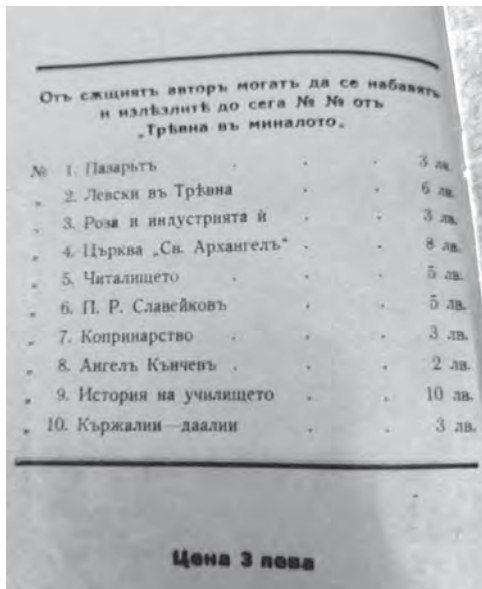
НБКМ, общ фонд.

Екземплярът е дарен лично от Б. Даскалов.

Трявна от същия автор. По-късно обаче при следващите издания Б. Даскалов ще причисли и историята на тревненската черква към серията „Трявна в миналото“ под № 4.

Третата част от поредицата „Роза и индустрията ѝ“ е отпечатана през м. април 1926 г. В нея акцентът е върху един от поминъците в Трявна, какъвто е производството на розово масло, характерна култура за подбалканските селища¹¹. На гърба ѝ е отбелязано, че книжка № 4 е вече публикувана и е посветена на църквата, а от печат предстои да излезе № 5: „Читалището“. Същата книга е отпечатана през септември 1927 г. Тя е фокусирана върху читалищното дело в Трявна, но същото така и върху историята на първата обществена библиотека в селището, както и някои културно-просветни дружества¹². Шестата брошура „Петко Рачов Славейков“ излиза през м. ноември, същата 1927 г. В нея акценти са версията за евентуален произход на знаменития просветител от Трявна, както и дейността му като тревненски учител, но и други моменти от биографията на дееца. Стариат Славейков е преподавател, но и близък приятел на Христо Н. Даскалов и семейството му¹³.

Книжка № 7 „Копринарство“ от 1931 г. представя един от основните поминъци в Трявна – производството и търговията с коприна¹⁴. На задната корица на това издание, където обичайно в другите части на поредицата се съобщава коя е следващата готова за печат книга, под № 8 се споменава „Кържалии (дааали) в Трявна“. Издание от поредицата „Трявна в миналото“ със същото заглавие излиза едва през 1938 г. под № 10¹⁵. На задната ѝ корица са изброени всички издадени към онзи момент книги от поредицата (общо 10), както и цената на всяка от тях. Според последователността под № 8 трябва да е отпечатанакнигата „Ангел Кънчев“. Най-вероятно повод за изданието е 60-годишнината от смъртта на революционера през 1932 г¹⁶. Понастоящем не се откриват никакви сведения за книга с това или подобно заглавие да е отпечатана от Б. Даскалов през тази или следващите години. Още през 1922 г. обаче същият автор издава кратката брошура „АнгелКънчев: 5 март 1872 г. – 17 март 1922 г.: Кратки сведения за живота, дейността и самоубийството на революционера“. По структура тя напомня доста на бъдещите книжки от поредицата „Трявна в миналото“, макар и в нея да не е упоменато нищо в тази връзка. Би могло да се предположи, че към 1932 г. авторът е имал намерения да преиздаде или допълни своето произведение. През същата тази година Б. Даскалов издава своя кратък



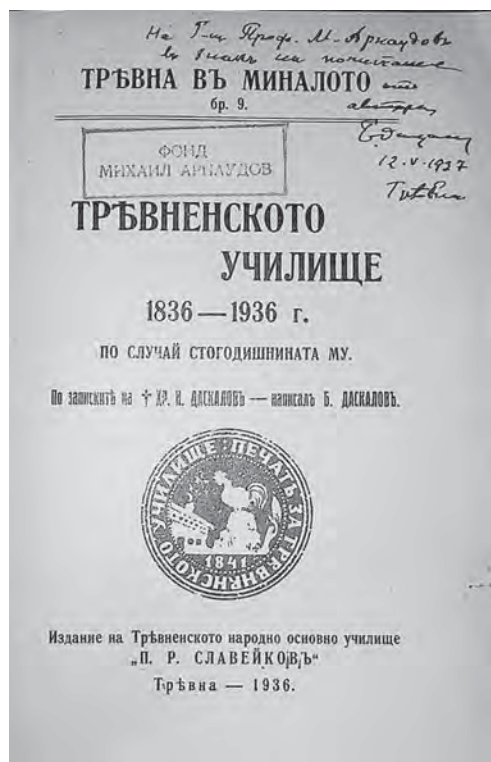
Отъ същиятъ авторъ могатъ да се набавятъ и излезлите до сега № № отъ „Трявна въ миналото“.		
№ 1.	Пазарътъ	3 лв.
2.	Левски въ Тръвна	6 лв.
3.	Роза и индустрията ѝ	3 лв.
4.	Църква „Св. Архангелъ“	8 лв.
5.	Читалището	5 лв.
6.	П. Р. Славейковъ	5 лв.
7.	Копринарство	3 лв.
8.	Ангелъ Кънчевъ	2 лв.
9.	История на училището	10 лв.
10.	Кържалии—даали	3 лв.

Цена 3 лева

Задна корица на кн. № 10 „Кържалии (даали) в Трявна“ от серията „Трявна в миналото“.

Източник: НБКМ, общ фонд.

исторически разказ „Райчо“, като на гърба на книжката, която не е обявена за част от тревненската поредица, са отбелязани други издания, които могат да се намерят от автора. На първо място е спомената брошурата „Ангел Кънчев“ с цена 2 лв., а след нея са изредени излезлите дотогава части от „Трявна в миналото“. Под № 8 е отбелязана „Църквата „Свети Архангел“. Друго тълкуване на разминаването е, че Б. Даскалов в един момент причислява първата си брошура от 1922 г. също към поредицата, защото се свързва тематично с нея, а и към момента на издаване на останалите книги тя все още е в продажба. Цената от 2 лв., която е най-ниската поради обема от 15 стр., подсказва, че става дума за едно и също произведение.



Заглавна страница на кн. № 9 „Тревненското училище“ от серията „Трявна в миналото“ с лично посвещение на Б. Даскалов за М. Арнаудов. Източник: Дигитален каталог на Регионална библиотека „Любен Каравелов“ <http://185.138.176.146:18082/cgi-bin/koha/opacdetail.pl?biblionumber=195744> [прегледан 2024-10-22].

Деветата книжка от поредицата е посветена на стогодишнината на Тревненското училище (1836–1936) и излиза през м. септември, 1936 г. Тя е далеч по-обемна от останалите (80 стр.) и се доближава по формат до кн. № 4 (История на Тревненската черква „Свети Архангел“). От предисловието ѝ се вижда, че инициативата за изданието принадлежи на учителския съвет, който иска да ознаменува юбилея и се обръща към Б. Даскалов. Още на корицата е отбелязано, че съчинението е базирано на записките на Христо Н. Даскалов, а съставителството принадлежи на Богомил. Тези материали на стария Даскалов са също част от споменатите вече ръкописи по историята на Трявна¹⁷. На гърба му, където са предходните броеве от серията, под № 8 отново е записана книга със заглавие „Ангел Кънчев“ с цена от 2 лв. Последната 10-та част вече бе маркирана по-горе и се отнася до кърджалийското време в Трявна.

Десетте¹⁸ части са обнародвани в продължение на дванадесет години. В архива на Б. Даскалов е запазен подробен списък от 20-те години на XX в., по-конкретно вероятно от 1926 г.¹⁹, в който са изредени отпечатаните към момента, подготвените за печат, но и замислените от него произведения от различен жанр. Сред тях се откриват над 40 заглавия, предвидени към поредицата „Трявна в миналото“, без посочена конкретна номерация, което означава, че тя ще бъде определена в проце-

са на подготовка и публикуване²⁰. Както се вижда от датировката на отпечатаните книги, първите шест от тях са издадени от Б. Даскалов, докато записките на баща му още са у него. След 1928 г., когато те са предадени на Народната библиотека, Богомил е имал вече заготовки за бъдещите си издания. От разглеждания списък се вижда например, че книги като „Копринарство“, която е отпечатана през 1931 г., и „Кържалии“, която излиза през 1938 г., са готови още през 1926 г., т. е. преди Богомил да предаде по-голямата част от записките на баща си на Народната библиотека през 1928 г. Тъй като въпросният списък не е публикуван до момента, съответно и идеята за нереализираната част от поредицата е непопулярна. В настоящата статия ще бъдат изнесени заглавията на неиздадените книжки, над които Б. Даскалов е работил. В хода на работа бе извършена съпоставка с наличните материали в архива на баща му Христо Н. Даскалов, вследствие на което разсъждението би могло да се продължи в зададената вече линия, че за основа служат материали за историята на Трявна, събирани и записвани от Даскалов – баща, които синът му допълва и подготвя като отделни кратки брошури, част от серията „Трявна в миналото“. Не за всички заглавия обаче се потвърждава информацията, че Богомил ползва материали от бащиния си архив, а по-скоро сам събира сведенията.

От списъка се научава за следните книги от серията, които Даскалов – син не успява да издаде до края на живота си: „Рударство“²¹, „Училищни сгради“, „Иконопиство (Зографлък)“²², „Марангозлък (резбарство)“²³, „Казаслък“²⁴, „Чорбаджи Генко“²⁵, „Търговия“²⁶, „Заселване“²⁷, „Учение и учители“²⁸, „Поддържане училищата, благодетели настоятели и бюджет“²⁹, „Сборове“³⁰, „Чорбаджилък и чорбаджии“³¹, „Хаджии и Хаджилък (Пътните бележки на хаджи Николи Икономов и на хаджи Цаня Димов)“³², „Строителство (архитектура)“³³, „Облекло“³⁴, „Домашен живот – нрави и обичаи“³⁵, „Обществен живот“, „Политически живот“³⁶, „Възстанието в 1876 г.“, „Бойчо войвода“³⁷, „Хайдути“, „Капитан Никола“³⁸, „Ангел Кънчев“³⁹, „Занаяти“⁴⁰, „Земледелие“⁴¹, „Поминък“⁴², „Ученическо дружество“⁴³, „Музика – Йонко (Янко) Мустаков“⁴⁴, „Театър“, „Бележити тревненци“⁴⁵, „Старини“⁴⁶, „Пещери“⁴⁷, „Могили – черковици - пътища“, „Стари типове“⁴⁸, „Анегдоти“⁴⁹. В архива на Б. Даскалов се откриват и други ръкописи, които вероятно биха могли да се причислят към поредицата, макар и също неотпечатани⁵⁰.

За затрудненията по регулярното издаване на поредицата подсказва фактът, че те не са отпечатвани в една и съща печатница, дори и невинаги в Трявна⁵¹. Някои от книгите са финансирани от различни дружества, юбилейни комитети или настоятелства, дарители. Липсата на финанси е и една от най-вероятните причини Христо Даскалов да не предприеме голяма инициатива за разпространение на своите писания, предвид че след 1900 г. той се издържа единствено с пенсията си. В периодичния печат за поредицата се виждат някои положителни отзиви. Например за появата на поредицата по страниците на „Църковен вестник“ се казва следното: „Господин Богомил Даскалов, учител от Трявна, син на покойния стар учител Христо Никифоров Даскалов, е почнал уреждането на малка библиотека под общо заглавие «Трявна в миналото»“⁵². Реклами за новите книги се откриват по страниците на редактираните от Б. Даскалов периодични издания като например

в. „Ехо от Трявна“ и „Тревненски общински вестник“ през 30-те години на ХХ в.

Тъй като самият Богомил Даскалов не е професионален историк, а по подобие на своя баща, а и на много други просветители през епохата, се отдава на събирането и издаването на различни материали с краеведски характер, е напълно естествено произведенията му да не претендират за високо научно съдържание. Материалите, които Даскалови събират, могат да се причислят към онази група съчинения, които до известна степен изпълняват двойна функция – от една страна на опит за историческо проучване, а от друга – те са и тип извор, тъй като събирането на сведенията е от първа ръка – главно от съвременници на периода, които споделят своите познания или спомени за миналото. Тази е една от характерните особености на етнографските материали, което дава основание да се причислят баща и син Даскалови към групата на първите български етнографи след Освобождението, макар и без да притежават нужното образование. В един от своите ръкописи самият Христо Н. Даскалов споделя: „Няма нищо по-трудно от това да се завземе човек да пише за едно минало събитие, само по устните сведения на съвременниците: сведенията ще бъдат тъй противоречащи едно на друго, щото е твърде мъчно да се отдели истината от лъжата, действителността от фантазията“, от което става ясно, че той ясно осъзнава колко субективна е информацията, която представя⁵². В част от поредицата са обнародвани някои автентични документи, съхранени у фамилия Даскалови. Такива могат да се открият например в книгите „Роза и индустрията ѝ“; „Петко Славейков“; „Копринарство“; „Тревненското училище“ (1836–1936) и др., което допълнително подчертава значението им не само за краезнанието, но отчасти и за историческата наука.

Заклучение

Христо Н. Даскалов задава основата за написване на история на Трявна, която синът му Богомил Хр. Даскалов ползва, но и усърдно допълва. Богомил е и този, който пристъпва към реализиране на идеята за това тя да достигне до читателите. Поради различни фактори той е принуден да раздели събраните материали за тревненската история на отделни съставни части, вследствие на което се появява поредицата „Трявна в миналото“.

Днес отделните части на серията са се превърнали в библиографска рядкост. Включително в най-големите библиотеки в България невинаги могат да се открият закуп всички броеве, и то в добро състояние. Вместо да обобщавам какво значение за историческата наука има разгледаната поредица, отправям призив към институциите, а и към потенциални дарители, които биха допринесли за това историята на Трявна да бъде издадена, така както Христо и Богомил Даскалови са я подготвили – в пълния ѝ обем, към който да се включат отново излезлите части от поредицата, но и материалите за още много аспекти от миналото на възрожденското селище, които отлежават в архивите. Едва тогава, когато тя стане достъпна за изследователите, а и за обикновените читатели, ще могат обективно да се оценят нейните качества и историческа стойност.

Бележки

¹ Архивът на Христо Н. Даскалов е откупуван на части от Националната, тогава Народна, библиотека в София и днес се съхранява в колекциите на Българския исторически архив под фонд № 129.

² НБКМ–БИА, ф. 129, а. е. 166, л. 6; Сходен текст и на л. 225.

³ НБКМ–БИА, ф. 129, а. е. 166, л. 6.

⁴ НБКМ–БИА, ф. 129, а. е. 166, л. 222.

⁵ Въпросният ръкопис е предаден на Народната библиотека през 1928 г., когато Богомил Даскалов предава срещу откупуване една значима част от книгите и архива на покойния си баща. Стара сигн. II В 659.

⁶ ДАСКАЛОВ, Богомил. *Пазарът*. Трявна: Печ. „Б. Ненков“, 1924, предг.

⁷ Пак там.

⁸ Пак там.

⁹ За Васил Левски Христо Даскалов споменава например в записките си „Лични спомени“, НБКМ–БИА, ф. 129, а. е. 1, л. 140 – 141.

¹⁰ В нея се споменава, че в процес на разработка са книга за заселването на Трявна, както и такава, посветена на училищата в града. ДАСКАЛОВ, Богомил. *История на Тревненската черква „Свети Архангел“ Михаил*. Трявна, 1925, с. 14; 47.

¹¹ У записките на Христо Н. Даскалов също се споменава за отглеждането на рози и производството на розово масло. НБКМ–БИА, ф. 129, а. е. 166, л. 41.

¹² В това произведение Б. Даскалов изрично отбелязва, че за основа на текста са послужили част от спомените на Христо Н. Даскалов. НБКМ–БИА, ф. 129, а. е. 1, л. 140–158.

¹³ Записки на Хр. Н. Даскалов за Петко Р. Славейков Вж. НБКМ–БИА, ф. 129, а. е. 166, 138–139.

¹⁴ У записките на Христо Н. Даскалов НБКМ–БИА, ф. 129, а. е. 166, л. 41.

¹⁵ Христо Н. Даскалов пише различни материали, свързани с народната памет за кърджалийските набези в Трявна през XVIII – началото на XIX в. НБКМ–БИА, ф. 129, а. е. 166, л. 260 – 261; 264 – 269; а. е. 172, л. 1–12.

¹⁶ Ангел Кънчев е роден през 1850 г. в Трявна. Известен е най-вече с ролята си на един от сподвижниците на Васил Левски. Самоубива се през 1872 г., в района на пристанището в Русе, при опит да бъде заловен.

¹⁷ НБКМ–БИА, ф. 129, а. е. 166, л. 154–155.

¹⁸ Ако брошурата за Ангел Кънчев от 1922 се причисли към поредицата, са 10, но реално от 1924–1938 г. са 9 брошури, като една от тях, № 4, не е изрично отбелязана като такава, а по-късно причислена.

¹⁹ Годината се подразбира от факта, че в текста са отбелязани отзиви за някои вече отпечатани произведения на Б. Даскалов, като най-късното от тях е в издание от 1926 г. ДА–Габрово, ф. 455к, оп. 1, а. е. 287, л. 1–17.

²⁰ ДА–Габрово, ф. 455к, оп. 1, а. е. 799, л. 6– 6; 20.

²¹ В архива на Б. Даскалов се открива тетрадка със заглавието „Трявна в миналото - „Рударство“, датирана през 1924 г. Според списъка от 1926 г. към този момент тя е готова. Най-вероятно става дума за същото произведение, останало в ръкопис.

²² Според Б. Даскалов материалът е бил събран. Христо Н. Даскалов разказва в своите записки за същия занаят. НБКМ–БИА, ф. 129, а. е. 166, л. 48–49. В архива на Богомил се пази

ръкопис със заглавие „Историческо изследване за зографлъка с кратки сведения за майстори зографи“, вероятно заготовка за брошура. ДА–Габрово, ф. 455к, оп. 1., а. е. 297, л. 1–20.

²³ У Хр. Н. Даскалов „марангосчилък“. НБКМ–БИА, ф. 129, а. е. 166, л. 50.

²⁴ Този специфичен занаят, който се занимава с изработката на конски юзди, също попада в записките на Христо Н. Даскалов. НБКМ–БИА, ф. 129, а. е. 166, л. 45–48.

²⁵ И за тази книга е отбелязано, че материалът е наличен. Вероятно за основа Б. Даскалов е предвиждал да ползва също от записки на баща си. НБКМ–БИА, ф. 129, а. е. 166, л. 187–204. Хр. Н. Даскалов е написал и отделна повест за този местен герой, останала в ръкопис. НБКМ–БИА, ф. 129, а. е. 168, л. 167–386.

²⁶ Хр. Н. Даскалов също говори за търговия. НБКМ–БИА, ф. 129, а. е. 166, л. 56–63.

²⁷ В ръкописите на Христо Н. Даскалов за историята на Трявна се откриват няколко места, на които се говори за заселването на Трявна. НБКМ–БИА, ф. 129, а. е. 166, л. 6–24; 180–183; 262–263, както и в една от неговите автобиографии НБКМ–БИА, ф. 129, а. е. 1, л. 88. У архива на Б. Даскалов се пази тетрадка, ръкопис, посветен на заселването на Трявна. ДА Габрово, ф. 455к, оп. 1, а. е. 321, л. 1–10.

²⁸ Христо Н. Даскалов пише различни материали, понякога и повтарящи се по съдържание, относно историята на учебното дело в родната Трявна. НБКМ–БИА, ф. 129, а. е. 166, л. 255–256 (Учители и преподаване)

²⁹ Един от ръкописите на Хр. Н. Даскалов носи заглавието „Образованието и училището в Трявна“. НБКМ–БИА, ф. 129, а. е. 166, л. 142–179. С учебното дело са свързани и други ръкописи от цитираната архивна единица (л. 142–183; 255–256)

³⁰ Вероятно въз основа на разказа на Христо Н. Даскалов в бележките по тревненската история „Расскази от миналий живот на народа, за история на Трявна“. НБКМ–БИА, ф. 129, а. е. 166, л. 225 – 235.

³¹ Хр. Н. Даскалов разглежда подробно тревненските чорбаджии. НБКМ–БИА, ф. 129, а. е. 166, л. 109 – 119.

³² Христо Н. Даскалов говори в своите записки за дялгерите, т.е. строителите. НБКМ–БИА, ф. 129, а. е. 166, л. 45–48.

³³ За тревненските носии Христо Н. Даскалов също отделя внимание в своите записки. НБКМ–БИА, ф. 129, а. е. 166, л. 64–79.

³⁴ Може да се предложи, че Богомил би заимствал материали от раздела „Храна и живот“ и „Обичаи“ из записките на баща си по историята на Трявна. НБКМ–БИА, ф. 129, а. е. 166, л. 80–108. В архива на Б. Даскалов се съхранява тетрадка, ръкопис, със заглавие „Нрави в Трявна“. ДА–Габрово, ф. 455к, оп. 1, а. е. 768, л. 1–41.

³⁵ Вероятно става въпрос за замислена серия, част от поредицата, която да включва следните отделни брошури: Даалии, Завера 1821 г., Велчова завера, Хайдутите, Кап. Никола, Габровско въстание 1862“.

³⁶ „Бойчо войвода“ е повест от Христо Н. Даскалов. През 1931 г. Богомил започва нейното издаване, но успява да отпечата само първата част.

³⁷ В архива на Б. Даскалов се открива ръкопис с подобно съдържание, вероятно заготовка. ДА–Габрово, ф. 455к, оп. 1, а. е. 337, л. 1–17.

³⁸ Това заглавие е отбелязано два пъти, като единият запис е с идея да бъде част от серията „Трявна в миналото“, а вторият описва подробно отпечатаната през 1922 г. брошура, посветена на годишнината от смъртта на революционера.

³⁹ Христо Н. Даскалов описва в ръкописите си за тревненското минало няколко основни

занаята, сред които: чехларство, кожухарство, бояджилък, куюмджии, тюфекчии, ковачи, балтанджии, налбанти, както и за занаятчийските сдружения – еснафите. НБКМ–БИА, ф. 129, а. е. 166, л. 51–56

⁴⁰ Христо Н. Даскалов разглежда основно овошарството. НБКМ–БИА, ф. 129, а. е. 166, л. 42.

⁴¹ В ръкописите на Христо Н. Даскалов се откриват следните два раздела „Къщи и покъщина“; „Поминък“, които вероятно биха попълнили тази книжка от серията. НБКМ–БИА, ф. 129, а. е. 166, л. 34–62.

⁴² В спомените на Христо Н. Даскалов се откриват сведения за същото дружество, които вероятно са предвидени за основа на подобна книжка от поредицата. НБКМ–БИА, ф. 129, а. е. 166, л. 150–151.

⁴³ Вероятно споменатото лице е дало сведенията за музикалната култура на Трявна в миналото.

⁴⁴ „Бележити тревненци“ също е замислена като подсерия на поредицата. Б. Даскалов предвижда в нея да се включат следните личности: П. Р. Славейков, Ангел Кънчев, Поп Йовчо, Чорбаджи Генко, Петър Сапунов, Димо Мустаков, д-р Христо Даскалов.

⁴⁵ Вероятно и тук Б. Даскалов е предвиждал да създаде допълнителна серия към поредицата, включваща: „Църквата Свети Архангел“, часовници, Калето, чешми, мостове.

⁴⁶ В архива на Б. Даскалов се пазят няколко ръкописа, свързани с различни пещери в района на Трявна. ДА–Габрово, ф. 455к, оп. 1, а. е. 686, 687, 688, 759.

⁴⁷ В записките на Христо Н. Даскалов вероятно част от информацията е в ръкописа „Предания за лица и събития от Трявна“. НБКМ–БИА, ф. 129, а. е. 166, л. 184–221.

⁴⁸ Вероятно анекдотите, които трябва да се разбират като любопитни истории, случки от ежедневието, също са част от цитирания в горната бележка текст.

⁴⁹ Такива са например: „Кредитни институти в Трявна“ (ДА–Габрово, ф. 455к, оп. 1, а. е. 291);

⁵⁰ Кн. 1, 2, 7 – Трявна, Печ. на Б. Ненков; кн. 3, 4, 5, 6 – Търново, Печ. Ст. Фъртунов и син; кн. 9 – Трявна, Печ. на Б. Ненков, кн. 10 – Трявна, Печ. В. Зидаров.

⁵¹ Вж. Църковен вестник, XXVI, бр. 1–2, 03 януари 1925 г., с. 16 (за кн. 1 „Пазарът“); Църковен вестник, XXVI, бр. 12, 21 март 1925 г., с. 11 (за кн. 2 „Васил Левски в Трявна“).

⁵² Това свое прозрение Христо Н. Даскалов споделя във връзка с въстанието на дядо Никола, НБКМ–БИА, ф. 129, а. е. 166, л. 273.

Литература

ДАСКАЛОВ, Богомил. *Ангел Кънчев: 5 март 1872 г.–17 март 1922 г.: Кратки сведения за живота, дейността и самоубийството на революционера*. Трявна: Печ. „Б. Ненков“, 1922.

ДАСКАЛОВ, Богомил. *История на Тревненската черква „Св. Архангел“*. Търново: Печ. „Фъртунов и син“, 1925.

ДАСКАЛОВ, Богомил. *Копринарство*. Трявна: Печ. „Б. Ненков“, 1931.

ДАСКАЛОВ, Богомил. *Кърджалии (Даалии) в Трявна*. Печ. „В. Зидаров“, 1938.

ДАСКАЛОВ, Богомил. *Левски в Трявна*. Трявна: Печ. „Б. Ненков“, 1924.

ДАСКАЛОВ, Богомил. *Пазарът*. Трявна: Печ. „Б. Ненков“, 1924.

ДАСКАЛОВ, Богомил. *Петко Рачов Славейков*. Печ. „Фъртунов и син“, 1927.

- ДАСКАЛОВ, Богомил. *Райчо: Исторически разказ*. Трявна: Печ. „В. Зидаров“, 1932.
 ДАСКАЛОВ Богомил. *Роза и индустрията ѝ*. Търново: Печ. „Фъртунов и син“, 1924.
 ДАСКАЛОВ, Богомил. *Тревненското училище 1836-1936 г.: Послuchай 100-годишнината му*. Трявна: Печ. „Б. Ненков“, 1936.
 ДАСКАЛОВ Богомил. *Читалището*. Търново: Печ. „Фъртунов и син“, 1927.

REFERENCES

- DASKALOV, Bogomil. Angel Kanchev: 5 mart 1872 g.–17 mart 1922 g.: Kratki svedenia za zhivota, deynostta i samoubiystvoto na revolyutsionera. Tryavna: Pech. „B. Nenkov“, 1922.
 DASKALOV, Bogomil. Istoria na Trevnenskata cherkva „Sv. Arhangel“. Tarnovo: Pech. „Fartunov i sin“, 1925.
 DASKALOV, Bogomil. Koprinarstvo. Tryavna: Pech. „B. Nenkov“, 1931.
 DASKALOV, Bogomil. Kardzhalii (Daalii) v Tryavna. Pech. „V. Zidarov“, 1938.
 DASKALOV, Bogomil. Levski v Tryavna. Tryavna: Pech. „B. Nenkov“, 1924.
 DASKALOV, Bogomil. Pazarat. Tryavna: Pech. „B. Nenkov“, 1924.
 DASKALOV, Bogomil. Petko Rachov Slaveykov. Pech. „Fartunov i sin“, 1927.
 DASKALOV, Bogomil. Raycho: Istoricheski razkaz. Tryavna: Pech. „V. Zidarov“, 1932.
 DASKALOV Bogomil. Roza i indistriyata ѝ. Tarnovo: Pech. „Fartunov i sin“, 1924.
 DASKALOV, Bogomil. Trevnenskoto uchilishte 1836-1936 g.: Posluchay 100-godishninata mu. Tryavna: Pech. „B. Nenkov“, 1936.
 DASKALOV Bogomil. Chitalishteto. Tarnovo: Pech. „Fartunov i sin“, 1927.

HRISTO AND BOGOMIL DASKALOV AND THE SERIES

"TRYAVNA IN THE PAST"

Abstract: *The publication is dedicated to a forgotten and not well-known book series „Tryavna in the past“, published in the 20s and 30s of the 20th century. The idea of writing a history of the settlement originated with the teacher and public figure Hristo Nikiforov Daskalov (1843 – 1917) who systematically collected and described various aspects of the past of his native Tryavna. His work was continued by his son Bogomil Daskalov (1876 – 1944) who used as a base the notes from his father and continued searching for new information, compiled and published a total of ten books in a row, conceived however, as a much more voluminous series, which failed to be realized.*

Keywords: *Tryavna, Hristo N. Daskalov, Bogomil Hr. Daskalov, local knowledge, book series.*

VLADIMIR TERZIEV
 SOFIA UNIVERSITY "ST. KLIMENT OHRIDSKI"
 1504, 15 TSAR OSVOBODITEL BLVD.,
 SOFIA, BULGARIA
 VTERZIEV@CLIO.UNI-SOFIA.BG

Световният елит танцува в чест на Шекспир

БОЯНА МИНЧЕВА
НАЦИОНАЛНА БИБЛИОТЕКА „Св.св. Кирил и Методий“

На 20 юни 1911 г. в Роял Албърт Хол в Лондон се провежда бляскаво събитие, за което са съхранени за идните поколения атмосферата, емоцията и неговия колорит. Благодарение на разкошното издание със заглавие „1616-1916. Shakespeare Memorial: Souvenir of the Shakespeare Ball“, реализирано в Лондон и Ню Йорк и публикувано за организационния комитет, всеки може да бъде участник в благотворителния бал, с цел събиране на средства за построяване на нов национален театър в Лондон.

Въпреки че това издание е донякъде вдъхновено от идея за отпратка към пиесите на Шекспир, от първостепенно значение е неговата пищност. Между кориците му са съхранени портрети - фотографии, картини и скици на участниците в бала. Томът е посветен на предстоящото след 5 години честване на тристагодишнината от смъртта на Шекспир през 1916 г., чието приближаване вдъхновява кампанията за изграждане на националния театър. Но всъщност изданието е част от един добре реализиран ПР-проект на майката на Уинстън Чърчил - лейди Джордж Корнуолис Уест, за трайно установяване във висшите общества на Европа и света.

Да разгледаме хронологията на събитията и участниците в бала. Годината 1911-та далеч не е напълно безоблачна за английското общество. Безпрецедентен брой работници стачкуват, бедността и детската смъртност са широко разпространени, а в същото време скучаещи представители на английското висше общество не могат и да предположат задаващата се на хоризонта Първа световна война. За 22 юни през същата тази 1911 година е определена тържествената коронация на крал Джордж V – събитие, което е използвано като идеална предпоставка за организирането на бал два дни преди неговото осъществяване. Представители на благороднически фамилии от целия свят пристигат в Лондон за коронацията, а посредством включването си в бала 2 дни по-рано повечето от тях ще могат да припомнят и родствената си връзка с героите на Шекспир, обличайки съответните костюми.

Коя е лейди Корнуолис Уест? Джени Спенсър-Чърчил (9 януари 1854 – 29 юни 1921), известна и като лейди Рандолф Чърчил, според титлата на първия си съпруг, е родена в Америка британска социалистка. Тя е майка на британския политик и държавник Уинстън Чърчил, който през същата 1911 г. е вътрешен министър в правителството на Хърбърт Аскуит. Според някои от семейните предания, Джени е имала прадядо ирокез, но все още не са открити достатъчно доказателства за евентуалното ѝ индианско потекло. Съществуват и твърдения, че фамилията Джеръм първоначално е Джейкъбсън и че етническият произход на Джени всъщност е еврейски, поне от страна на баща ѝ, но и те не намират необходимото потвърждение. Известната красавица (неин почитател казва, че във външния ѝ вид има „повече от пантерата, отколкото от жената“) лейди Рандолф Чърчил е била изключително интелигентна и обществено активна жена. Макар и за кратко (от

1899 до 1901 г.) е работила и като редактор на списание¹. Каквито и да са тайните, в които е забулена мистериозната ѝ личност, то едно е ясно – тя е дъщеря на богат американски финансист и с парите му „купува“ благородническата си титла, омъжвайки се за лорд Рандолф Чърчил. Краят на XIX век е златна ера за процъфтяване на този модел. Американският капитализъм набира мощ, докато британската аристокрация е в упадък. Съществува дългогодишна неформална договореност между богатшите от Новия свят и европейските потомствени благородници за взаимна подкрепа чрез сключване на подобни бракове. Жените от това време дори са известни като „доларови принцеси“.

Лейди Корнуолис Уест оглавява организационен комитет, който да набере средства за построяване на новия театър в Лондон, посветен на Уилям Шекспир. Централно събитие в дейността на комитета е балът, определен за 20 юни 1911 г. Да надникнем зад вратите на Роял Албърт Хол – залата, която ще бъде тотално преобразена за целта на събитието.

Пространството е пищно украсено по проект на известния британски архитект сър Едуин Лутиенс като градина в италиански стил на Тюдорите, с колони, зелени тревни площи и истински цветя. Долните нива на залата представляват красиво оформени живи плетове от тис с птици, накацали по тях, над които се спускат лози. Поставени са и истински кипариси в саксии, а горните галерии са превърнати в мраморни тераси².

Сред 4000-те присъстващи са кралят и кралицата на Обединено кралство Великобритания и Ирландия, министър-председателят Хърбърт Аскуит, ми-



нистърът на вътрешните работи Уинстън Чърчил и др. На бала присъства и българският престолонаследник – кронпринцът на Царство България княз Борис Търновски. Поради фактът, че събитието се провежда два дни преди коронацията на крал Джордж V, присъстват повече европейски кралски особи, отколкото когато и да било в друг момент от историята на Залата, включително много принцове и принцеси на Европа, велики херцози и източни владетели. Всички гости са облечени като герои от пиесите на Шекспир и много от тях са фотографирани или поръчват свои портрети, които са поместени в изданието. На бала няма безвкусни сценични костюми или имитации на реалността, а само истински материи – наследствени облекла от сатен и хермелин, коприна и бродат, златни и сребърни бродерии, фина дантела, изработена от най-добрите майстори. И сред блясъка на тези прекрасни неща искрят истински бижута, предавани от поколение на поко-





ление в известните родове. Много от роклите и костюмите струват повече от сто паунда, а техните „манекени“ са украсени със скъпоценни камъни на стойност хиляди лири³.

Интерес представлява костюмът на британската писателка и журналистка Витория (Вита) Саквил-Уест. Тя успява да впечатли присъстващите, появявайки се с камшик.



Сред присъстващите на бала са и водещи литературни фигури като Джордж Бърнард Шоу и Гилбърт Кийт Честъртън. И двамата създават есета, които после да бъдат включени в „сувенира“. В тома са публикувани още и есета на Чарлз Луис Хинд, Антъни Хоуп, Израел Голанц и др.

Участниците в бала танцуват от 23:00 ч. до 5:30 ч. на следващата сутрин (деня преди коронацията). Инициативата събира средства, които възлизат на £10 000. Въпреки че тяхната равностойност към днешна дата е близо £1 000 000, то сумата е крайно недостатъчна за построяването на бъдещия национален театър. Проектът изисква десет пъти повече средства. Гледайки днес портретите на участниците в бала и сцените от Албърт Хол, стигаме до спонтанното заключение, че присъстващите са мислили не толкова за Шекспир, колкото за удовлетворението на собствената си суета.

Изданието най-вероятно е реализирано през 1911 г. Състои се от 50 страници и 50 листа черно-бели и цветни илюстрации. Размерът е голямо фолио – 43 x 29 см. Според протокол № 11 от 31 май 1985 г. на Комисията за антикварно набавяне на ръкописи и др. към Националната библиотека „Св. св. Кирил и Методий“, екземплярът от книгата, който се съхранява в колекцията от редки английски книги на библиотеката, е бил откупен през същата година от частно лице от гр. София. Цената определена за него е 100 лв. Екземплярът е номериран с № 8 от библиофилско издание. Понастоящем той е реставриран и притежава библиотечна подвързия от картон и изкуствена кожа.

Мемориалният бал е оповестен в пресата („The New YorkTimes“ от 18.06.1911 г., дн. дата 01.07.1911) с определението, че ще носи славата на най-запомнящото се и бляскаво събитие от този вид, което се е случвало в Обединеното кралство. В своето есе, поместено в книгата, Хенри Хамилтън пише „Балът на Шекспир от годината на коронацията на крал Джордж ще остане в историята... Тези, които са имали късмета да го видят, имат какво да си спомнят през целия си живот“. В епилога към изданието Израел Голанц се надява „всички да танцуват отново... на бала на Шекспир в седмицата на възпоменанието на Шекспир през 1916 г.“, събитие, което, разбира се, никога не се е случило. Много от страните, чиито представители са танцували заедно през 1911 г., след три години са въввлечени във войната един срещу друг.

¹<https://winstonchurchill.org/the-life-of-churchill/life/family-man/sir-winston-and-his-mother/> [2024-01-05]

²<https://www.lutyenstrust.org.uk/portfolio-item/book-review-the-perfect-summer-by-juliet-nicolson/> [2024-01-05]

³<https://medium.com/@shakespearesglobe/you-shall-go-to-the-ball-the-story-behind-this-special-shakespeare-book-d2e678287642> [2024-01-05]

Следваща спирка...

ХРИСТИЯН ТАШЕВ

Първи март 2019 г. Ранна зимна утрин. Александър, както всеки друг ден, отлага вече трета аларма. Стана четвърт час преди първото учебно занятие. Изкъпа се, пи кафе, излезе. Снощи явно е валило сняг – по предните стъкла на колите беше застлана плътна бяла покривка, а някои от собствениците им ожесточено търкаха с шпатулата заледената повърхност. Температурата: -3°, а Александър, както всеки обикновен ден - с един черен суитшърт с навити ръкави; без яке – „не му е студено“. Трамвай номер 10 тъкмо идва; отваря врати. Още не си е изпил кафето, а цигарата беше тъкмо запалена. Налага се да я изгаси – закъснява...

„Следваща спирка: площад „Славейков“ – винаги слиза там. Обича да върви пеша до Софийския университет. По пътя, на ъгъла до Народен театър „Иван Вазов“, Александър винаги се спира и дава единия от двата си сандвича на Витан – клошар, с когото се запознаха, когато преди година някакви деца, на вид шестнайсетгодишни, унижаваха клетника с ритници и го замеряха с боклук от уличната кофа, докато други деца снимаха сценката. Александър тъкмо минаваше по обичайния си маршрут към университета и стана неволен свидетел на случващото се. Нетипично за него, той единствен посмя да възпре младежите и да помогне на човека, докато минувачите вървяха по свои дела. Купи му вода и баничка, почисти го от обсипаните върху му боклуци. От тогава редовно си говорят с часове, споделят своите тревоги и се подкрепят взаимно.

Денят минава както всеки ден: влиза на лекцията, слуша, участва, в почивките пуши две цигари с колегите... и право къщи. Този ден не беше в добро настроение. Едва началото на месеца е, а две седмици остават до заплата. Александър е със сто лева в джоба си. Днес, с обичайния сандвич и мартеничката, която му върза за празника, се наложи да даде на Витан 80 лева за лекар – имал силни болки отзад, а не е здравно осигурен. Не му е до парите на младежа, тъжно му е за скитника – никого си няма до себе си. С тези 80 лева Александър щеше да живее една седмица, а трябваше да си плати и общежитието, и някои други сметки. Сега е със 100 лева в следващите седмици – с неплатени общежитие и телефон. За него е важно, че Витан ще е добре.

Александър е момче, което поставя на пиедестал всеки друг живот, всяко друго щастие и всяка друга съдба, освен своите. За него е удоволствие да помогне, дори това да му струва удобството и прехраната за неопределено време. Такъв е от малък. Съдбата бе безмилостно жестока с него от ранна детска възраст. Беше едва трети клас, когато по-големият му брат се беше удавил на почивката им в Халкидики. Имаше мъртво вълнение. Естествено, като всяко друго малко дете, никой не се вслушваше в думите му: „Не влизай, опасно е!“. Същата година се наложи да смени училището – цялото семейство се премести в София. Нов град, нови съученици; нови лица, нови дела. В новия си клас не бе приет радушно, отбягваха го и го подиграваха, унижаваха го, като му даваха ясно да разбере, че не е желан.

Едва на десет, а вече вкусил от горчивата чаша на живота. Беше намразил хората, беше намразил нечовечността им. В онези дни си постави за цел да бъде различен, да не става подвластен на суетата на света. Тежка задача за един бъдещ възрастен.

18:00 – тъкмо започва „Стани богат“. От малък го гледа; още когато го даваха по „Нова телевизия“, когато гостуваше у бабини. Както всеки друг, и той отговаря на въпросите, седнал пред телевизора – на дивана...

Специалитетът за вечерта – обичайното: инстантни спагети, от онези евтини, които се попарват за три минути с подправки. Не са му така вкусни, както свинското по ловджийски, което майка му му приготвя, когато се прибира вкъщи – любимото му. Няма и как – за 70 стотинки са – все пак е студент, който заработва в склад за производство на сламки.

Тъкмо беше внесен закон, който забранява производството на пластмасови сламки и се наложи мащабна промяна в организацията на цеха. Много служители бяха съкратени. Александър успя да запази позицията си – едно от малкото неща, за които е благодарен на Бог в този живот. Заплащането е малко – стига му да си плати общежитието, телефона и да се поглезе с някой нов суитшърт или да отиде на кино с колеги. Останалото е за прехраната му през месеца. Горделив човек е и ако беше един от „късметлиите“, освободени от длъжност, нямаше да поиска пари на заем от никого.

Мечта му е да седне на „стола на богатството“ – не толкова за парите, колкото за тръпката. Всеки месец пуска формуляр за кандидатстване – не му връщат отговор. Редовно споменава на Витан за своето намерение и търси утеха за неуспеха си, заради който изпада в ненужна депресия, която го демотивира да учи. Губи всяка амбиция и желание, като това да вземе стипендия. Да, гони стипендия; пари. Явно, все пак, всичко опира до парите. Може би желанието му да участва в предаването далеч не е за тръпката, а реално за пари. Когато се усеща, че тези мисли започват да се натрапват в съзнанието му, започва насила да се отказва от намеренията си. Точно парите, или по-точно недостатъчността им, всява този смут и тази озлобеност у хората, тя изпива и последната капка човечност. Така разсъждава Александър, когато мислите му започват да го изкушават да се отдаде на този култ; да стане един от другите и да му е добре на душата. Но така той ще стане като тях – като тези, които преди девет години го накараха да осъзнае колко злобен и недружелюбен е светът; да се отврати от него. С всеки изминал ден все повече се погнусява от вида на фалшивите усмивки на хората, от фалшивата им дружелюбност, която изливат върху клиентите си, върху сътротоарниците си...

Пети март 2019 г. Температурата е: -17°. Снегът е затрупал целия град. Дванадесет сантиметрова постелка е покрила целия хоризонт. Александър се сети, че в прогнозата предупредиха за значителни понижения на температурите. Трамваите не работят. Снегорините все още не са започнали почистването на пътищата. Веднага взема едно дебело яке и тръгва пеша към Народния театър, извървя два километра. Искаше да намери Витан. „Дяла нощ е студувал навън, сигурно е замръзнал. Дано е добре“ – си мислеше Александър през целия път натам. Няма го на обичайното му място. Баничарят в близост спомена, че Витан е откаран в болница след изпадане в тежка алкохолна криза. Възможно ли е Витан да е поредният не-

благодарен непрокопсаник, който се е възползвал от добрите намерения на момчето, за да му измъкне пари за алкохол? Не искаше да го повярва. Не искаше да повярва, че единственият човек, който чувства като приятел, който е приел като приятел, може така да се подиграе с чувствата му. Не може да разбере дори в коя болница е настанен. От токсикологията отрекоха да е настанен човек с такова описание.

Александър захвърли якето, което през цялото време държа в ръцете си, носейки го да стопли своя приятел. Пътят още не е добре почистен. Зае се да звъни във всяка болница, с надеждата отсреща да отговорят с потвърждение. Никъде го няма.

Днес не му беше до лекции, нито до работа. Дори не поиска да се храни. Усети как се връща в детството си, когато губи по-големия си брат. Усети как частица от сърцето му се чупи. Беше обикнал този клетник като свой баща, а сега кой знае къде е. Жив ли е изобщо? Толкова неща му беше споделил, толкова неща тепърва щеше. Прибра се и легна да спи.

Все пак спази традицията си и към шест вечерта си пусна телевизора – „Стани богат“. Като предаването започна, младежът остана стъписан. Срещу Билалов – Витан. Изненадан, Александър изгледа играта. Този клет, неук клошар съвсем не е толкова глупав, за колкото го мислят всички, включително Сашо. Спечели сумата от пет хиляди лева. Много въпроси и много смесени чувства породиха това у младежа. Къде са тези пари? Кога е записан епизодът? Как изобщо са го одобрили? Ако притежава пет хиляди, то защо му трябваша онези осемдесет лева?

Шести март 2019 г. Снегът се беше разтопил. Времето – все така студено. Александър с последна надежда мина покрай Народния театър. Витан го нямаше.

В същия ден телефонът звъни – непознат номер: „Господин Благоев? Александър Благоев?“... Търси го нотариус Иванов. Едва са намерили координати да се свържат с него. Оказа се, че Витан е починал късно в понеделник – четвърти март. Младежът беше съкрушен от тази вест. Скитникът беше единственият му истински приятел. Витан имал тежка бъбречна недостатъчност, а Александър е посочен за единствен наследник. Беше му завещан един плик. Бял – от онези, които ползват в пощата. Вътре – сума пари и една бележка. На бележката – „Благодаря!“. Сумата – пет хиляди лева. Александър беше повече от съкрушен. Дълбоко в себе си се утешаваше, че поне Витан не го е предал. Парите, които е заел, са били за изследванията му. Играта била записана още януари месец, а прожекцията – една горчива ирония.

Александър продължава своя живот – търсейки себе си в празнотата на света. Мъката някога ще отшуми. Парите си стоят в плика във всекидневната. Бележката – винаги с него. Сутрешните цигари станаха две, следобедните – три, сандвичът – един. Спря да пътува с трамвая. Вече няма причина да минава през Народния театър...

„Следваща спирка – Софийски университет „Св. Климент Охридски“.

Издания на Националната библиотека „Св. св. Кирил и Методий“ за 2024 година

ЯНИЦА РАДЕВА
НАЦИОНАЛНА БИБЛИОТЕКА „СВ.СВ. КИРИЛ И МЕТОДИЙ“

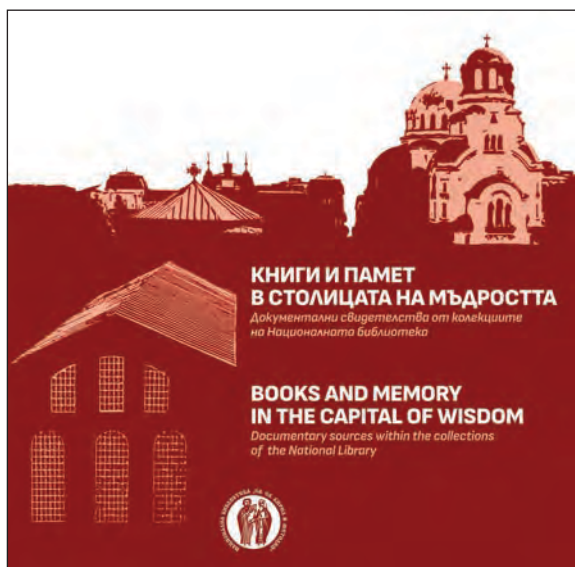
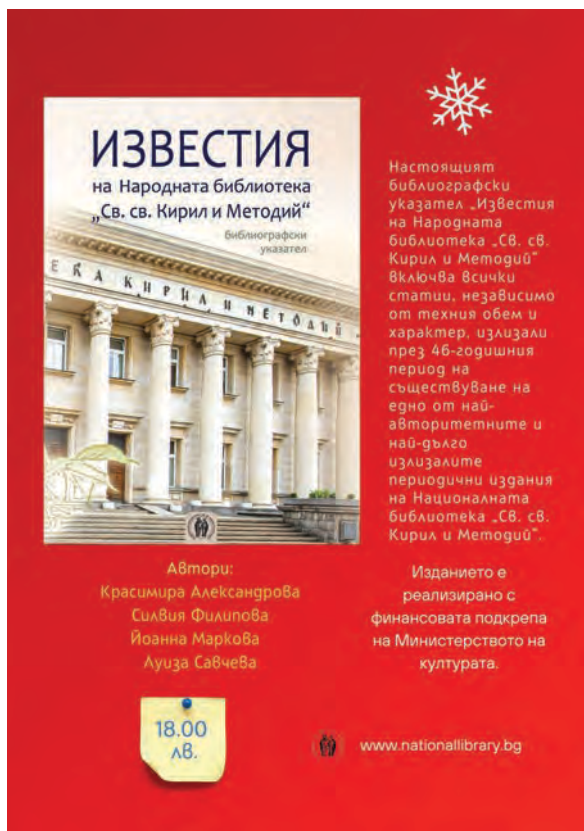
Издателската продукция на Националната библиотека през отчетната 2024 г. следва институционалните цели чрез реализацията на 7 издания и един е-каталог на английски – Catalogue "St. St. Cyril and Methodius National Library of Bulgaria publishing house", който дава обща информация за реализираните книги през 2019–2024 г. и е предназначен за бъдещи чуждоезични партньори на Националната библиотека. В него е въведена и кратка информация за историята на издателството на институцията и приоритетните дейности и заглавия, включително и списание „Библиотека“.



И през настоящата година Националната библиотека кандидатства по програмата „Помощ за книгата“ и получи подпомагане за две издания. Едното е специализирано издание – библиографски указател „Известия на Народната библиотека

„Св. св. Кирил и Методий“, със съставители проф. Красимира Александрова, Силвия Филипова, Йоанна Маркова и Луиза Савчева, и включва всички статии, независимо от техния обем и характер, излизали през 46-годишния период на съществуването на „Известия на Народната библиотека“. През 2024 г. се навършиха 25 години от излизането на последния том през 1999г., когато се преустановява издаването поради липса на средства. Голяма част от публикациите не са загубили своята актуалност и ще представляват интерес за архивисти, библиотекари, специалисти по книгознание.

Другото издание, което се реализира по програмата „Помощ за книгата“, е „Книги и памет в столицата на мъдростта. Документални свидетелства от колекциите на Националната библиотека“. То е замислено като луксозен двуезичен албум на български и английски език, чрез който Националната библиотека да популяризира богатите си колекции и да представи столицния град чрез места, свързани с книгата и нейното издаване, съхранение и представяне. То е организирано в две части. Първата – „София и местата на духа и книгата“, включва кратки импресии и изследователски публикации на специалисти и архивисти от изследователските отдели на Националната библиотека (Ръкописи и старопечатни книги, Български исторически архив, Ориенталски сбирки), които разказват

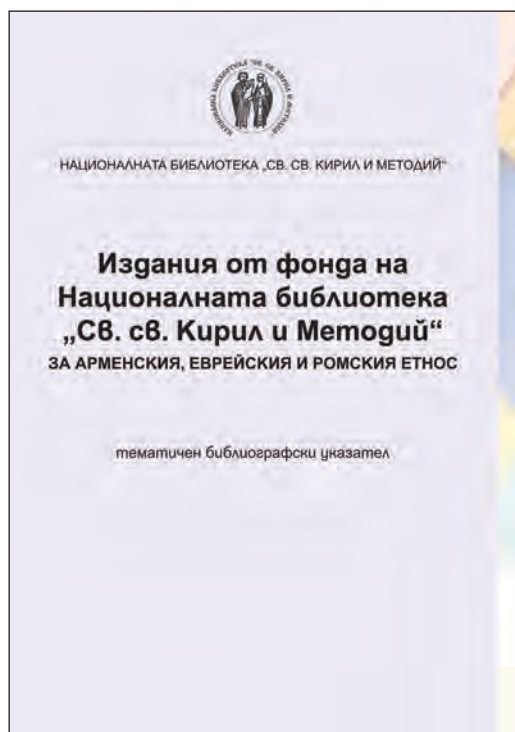


и интерпретират, а чрез снимков материал и показват книги и места, свързани с културната история на София. Текстовете се публикуват за първи път и следват желанието на институцията да е отворена към различни групи от читатели – от специалисти до любители на книгата. Първата част започва с текста на д-р Милена Тафрова, описващ историята и значението на Националната библиотека, както и на нейните богати колекции. Следващите статии, представени от експертите от Националната библиотека, се фокусират върху ключови места и важни личности за София, които са свързани с паметта на книгата и с книгоиздаването. Това са книжовниците от Куриловския и Сеславския манастир в околностите на София. Книжарите и книгоиздателите също са тема на част от текстовете като неотделим компонент от културния пейзаж на града. Като места на памет и културна история са разпознати църквата „Свети Седмочисленици“, църквата „Света София“, Бюйюк джамия, Софийският университет, Львов мост. Всички места и личности в изданието са показани с дълбоко разбиране и внимание към детайлите. Изданието е снабдено с втора, приложна част, която включва визуални материали, залегнали в изложбата на Националната библиотека „Раждането на модерния град“. Важен елемент от предлаганото от Национална библиотека издание е преводът му на английски, който е значителен принос за популяризиране както на столицата, така и на колекциите на Библиотека пред чуждестранните партньори, гости и читатели на институцията.

Като продължение на проекта „Единство в различието“, финансиран със сред-

ства от Финансовия механизъм на Европейското икономическо пространство 2014–2021 г., през 2024 г. беше издаден тематичният библиографски указател „Издания от фонда на Националната библиотека „Св. св. Кирил и Методий“ за арменския, еврейския и ромския етнос“. Съставителите на указателя са проф. Красимира Александрова, д-р Ваня Аврамова и Галена Герова. Указателят е първото библиографско изследване на самостоятелни издания за арменския, еврейския и ромския етнос, съхранявани във фонда на Националната библиотека, и обхваща периода от 1822 до 2023 г. Освен в книжно тяло, което се разпространява безплатно, указателят има и е-издание, достъпно на сайта на Националната библиотека.

Друг указател, който Националната библиотека издаде през настоящата година, е „Сравнителен когнитивен кон-



вентурируем модел на стандартите и стиловете за библиографско описание и цитиране (Лапидарен праксиологичен компедиум: Инструментарий на информационното – знаниевото общество“ от проф. Александра Куманова и Силвия Филипова, които са познати автори на библиографски изследвания, съставители и редактори на библиографски указатели и др. специализирани издания. Указателят се явява като резултат от десетилетните им наблюдения върху „нормативните трансформации в Европейския и Харвардския стилове за библиографско описание и цитиране на документи“ (с. 7). В резюмето на български, руски и английски е заявено предназначението на изследването за библиографи, библиотекари, библиотековеди и изследователи от различни сфери на знанието.

През 2024 г. Националната библиотека подготви нов тираж на специализираната „Универсалната десетична класификация“. Изданието е замислено и съставено с цел да подпомогне в библиотечната дейност за разкриване съдържанието на индексирания ресурс чрез класификационни индекси, изразени с арабски цифри, което го прави международно приложим инструмент за търсене на информация в библиотечни каталози в целия свят. Съставителството, допълненията и превода дължим на доц. Александра Дипчикова и доц. Антоанета Тотоманова.

През 2024 г. Националната библиотека продължи своята идея да съживява забравени ценни издания чрез фототип-





ното им преиздаване. Новото заглавие от книгоиздателския център на Библиотека е „Дунавският лодкар“ от Жул Верн. „Дунавският лодкар“ е от малко преиздаваните книги. Последното издание е от 1991 г. Това предопредели решението на Националната библиотека „Св. св. Кирил и Методий“ да направи фототипно издание на превода на Петър Дачев от 1943 г. В „Издателски бележки“ в края на книгата, освен биографични данни за преводача и художника на корицата, се представят текстологични наблюдения върху романа и издирваческите подходи на институцията. Във въвеждащата част на изданието, озаглавена „Един роман на Жул Верн за Априлското въстание или за свободата като voyages extraordinaires“, Евдокия Борисова проследява културната ситуация в Европа по времето на написването на романа, както и жестовите на Верн и интереса му към България, който позволява да

бъде сроден по българската тема в творчеството си с Джордж Байрон и Виктор Юго, от когото самият Верн е повлиян. Предговорът предлага осмисляне на богатите възможности, които дава познаването на романа за създаването на хипотези, свързани с други произведения от нашата литературна история.

Последното издание на институцията за 2024 г. е „Речник на църковнославянския език“ от архимандрит д-р Атанасий (Димитър) Бончев. Той е ново издание на публикувания през 2002 г. речник, който отдавна е извън тираж. В него са включени 26 хиляди думи, като всяка речникова статия съдържа църковнославянска дума, старобългарския ѝ облик (при фонетична или правописна разлика между тях), съответната старогръцка дума, обяснения и кратки изрази. Авторът на речника е изключително ерудирана личност, чийто труд в предварителните бележки към изданието доц. Т. Сарафов определя като „епохално научно дело“. Изданието ще бъде полезно за студенти, докторанти, преподаватели, занимаващи се със съответните хуманитарни специалности. Речникът би могъл да бъде ползван и като извор на словоформи, които да обогатят научни и художествени произведения.

През 2025 г. предстои да бъде приет новият издателски план на институцията, в който ще залегнат постиженията на колегите в библиографията, историята и популяризирането на книжовно-документалното на Националната библиотека „Св. св. Кирил и Методий“.

Подреждане на хаоса

(Връщане към стандартните първооснови)

Рецензия

РУМЯНА ТОНЕВА
НАЦИД

Научният, библиографският и библиотечният свят отдавна чакаше систематизирано издание, представящо в стройна форма трите вида на библиографското описание – пълно, съкратено и подходящото за цитиране в научните публикации – съставеното от Александра Куманова и Силвия Филипова през 2024 г.: *„Сравнителен когнитивен конвертируем модел на стандартите и стиловете за библиографско описание и цитиране : лапидарен праксиологичен компендиум : инструментариум на информационно-знаниевото общество“*. – София : Нац. библ. „Св. Св. Кирил и Методий“, ISBN 978-954-523-210-7.

Този труд е плод на общите усилия на А. Куманова, учен с безспорен принос и световно признание в областта на информационната теория, когнитологията, библиографознанието, библиограф и на С. Филипова, практик с колосален опит в изграждане на Националната библиография на България, където А. Куманова започва библиографския си път и му отдава 14 години от живота си. Въпреки сложното заглавие, книгата е пределно конкретна и може да служи като професионален наръчник в своите V-та и VI-та част. От I до IV част, разбираемо, се прави теоретичен, понятиен и историографски обзор на темата, като се проследява развитието на идеите, стандартите и стиловете за съставяне на информационни единици (библиографски записи) на книги и други видове документи, както и на различни видове библиографии в редица страни и епохи с акцент върху световната библиография. Коректно и стегнато се разглеждат различните научно-теоретични школи, техни видни представители и основополагащите им трудове.

Понастоящем у нас библиографските описания по принцип се формират на базата на международния стандарт *ISBD [International standard bibliographic description]* *Международен стандарт за библиографско описание : консолидирано издание : препоръчано от Групата за преглед на ISBD, одобрено от Постоянната комисия на Секцията по каталогизация на ИФЛА / прев. от англ. Александра Дипчикова*. – София : Бълг. библ.-информ. асоциация, 2012. – 268 с. ISBN 978-954-9837-22-3, както и на множество БДС стандарти, свързани с описанието на книги, на периодични издания и на редица други видове документи, на съкращенията на думи на български и други езици и пр. Отделни специфични начини на описание са разгледани подробно и с огромна практическа полза в *Ръководство за азбучни каталози на книги/ Анастасия Г. Лютова и др.* – София : Нар. библ. „Кирил и Методий“, 1989. – 406 с. Има и редица други инструментариуми (най-често изготвяни в Националната библиотека), като: подробен списък с типови забележки в библиографското описание, списък с типови съкращения на издателства и институции (университети), протоколи от заседания на комисии с решения по конкрет-

ни особености на библиографското описание и пр.

С оглед националните си функции и отговорности, в Националната библиотека се изготвят възможно най-пълните варианти на библиографски описания, които се ползват и в националната библиография. Чрез споделяната каталогизация през системата COBISS записите от електронния каталог на НБКМ могат да бъдат прехвърляни и в локалните електронни каталози на библиотеките, които работят със същия софтуер, затова те удобно и редовно ползват това предимство. Останалите библиотеки могат сами да избират между пълно и съкратено библиографско описание, образци на които са представени в таблицата на книгата на А. Куманова и С. Филипова. През годините, заради нарастването на относителната автономия на библиотеките и отсъствието на единен методичен център, се наблюдават отклонения от вида на библиографските записи, създавани в различните библиотеки и настоящата книга е едно навременно припомняне и връщане към стандартните първооснови.

Неясноти и разнообразие във вида на библиографските описания се наблюдават в настоящата практика и при изготвяне на списъци с цитирана литература – както при структуриране на записите, така и при тяхното подреждане. При съобразяване с образците в настоящото издание, те биха се изчистили и унифицирали.

За целите на цитиране на научна литература, в книгата е предоставена възможност за избор между два стила на библиографско описание – *западноевропейски* (С-1 в ризомата – примерна таблица) и *харвардски* („автор-дата“ стил – С-2 в ризомата). При избор на харвардския вариант при цитиране от страна на български библиотеки, информационни звена, изготвящи съответните справки или отделни лица за целите на собствените им библиографии към научните им публикации, следва да се има предвид следното:

- Представянето на собствените имена с инициали, вместо с пълно име, силно би затруднило идентификацията на лицето при съвпадение на името му с други лица; оттам и коректното свързване на публикациите именно към лицето, което носи авторска отговорност за тях, би било силно компрометирано и понякога – невъзможно. В българската именна система съвпадението на имена е често срещано, в това число и пълното съвпадение.

Например, при харвардски стил запис от вида *Иванов, И. (2020)*... – по данни от базата данни с контролни записи на имена на лица CONOR в електронния каталог на Националната библиотека (към 15.01.2025 г.) – при търсене на вариант на име *Иванов, И.* излизат 570 записа на различни лица (т.е., 570 души с името И. Иванов пишат и публикуват издания, които се депозират в Националната библиотека), *Димитров, Д.* – 422, *Георгиев, Г.* – 421, *Петров, П.* – 292, *Николов, Н.* – 266 записа и пр. За да бъдат коректно разграничени и към всяко лице да бъдат съотнесени само неговите публикации, стремежът е в записите да бъдат посочвани допълнително идентифициращи лицето данни – пълно име и варианти на името, година и място на раждане, кратки биографични данни и др.

- Структурата на харвардския вариант на библиографски запис чувствително се различава от всеобщо възприетия у нас западноевропейски (това не е *географско*, а културологично понятие; в Централна и Източна Европа

е възприет западноевропейския стил: германски, руски...) вариант. При търсене в електронни каталози, националната и други библиографии и в подобни бази от данни, би се получило забавяне и затруднение. Проблематично би било и подреждането на разнотипни записи при съставяне на библиографски справки, списъци с цитирана литература и други видове информационни продукти.

- Наблюдаваме загуба на национален суверенитет и идентичност под различни форми и в различни направления през последните години под влияние и в полза на англоговорящия политизиран „глобализъм“. При избор на харвардския стил на записи бихме направили още една крачка в тази посока. Загуба на *библиографски суверенитет*.

Живеем в болно време и отказът от национална идентичност, от българско „лице“, е част от болестта. Вместо да пеем многогласно, всяка нация със собствения си образ и глас, което е част от безценно богатство на човечеството, ние се нивелираме (или ни нивелират) до свят от предимно англоговореци и англопишещи и най-опасното – *англomisлещи* същества, тъй като **всеки език се формира и съществува като инструмент за изразяване на конкретно национално мислене, култура, история, менталност**. Влиянието, обаче, е двустранно – използваният език на свой ред влияе върху менталитета и мисленето на говорещите го. Българският (и не само) научен свят днес е принуден да превежда на английски език статиите и другите си публикации, за да попадне в големите бази от данни и платформи с научна продукция, които светът следи.

В същото време се наблюдават всеобщи тенденции на понижаване на уменията за концентрация, на волята за упорит труд, на нивата на компетентност и обща култура, на морални устои и на духовност. Все повече хора не четат книги и затова не умеят да асоциират, да правят сравнителен или ретроспективен анализ, да мислят критично и аналитично, да разбират метафори, да се изразяват нюансирано и аргументирано. Отказват да ценят собствения си „език свещен“ и „родна реч омайна, сладка“ – тези светли думи остават само в читанките, а българската азбука – формално славословена на 24 май, но в действителност все по-често изтиква в страни от латиницата. Загуба на *езиков суверенитет*.

Както прииждаща вода залива земята и постепенно остават все по-малко островчета суша, така и океанът на бездуховността приижда и само тук-там остават да се извисяват стожери на здрав разум, на упорито научно дирене, на вдъхновено словотворчество, на умение и търпение да се подрежда хаосът в ред, каквито са авторките А. Куманова и С. Филипова.

Създаването на библиографски запис е *подреждане* на различните елементи на описание (данни за книгата) в единно цяло, подчинено на строги правила и стандарти. Веднъж избрана, системата от правила следва да е универсална (доколкото е възможно) и да действа продължително време. Това осигурява мащабни информационни масиви от *еднотипни като подход на създаване* записи на различните видове документи – книги, периодични издания, дисертации, графични издания, статии, доклади от конференции, електронни ресурси, звукозаписи, грамофонни плочи, видеозаписи, електронни книги и др. При сложни случаи на

описание, когато стандартите и правилата не са достатъчни като указание, професионалистите подхождат творчески, като вземат решения за начина на описание след консултации помежду си, съобразявайки се с логиката на съществуващите правила и опита. Тези решения стават част от професионалния инструментариум и се използват в бъдеще при поява на подобни случаи.

Да описваш книга, е като да подреждаш пъзел. Да сглобяваш единно цяло от различни елементи, да подреждаш азбучно, хронологично, тематично, да търсиш липсващото парченце (някоя поясняваща забележка, например), за да постигнеш пълнота и красота на информацията – това са различни видове пъзел и безгрешното му подреждане носи удовлетворение и радост. Така „*homo faber*“ (правещият човек) и „*homo ludens*“ (играещият човек) щастливо се сливат в едно за общото благо на търсещите информация от най-висок професионален порядък.

В хаоса на световните информационни и социални мрежи, подредените по строги правила структури (като каталози на библиотеки и национални библиографии) не са много, но на тях търсещият информация може смело да се довери. В тях няма комерсиалност и небрежност, а стремежът към високо качество е безусловен и безкористен.

Подреждането е игра. „Game“ или „play“? А. Куманова го обяснява в друг свой труд – „*game*“ е свързана с интелектуалното начало, с логиката, със строгите правила, с Аполон. „*Play*“ е израз на творческото начало, на изкуството във всичките му жанрове и форми, на Дионис... Да подреждаме с Аполон и да подхождаме творчески с Дионис.

Библиографски справки

ВЕЛИЧКА ШАРДИНА
НАЦИОНАЛНА БИБЛИОТЕКА „Св.св. КИРИЛ И МЕТОДИЙ“

007 Дейности и организации

Искусствен интелект и училищата в България. Книги, дис., статии и електронни ресурси. 1987–2023. 67 загл. Бълг. ез. Февруари 2024. РБ См.

05 (497.2) Периодичен печат - България

Списание „Светулка“ (1904-1947) в контекста на литературата за деца между двете световни войни. Книги и статии. 1934–2023. 23 загл. Бълг. ез. Август 2024. РБР

07 Вестници. Журналистика

Публикации в пресата от журналистката Анета Тодорова в периода 1997–2013 г.(подписва се като Анета Кисьова, Ани Любенова и Лили Блажева). Статии. 1997–2013. 6851 загл. Бълг. ез. Април 2024. РБ См.

159.9 Психология

Диагностика на мотивацията за успех и на мотивацията за избягване на неуспех на учениците. Книги и статии. 1998–2023. 42 загл. Бълг. ез. Февруари 2024. РБР

Изследване влиянието на дигиталната промяна върху стреса на служителите в образователната организация. Книги, статии и интернет ресурси. 2001–2023. 61 загл. Бълг. ез. Април 2024. РБР

28-74 Ислямско право

Мюсюлманско право. Догмите на исляма. Шериат (шариат). Статии. 1992–2024. 47 загл. Бълг. ез. Ноември 2024. НБКМ

294 Индийски религии

Кундалини. Книги и статии. 1972– 024. 32 загл. Бълг. и англ. ез. Декември 2024. РБ Пл.

316.6 Социално поведение. Социална психология

Стратегии за разрешаване на конфликти в организационна среда. Книги, дис., статии и електронни ресурси. 1990–2023. 99 загл. Бълг. ез. Февруари 2024. РБ См.

316.647.3-053.2 Агресия – деца

Детската агресивност в предучилищната възраст. Книги, статии и интернет ресурси. 1994–2023. 56 загл. Бълг. ез. Октомври 2024. РБР

Дисфункционалното семейство и агресията при децата от предучилищна възраст. Книги и статии. 1995–2020. 48 загл. Бълг. ез. Август 2024. РБР

334.72 Малки и средни стопански предприятия

Регионална специализация за развитие на малки и средни предприятия. Книги, дис. и статии. 2007–2024. 68 загл. Бълг. и англ. ез. Октомври 2024. НБКМ

336.2 Данъци. Такси. Налози

Отчитане на данък върху печалбата и подоходно облагане по ЗКПО. Книги, статии и интернет ресурси. 2004–2023. 78 загл. Бълг. ез. Март 2024. РБР

34 Право

Делба, извършена приживе от наследодателя. Книги и статии. 1890–2024. 79 загл. Бълг. ез. Ноември 2024. РБР

Погасяване на наказателната отговорност. Книги и статии. 1988–2024. 29 загл. Бълг. ез. Декември 2024. РБР

Правна същност на решението като юридически акт. Книги, статии и интернет ресурси. 1991–2023. 75 загл. Бълг. ез. Юни 2024. РБР

34(37) Римско право

Възражението във формуларната процедура на Римското право. Книги, дис. и статии. 44 загл. Бълг., англ., исп., итал. и фр. ез.. Юли 2024. НБКМ

342.7-053.2(497.2) Деца – защита, България

Държавна агенция за закрила на детето в България. Книги и статии. 1992–2024. 56 загл. Бълг. ез. Септември 2024. НБКМ

364. 4 Видове социална помощ

Стресори и ефекти на стреса при социална работа при пълнолетни лица с деменция. Книги и статии. 1993–2023. 54 загл. Бълг. ез. Март 2024. РБР

37.01 Основи на възпитанието. Педагогика

Мотивация на учениците в ранна училищна възраст. Книги, дис. и статии. 2013–2023. 32 загл. Бълг. ез. Февруари 2024. РБ См.

37.07 Управление на училищата и други образователни заведения

Управление на междуличностните отношения в педагогическия колектив. Книги, статии и електронни ресурси. 2013–2024. 55 загл. Бълг. ез. Януари 2024. РБ См.

372.3 Предучилищно възпитание

Възможности за адаптиране на новаторски европейски практики в преподаването на изобразително изкуство в българското предучилищно образование. Книги, статии и интернет ресурси. 1992–2024. 52 загл. Бълг. ез. Декември 2024. РБР

Значението на трудовите дейности в детската градина като допълнителна форма. Книги, статии и интернет ресурси. 1964–2024. 27 загл. Бълг. ез. Октомври 2024. РБ См.

Интегративният подход в педагогическото взаимодействие по математика I – IV група на детската градина. Книги и статии. 2001–2023. 44 загл. Бълг. и рус. ез. Октомври 2024. РБ Пл.

Интегриране на дигитални образователни ресурси в обучението по музика в предучилищна възраст. Книги, статии и интернет ресурси. 2010–2024. 53 загл. Бълг. ез. Февруари 2024. РБР

История на предучилищното възпитание в Плевенска област в периода от Освобождението до средата на XX век. Книги и статии. 1928–2023. 33 загл. Бълг. ез. Септември 2024. РБ Пл.

Педагогически основи на организацията на допълнителните форми на взаимодействие в смесена възрастова група в детската градина. Книги и статии. 1985–2023. 65 загл. Бълг. ез. Март 2024. РБР

Промени, съпътстващи адаптацията на децата в условията на детските ясли. Книги, статии и интернет ресурси. 1992–2024. 39 загл. Бълг. ез. Октомври 2024. РБР

Формиране на представи за природата у децата. Книги и статии. 1992–2024. 28 загл. Бълг. ез. Февруари 2024. РБР

372.4 Начално и основно образование

Ефективност на дигиталните/електронните устройства за обучението по околната среда в детската градина или в началното училище. Книги, статии и интернет ресурси. 2007–2024. 64 загл. Бълг. ез. Август 2024. РБР

Игри и игрови похвати по математика за III клас. Книги, статии и интернет ресурси.

1988–2024. 55 загл. Бълг., англ. и рус. ез. Юни 2024. РБР

ОУ „Ангел Кънчев“ – Русе. Книги и статии. 1897–2010. 40 загл. Бълг. ез. Август 2024. РБР

Кроскултурна комуникация: местната култура в обучението по родинознание. Книги и статии. 1992–2024. 35 загл. Бълг. ез. Декември 2024. РБР

Развитие на социалните компетентности на децата в начална училищна възраст в извънкласни дейности. Книги, статии и интернет ресурси. 1999–2024. 43 загл. Бълг. ез. Август 2024. РБР

Съвременни методи и технологии в обучението по Родинознание, Човек и природа, Човек и общество. Книги, статии и интернет ресурси. 2001–2023. 55 загл. Бълг. ез. Септември 2024. РБР

Целодневна организация на учебно-възпитателния процес в началното училище в контекста на взаимодействието със семейството за постигане на ефективни образователни резултати. Книги, статии и интернет ресурси. 1995–2024. 47 загл. Бълг. ез. Юли 2024. РБР

374 Извънучилищно образование и възпитание. Културно-просветна работа

75 години Народно читалище „Възраждане – 1949“ - гр. Девин, кв. Настан. Книги и статии. 1950–2015. 26 загл. Бълг. ез. Февруари 2024. РБ См.

История на Народно читалище „Христо Ботев – 1934.“ – с. Загражден. Статии. 1963–2024. 20 загл. Бълг. ез. Май 2024. РБ См.

374.7 Образование и просвета на възрастни

Андрагогически подход при формирането на комуникативни компетентности на съдебни автотехнически експерти. Книги, дис. и статии. 2000–2024 г. 73 загл. Бълг. ез. Декември 2024. НБКМ

376 Деца с увреждания -- образование и просвета

Изучаване на аутистичния спектър на развитие. Книги и статии. 2019 – 2024. 22 загл. Ноември 2024. РБ Пл.

Пластелинът като средство за развиване на фината моторика при деца със СОП в начална училищна възраст. Книги, статии и интернет ресурси. 1988–2024. 15 загл. Бълг. ез. Октомври 2024. РБР

Приобщаващо образование в Испания, Китай, Турция, Украйна, България и др. страни. Книги, статии и интернет ресурси. 1992 –2023. 55 загл. Бълг., англ. и ср. ез. Април 2024. РБР

379.84 (497.2) Планински курорти - България

Създаване, история и развитие на курортен комплекс Пампорово. Книги, статии, снимки, карти. 1935–2024. 1824 загл. Бълг., англ., рус. игр. ез. Ноември 2024. РБ См.

Пощенски картички на курортен комплекс Пампорово. Картички. 1969–1994. 34 загл. Бълг. и англ. ез. Декември 2024. РБ См.

39 Етнология. Етнография

Митологични и митични същества в Родопите. Книги и статии. 1989–2008. 22 загл. Бълг. ез. Април 2024. РБ См.

Автентични български обичаи в етапите по създаване на семейство в Родопите. Книги, статии и снимки. 1891–2024. 95 загл. Бълг. ез. Юни 2024. РБ См.

502 Природа. Изучаване и опазване на природата

Въздействието върху околната среда на автомобил с хибриден двигател. Книги, статии и интернет ресурси. 2005–2023. 18 загл. Бълг. ез. Март 2024. РБР

Развитие на зелените технологии в подкрепа на интелигентните градове. Книги, дис. и статии. 1985–2024 г. 138 загл. Бълг. ез. Октомври 2024. НБКМ

519.8 Игри, теория

Теория на игрите, нейните приложения в сигурността и конфликтните ситуации. Книги, статии и интернет ресурси. 1965–2022. 42 загл. Бълг. и англ. ез. Март 2024. РБР

592 Безгръбначни животни

Рапани и фосили, миди. (Водни организми със златна симетрия и двустранно симетрични). Книги и статии. 1957–2021. 13 загл. Бълг. ез. Май 2024. РБ См.

616.5 Дерматология. Кожни болести

Подология. Книги, статии и интернет ресурси. 2000–2023. 15 загл. Бълг. и англ. ез. Септември 2024. РБР

628.54 Вторични суровини и продукти

Рециклиране, вторични суровини, преработка, системи за отпадъци, депа, сме-тища, рециклатори. Книги, дис. и статии. 1945–2024. 39 загл. Бълг. ез. Октомври 2024. НБКМ

656.2 Железопътен транспорт

Пионерската железница в Русе. Статии. 1954–2007. 15 загл. Бълг. Ез. Март 2024. РБР

657 Счетоводство

Проблеми при счетоводното отчитане на работната заплата. Книги и статии. 2014–2024. 35 загл. Бълг. ез. Август 2024. РБ См.

658 Трудови ресурси -- управление и организация

Добри практики за приложение на ESG стандартите. Книги, статии и интернет ресурси. 2011–2023. 14 загл. Бълг.ез. Май 2024. РБР

Изследване влиянието на стила на управление върху служителите в организа-цията. Книги, статии и интернет ресурси. 1995–2022. 70 загл. Бълг. ез. Януари 2024. РБР

659 Рекламно дело

Рекламна стратегия на козметичен салон. Книги, статии и интернет ресурси. 1992–2021. 20 загл. Бълг. ез. Октомври 2024. РБР

681.322.06 Приложни програми

Видеообработка. Книги и статии. 1997–2012. 14 загл. Бълг. ез. Декември 2024. РБР

72 Архитектура

Архитектурата и градоустройствената история на гр. Смолян с акцент социа-листическото изграждане, планиране и работа през 70-те и 80-те години на XX в. Книги и статии. 1969–2022. 182 загл. Бълг. ез. Юли 2024. РБ См.

Архитектурното богатство на Плевен. Книги и статии. 1934–2023. 34 загл. Бълг. ез. Юли 2024. РБ Пл.

73/76 Изобразителни изкуства и художествени занаяти

Русенските художници от 30-те години на XX век. Книги и статии. 1920–2023. 129 загл. Бълг. ез. Декември 2024. РБР

Ружа Лазарова Маринска – изкуствовед (1944-2022). Книги, дис., статии и елек-тронни ресурси. 1974–2022. 167 загл. Бълг., англ., нем., рус. и ит. ез. Февруари 2024. РБ См.

Художникът Симеон Николов от гр. Смолян (1944-2022). Книги, статии и албу-ми. 1977–2018. 39 загл. Бълг. ез. Март 2024. РБ См.

745.51 Дърворезба

Дърворезбарят – родопчанин Петър Кушлев. Книги, статии, биогр. 1979–2018. 44 загл. Бълг. ез. Юли 2024. РБ См.

792 Театър. Сценично изкуство

Национален конкурс за българска драматургия „Иван Радоев“ – информация в местния печат. Книги и статии. 2001–2023. 114 загл. Бълг. ез. Ноември 2024. РБ Пл.

796/799 Спорт. Спортни игри. Физическа култура

Създаване, история и развитие на курортен комплекс Пампорово – спортни дейности. Книги и статии. 1938–2024. 1431 загл. Бълг. ез. Ноември 2024. РБ См.

Физическо възпитание и спорт. Книги, статии и интернет ресурси. 1984–2024. 113 загл. Бълг. ез. Ноември 2024. РБР

796.01:15 Спортна психология

Мотивацията и влиянието ѝ в професионалния спорт. Материали за дисертация по психология. Книги, дис. и статии. 2001–2024. 33 загл. Бълг. ез. Юли 2024. РБ См.

796.8 Спортна борба. Тежка атлетика

Модел за развитие на двигателните качества при подрастващи борци. Книги и статии. 1961–2023. 73 загл. Бълг. ез. Декември 2024. РБР

796-056.267 Спорт – хора с увреждания

Спорт за хора с увреждания. Книги, дис. и статии. 1994–2024 г. 78 загл. Бълг. и англ. ез. Декември 2024. НБКМ

82-93 Детска литература

Станчо Иванов Визирев (псевд. Станислав Ваклинов). Статии. 1935–1974. 9 загл. Бълг. ез. Ноември 2024. РБР

886.1 Сръбска литература

Сръбски автори в превод на български език, издадени в България в периода 2000–2024. Книги. 2000–2024. 141 загл. Бълг. ез. Октомври 2024. НБКМ

886.7 Българска художествена литература

Книги от Анета Тодорова и стихотворения с подпис Нети Тодоров, публикувани във в. „Родопи вест“ – 2004–2013 г. Книги, статии и стихотворения. 2004–2017. 76 загл. Бълг. ез. Март 2024. РБ См.

894.511 Унгарска литература

Унгарският поет Ласло Наги и Родопите. Книги и статии. 1976–2023. 110 загл. Бълг. ез. Септември 2024. РБ См.

908 Краезнание

Храмовете в с. Брест, община Гулянци, област Плевен. Книги и статии. 1994–2021. 6 загл. Бълг. Март 2024. РБР

92 Биографични изследвания

Моско Груев Москов (1863-1947). Книги и статии. 1977–2009. 6 загл. Бълг. ез. Юли 2024. РБР

Нено Мирчев, Пано Сидов. Книги, статии и интернет ресурси. 1974–2012. 13 загл. Бълг. ез. Ноември 2024. РБР

Павел Спасов (1905-1980). Книги и статии. 1939–2013. 34 загл. Бълг. ез. Август 2024. РБР

Тодор Николаевич Минков виден възрожденец и просветител, директор на Южнославянския пансион в град Николаев, Русия. Книги и статии. 1873–2019. 49 загл. Бълг. ез. Януари 2024. РБР

Христо Дюлгеров. Книги и статии. 1957–1982. 9 загл. Бълг. ез. Септември 2024. РБР.

949.72 История на България

Мидхат паша и конезавода Кабиюк. Книги и статии. 1927–2014. 14 загл. Бълг. и фр. ез. Юли 2024. РБР

Църковна политика на цар Иван Асен II. Книги, дис., статии и репродукции. 1940–2024. 46 загл. Бълг. ез. Август 2024. РБ См.

Списък на библиотеките участници :

НБКМ – Национална библиотека „Св. св. Кирил и Методий“

РБ Пл. – Регионална библиотека „Христо Смирненски“, Плевен

РБР – Регионална библиотека „Любен Каравелов“, Русе

РБ См. – Регионална библиотека „Николай Вранчев“, Смолян

ТАЛОН

ЗА АБОНАМЕНТ НА СПИСАНИЕ „БИБЛИОТЕКА“, издание на
НАЦИОНАЛНАТА БИБЛИОТЕКА „СВ. СВ. КИРИЛ И МЕТОДИЙ“,
ЗА 2025 г.

Име..... Презиме..... Фамилия

Фирма (библиотека)

ИЗПРАЩАЙТЕ АБОНАМЕНТА НА АДРЕС:

Пощенски код. Град (село)..... Област.....

Улица..... бл. вх. ет.

ап. тел.

Заплащам сумата от..... лева за:

	Бр. кн.	Ед. цена	6 м.	12 м.
☐ Сп. „Библиотека“	6	9,00 лв.	☐ 27 лв.	☐ 54 лв.

ЗА КОНТАКТИ И ИНФОРМАЦИЯ:

Росица Владимирова – тел. 9183 136; GSM: 0885643171

e-mail: R.Vladimirova@nationallibrary.bg

rosicavladimirova@abv.bg

МОЖЕТЕ ДА ИЗПРАЩАТЕ ТАЛОНИТЕ НА АДРЕС:

1037 София, бул. „Васил Левски“ 88

НАЦИОНАЛНА БИБЛИОТЕКА „СВ. СВ. КИРИЛ И МЕТОДИЙ“

Росица Владимирова

По сметка:

IBAN сметка: BG20UNCR76303100112993, BIC код:

UNCRBGSF, Уникредит Булбанк,

Бизнес център София Батенберг, 1000 София

С пощенски запис:

1037 София, бул. „Васил Левски“ 88

НАЦИОНАЛНА БИБЛИОТЕКА „СВ. СВ. КИРИЛ И МЕТОДИЙ“

Росица Владимирова

Прилагам към поръчката копие от платежния банков документ
или квитанция от изпратения пощенски запис.